

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ - ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ - ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

**ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΚΑΙ ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ «ΗΘΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΕ ΘΕΜΑ:

**«ΗΘΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΗΣ
ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗΣ»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της

Χριστιάνας Γ. Μπράχου

Διπλωματούχου Τμήματος Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου
Κρήτης (Ρέθυμνο)
(2011)

Επιβλέπων: κ. Πρωτοπαπαδάκης Ευάγγελος

Επίκουρος καθηγητής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Συνεπιβλέποντες: κα Κριάρη-Κατράνη Ισμήνη

Καθηγήτρια του Παντείου Πανεπιστημίου και
την κα Παναγοπούλου Φερενίκη Δρα Νομικής

Καλαμάτα, Νοέμβριος 2014

Στη μνήμη του παππού μου, Βασίλη
και της γιαγιάς μου, Διαμάντως

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7

Α' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΜΒΛΩΣΗΣ

1.1 Ορισμοί: Άμβλωση, έμβρυο, εγκυμοσύνη.....	10
1.2 Οι διακρίσεις της άμβλωσης.....	12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΑΜΒΛΩΣΗΣ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΞΕΝΑ ΔΙΚΑΙΑ.

2.1 Ιστορική αναδρομή.....	14
2.2 Η επισκόπηση της εξέλιξης των σύγχρονων ξένων χωρών.....	18

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΑΜΒΛΩΣΗΣ

3.1 Οι διατάξεις του άρθρου 304 Π.Κ και η νομιμοποίηση της άμβλωσης.....	22
3.2 Οι ενδείξεις: Ιατρική, νομική, ηθική (ειδικές περιπτώσεις- λόγοι άρσης του αδίκου).....	25
3.3 Το έμβρυο ως προστατευόμενο έννομο αγαθό.....	30
3.4 Τα «ήθη» ως έννομο αγαθό.....	32
3.5 Τα ηθικά δικαιώματα της γυναίκας.....	35
3.6 Το ιατρικό απόρρητο.....	39
3.7 Η ποινική προστασία και η αξία του εμβρύου.....	41
3.8 Ηθικοί λόγοι για τους οποίους προστατεύεται το έμβρυο από την πολιτεία.....	43

Β' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΑΜΒΛΩΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΗΘΙΚΗ

1.1 Τα πρώτα χριστιανικά κείμενα.....	44
1.2 Η αντισύλληψη ως επικίνδυνη και ανήθικη μέθοδος	47
1.3 Το ήθος του Χριστιανισμού ως προς το ζήτημα των αμβλώσεων.....	50
1.4 Η εξομοίωση της τεχνητής διακοπής της εγκυμοσύνης με εθνοκτονία.....	51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Το δικαίωμα στη ζωή.....	52
2.2 Η ηθική συνείδηση του ιατρού στην τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης.....	54
2.3 Η ηθική θεώρηση της άμβλωσης στη σύγχρονη Ελλάδα.....	55

Γ' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΗΘΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΒΛΩΣΗ

1.1 Σύγχρονα θέματα Βιοηθικής.....	58
1.2 Η έναρξη της ανθρώπινης ζωής από ηθική πλευρά.....	59
1.3 Είναι η άμβλωση «ηθικό σφάλμα»? Οι απόψεις των υπεرمάχων της ζωής και των υπερμάχων της επιλογής	
1.3.1 Οι υπέρμαχοι της άμβλωσης.....	62
1.3.2 Οι πολέμιοι της άμβλωσης.....	64
1.4 Η πιθανότητα του εμβρύου να είναι πρόσωπο.....	66
1.5 Σύγκρουση μεταξύ των αρχών της ελευθερίας και του φόνου.....	70
1.6 Η εξομοίωση της άμβλωσης με ανθρωποκτονία.....	74
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	78
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	81
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	83

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην παρούσα εργασία θα εξετασθεί το ζήτημα της τεχνητής διακοπής της εγκυμοσύνης από την πλευρά της ηθικής φιλοσοφίας. Η άμβλωση, δηλαδή η προκλητή διακοπή της εγκυμοσύνης, με κύρια αφορμή το ανεπιθύμητο της εγκυμοσύνης και δευτερευόντως τα γενετικά νοσήματα και οι ανωμαλίες του εμβρύου, η εγκυμοσύνη μετά από βιασμό και σπανιότερα λόγοι υγείας της εγκυμονούσας γυναίκας, είναι ένα από τα πιο πολυσυζητημένα βιοηθικά ζητήματα. Στο σημείο αυτό αξίζει να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στη Βιοηθική που είναι ο κλάδος εκείνος της επιστήμης της οποίας ασχολείται με τα ηθικά προβλήματα που προέκυψαν από τις νέες ανακαλύψεις της Βιολογίας και τις εφαρμογές της Γενετικής Μηχανικής και συνίσταται στην προσπάθεια αποφυγής μη αναστρέψιμων καταστάσεων που σχετίζονται με το χειρισμό του γενετικού υλικού και τις επιτεύξεις στη Βιοϊατρική.

Η άμβλωση είναι το υπ' αριθμόν ένα ηθικοκοινωνικό πρόβλημα της εποχής μας το οποίο αποτέλεσε τόσο σε ημεδαπό όσο και σε διεθνές επίπεδο ένα δυσεπίλυτο και λεπτό ζήτημα που απασχόλησε διάφορες επιστήμες, ανάμεσα στις οποίες συγκαταλέγονται η νομική, η φιλοσοφία, η θεολογία και ειδικότερα η ηθική. Το ηθικό πρόβλημα της άμβλωσης είναι από τα πιο αμφιλεγόμενα του καιρού μας και η προστασία της ανθρώπινης ζωής είναι μία έννοια αυτονόητη. Άλλωστε η απαγόρευση της αφαίρεσης της ανθρώπινης ζωής αποτελεί ηθικό κανόνα («ου φονεύσεις») και γενική ηθική αρχή. Εφόσον το να σκοτώνεις είναι πάντα κάτι κακό και λάθος, άρα και η άμβλωση είναι μία κακή και λανθασμένη ενέργεια, αφού σκοτώνεται ένα αθώο πρόσωπο. Γίνεται δεκτό όμως ότι αυτή η αρχή μπορεί να έχει εξαιρέσεις και μόνο για πολύ ειδικές περιπτώσεις.

Στην παρούσα εργασία θα εξετασθούν διεξοδικά τα πιο σπουδαία ηθικά ερωτήματα που σχετίζονται με την άμβλωση. Θα ακολουθήσω τρεις θεμελιώδεις κατευθύνσεις : Τη νομική, την θρησκευτική και την ηθική. Αρχικά, θα ορίσω στο πρώτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους της εργασίας την έννοια της άμβλωσης και θα αναφέρω τις διακρίσεις της και στο δεύτερο κεφάλαιο θα ακολουθήσει μια σύντομη ιστορική αναδρομή του θέματος σε ελληνικά και ξένα δίκαια. Στο τρίτο κεφάλαιο του ιδίου μέρους θα αναλύσω την νομική διάσταση της άμβλωσης. Από νομικής πλευράς, θα αναφερθούν οι διατάξεις του άρθρου 304 Π.Κ. που αφορούν το ζήτημα της τεχνητής διακοπής της εγκυμοσύνης,

οι ενδείξεις (ιατρική, ευγονική, ηθική), η ποινική προστασία και η αξία του εμβρύου και τα δικαιώματα της γυναίκας. Θα μελετηθεί δηλαδή η έννοια της αυτοδιάθεσης της γυναίκας αλλά και τα δικαιώματά της για να διαπιστωθεί εάν αυτά είναι ισχυρότερα του εμβρύου και με βάση τη νομική διάσταση καταλήγουμε στο γεγονός ότι νομικά η γυναίκα υπερτερεί σε σχέση με το έμβρυο.

Ακολούθως, στο δεύτερο μέρος θα πραγματευτούμε την θρησκευτική προσέγγιση του ζητήματος κάνοντας αρχικά αναφορά στα πρώτα χριστιανικά κείμενα περί αμβλώσεων και έπειτα στις σύγχρονες απόψεις της εκκλησίας και θα τονιστεί το γεγονός ότι η Ορθόδοξη εκκλησία υπήρξε ανέκαθεν αντίθετη προς τη διακοπή της εγκυμοσύνης, εξομοιώνοντάς την μάλιστα με ανθρωποκτονία. Ειδικότερα, θα τονιστεί το γεγονός ότι μολονότι η άμβλωση αποτελεί σήμερα ευρέως αποδεκτή ιατρική πρακτική και η αιτιολόγησή της μπορεί να αναζητηθεί στον χαρακτήρα και την κουλτούρα της κοινωνίας μας, η οποία την προωθεί, παρ' όλα αυτά η Εκκλησία διαφοροποιεί τη θέση της απέναντι σε αυτό το θέμα, αναγνωρίζοντας την βιολογική και ηθική σημασία της νέας ανθρώπινης ζωής, η οποία μορφοποιείται με την ένωση σπέρματος και ωαρίου. Ο χριστιανισμός, έφερε την εναποθέτηση στον κόσμο και ως προς τα αδύνατα μέλη της οικογένειας, τη γυναίκα και το παιδί. Ιδιαίτερα ως προς το δεύτερο, δείχνει όλο τον σεβασμό και την στοργή του. Αυτό που είναι σημαντικό για τους Χριστιανούς είναι ότι μια διάκριση μεταξύ διαμορφωμένων και ασχημάτιστων εμβρύων, εμψυχωμένων και μη εμψυχωμένων εμβρύων, απορρίπτεται. Η θέση του χριστιανισμού παρατίθεται σε ένα μείζον ηθικό ζήτημα το οποίο αφορά την υποχρέωση των χριστιανών να μην χύνουν αθώο ανθρώπινο αίμα, μια υποχρέωση που αντικατοπτρίζει μια θεμελιώδη βιβλική απαγόρευση και η οποία εκφράζεται στην άνευ εξαιρέσεων χριστιανική καταδίκη της άμβλωσης.

Στο τρίτο μέρος της εργασίας μου, θα εξετασθεί το χρονικό σημείο της έναρξης της ανθρώπινης ζωής του εμβρύου ως προσώπου, ως υποκείμενο δηλαδή και φορέα δικαιωμάτων του ανθρώπου. Θα γίνει αναφορά στην ηθική κατάσταση του εμβρύου, δηλαδή το εάν θα πρέπει να λαμβάνεται το έμβρυο ως πρόσωπο ή όχι. Το κύριο ζήτημα είναι κατά πόσο το έμβρυο μπορεί να χαρακτηριστεί ως άνθρωπος και ως εκ τούτου η άμβλωση ως ανθρωποκτονία. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το έμβρυο είναι ανθρώπινο ον.

Υπάρχει όμως όπως θα δούμε και στα επόμενα κεφάλαια η άποψη που υποστηρίζει ότι το έμβρυο είναι ανθρώπινο ον βιολογικά αλλά όχι ηθικά (δηλαδή δεν είναι πρόσωπο).

Εν συνεχεία, στο ίδιο κεφάλαιο θα δούμε πώς συγκρούονται μεταξύ τους οι αρχές της ελευθερίας και του φόνου. Η άμβλωση αποτελεί περίπτωση σύγκρουσης της προστατευτικής λειτουργίας του δικαιώματος στη ζωή και της ελευθερίας αυτοκαθορισμού και αυτοδιάθεσης της μητέρας. Τα δυο έννομα αγαθά (η ελευθερία και η ζωή) έχουν ισότιμη αξία και η στάθμιση μεταξύ τους δεν είναι δυνατή παρά μόνον αν ληφθεί υπόψιν το πώς αξιολογούνται κάθε φορά κοινωνικά, στα πλαίσια της δεδομένης σύγκρουσης. Στο δεύτερο κεφάλαιο του τρίτου μέρους, θα τονίσουμε πως το να σεβόμαστε τη ζωή των ανθρώπων που επιθυμούν να συνεχίσουν να ζουν είναι αναμφισβήτητα μία αρχή. Υπάρχουν βέβαια κάποιες περιπτώσεις όπου η απόκλιση από αυτές τις βασικές αρχές μπορεί να επιφέρει καλύτερα αποτελέσματα από ότι η τήρησή τους. Επομένως, θα αναφερθούμε στη στάση των υπέρμαχων και των πολέμιων της άμβλωσης. Το βασικό επιχείρημα των υπέρμαχων της ζωής είναι ότι η άμβλωση είναι ανήθικη γιατί το έμβρυο είναι ανθρώπινο ον ήδη από τη στιγμή της σύλληψης. Αντίθετα, οι υπέρμαχοι της επιλογής στηρίζουν τη στάση τους στο ότι οι γυναίκες θα πρέπει να έχουν το νομικό δικαίωμα να καθορίζουν οι ίδιες για το τι θα συμβεί στο σώμα τους. Τέλος, πέρα από τον αντιχριστιανικό χαρακτήρα που έχουν οι αμβλώσεις, έχουν και έναν αντεθνικό χαρακτήρα, επιδεινώνοντας το δημογραφικό πρόβλημα όπως θα εξετάσουμε στο ίδιο κεφάλαιο.

Στο αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους εκείνους που μου συμπαραστάθηκαν στην παρούσα μελέτη. Αρχικά, τον καθηγητή μου και επιβλέποντα της διπλωματικής μου εργασίας κ. Πρωτοπαπαδάκη Ευάγγελο τόσο για την πολύτιμη βοήθεια του κατά την διεκπεραίωση της εργασίας μου αυτής όσο και για την παραγωγική συνεργασία μας και στα υπόλοιπα διδακτέα εξάμηνα του μεταπτυχιακού αυτού προγράμματος. Επίσης, τις θερμές μου ευχαριστίες απευθύνω και στα άλλα δύο μέλη της επιτροπής παρακολούθησης της διπλωματικής μου εργασίας, την κα Ισμήνη Κριάρη-Κατράνη και την κα Φερενίκη Παναγοπούλου.

Μπράχου Χριστιάνα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα των αμβλώσεων στη σύγχρονη κοινωνία έχει λάβει τεράστιες διαστάσεις απασχολώντας ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Βάσει στατιστικών στοιχείων που παρουσιάστηκαν στο 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Γονιμότητας και Στειρότητας, η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση στις αμβλώσεις συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Σύμφωνα με ειδικούς επιστήμονες το 40% της μείωσης της γονιμότητας της γυναίκας οφείλεται στην επιλογή της για άμβλωση. Στον ελλαδικό χώρο υπολογίζεται ότι 150.000 ζευγάρια δεν είναι σε θέση να τεκνοποιήσουν, γιατί στο ιστορικό τους έχουν τουλάχιστον μία άμβλωση. Συνολικά περισσότερες από 250.000 αμβλώσεις διενεργούνται σε ανήλικα κορίτσια κάτω των δεκαέξι ετών. Επιπλέον, το 1/3 από αυτές αφορούν παντρεμένες γυναίκες οι οποίες αδυνατούν να εξεύρουν τα οικονομικά μέσα για την ανατροφή ενός επιπλέον παιδιού.¹

Στη συγκεκριμένη εργασία, θα γίνει μια προσπάθεια διαφώτισης των βασικών προβλημάτων της άμβλωσης με ιδιαίτερη έμφαση στην επιχειρηματολογία όσων αντιτίθενται στην πράξη της άμβλωσης εξομοιώνοντάς την μάλιστα με φόνο. Οι ίδιοι θεωρούν πως ένα από τα τεκμήρια της ηθικής και κοινωνικής παρακμής που βιώνουν οι σημερινές κοινωνίες είναι ότι κατάντησαν «προνομιακός προορισμός» στην Ιατρικώς Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή (IYA). Αυτό γιατί πολλές από τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται παραβαίνουν κάθε κανόνα Ηθικής και Βιοηθικής και απαγορεύονται στις περισσότερες χώρες του κόσμου, για τον λόγο αυτό θεωρούν πως η ανθρωπότητα οδεύει όλο και βαθύτερα στον υλισμό και τον ωφελμισμό.²

Εφόσον θα εξετασθεί η άμβλωση από την πλευρά της Βιοηθικής, χρειάζεται στο σημείο αυτό να γίνει αναφορά στην έννοια της Βιοηθικής. Ο ορισμός της Βιοηθικής πηγάζει από τις ελληνικές λέξεις «βίος» και «ηθική» και έχει ως σημείο εκκίνησης τον Van Rensselaer Potter, που θεωρείται ο πατέρας της Βιοηθικής. Πρώτος εκείνος ανέφερε τον όρο στο βιβλίο του «Bioethics: A Bridge to the future» (1971) και η Βιοηθική αποτελεί κλάδο της Ηθικής.³ Αρχικά η έννοια του όρου ήταν «η επιστήμη της

¹ Βλ. <http://digital.lib.auth.gr/record/123986>

² Βλ. <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=1290>

³ Βλ. <http://el.wikipedia.org/w/index.php?title=Βιοηθική&oldid=4663066>

επιβίωσης» με την οικολογική έννοια, δηλαδή μία μελέτη που στόχευε στην προστασία της βιόσφαιρας. Αυτή η ορολογία ποτέ δεν επικράτησε ευρέως αλλά αντίθετα η «βιοηθική» κατέληξε να αναφέρεται στο αυξανόμενο ενδιαφέρον για τα ηθικά ζητήματα της υγείας.

Γενικότερα, η ηθική πάντα σχετίζεται με τον βίο. Η Επιστήμη της Ηθικής διακρίνεται στη Συστηματική, τη Μεταηθική και την Εφαρμοσμένη Ηθική. Ο τελευταίος κλάδος με τη σειρά του χωρίζεται στον κλάδο της Βιοηθικής, της Ιατρικής Ηθικής, της Περιβαλλοντολογικής Ηθικής κ.τ.λ. Από τη φύση της η Βιοηθική είναι το σημείο τομής διαφορετικών επιστημονικών πεδίων της Ηθικής, που περιλαμβάνουν τη Γενετική, τη Βιοτεχνολογία, τη Βιοϊατρική ενώ εμπλέκονται και τελείως διαφορετικοί γνωστικοί τομείς, όπως η Νομική, η Θεολογία. Η Βιοηθική σήμερα έχει σαν στόχο όχι μόνο τη δημιουργία και στήριξη αρχών αλλά και την καλύτερη κατανόηση των αρχών αυτών, τη δημιουργία βαθυστόχαστων φιλοσοφικών ερωτημάτων για την ηθική, την αξία της ζωής για την ύπαρξη και τη σημασία του ανθρώπου ενώ περικλείει και ζητήματα της δημόσιας πολιτικής και κατευθύνει και ελέγχει τη βιοϊατρική επιστήμη. Τα επιτεύγματα στην ιατρική επιστήμη και τεχνολογία δημιούργησαν ένα ενδιαφέρον για ηθικά ζητήματα. Η Βιοηθική έχει τέσσερις βασικές αρχές: το σεβασμό της αυτονομίας, τη μη βλάβη, την ωφέλεια και τη δικαιοσύνη.⁴

Ο άνθρωπος είναι διφυής, αποτελούμενος από υλικό σώμα και άυλη ψυχή. Άνθρωπος δεν είναι μόνον το σώμα ούτε μόνη η ψυχή, αλλά η σύζευξή τους σε μια ψυχοσωματική οντότητα και ολότητα, η ψυχή υπάρχει από τη σύλληψη και είναι και τελεία, έχει σημαντικές βιοηθικές προεκτάσεις. Έτσι οι όποιοι χειρισμοί στο έμβρυο είναι χειρισμοί σε έμψυχη ανθρώπινη ύπαρξη με πλήρη ανθρώπινα δικαιώματα και μπορούν να είναι βλαπτικοί και πολύ περισσότερο καταστροφικοί για το έμβρυο, όποιος και αν είναι ο στόχος τους και η χρησιμότητά τους. Κατά συνέπεια ο πειραματισμός επί των εμβρύων, η παρέμβαση στον γενετικό κώδικα, η δημιουργία εμβρύων για συλλογή βλαστικών κυττάρων, ο προγεννητικός και προεμφυτευτικός έλεγχος, ορισμένες αναπαραγωγικές τεχνικές, η θεραπευτική κλωνοποίηση και φυσικά πάνω από όλα η άμβλωση δεν μπορεί

---

⁴ Βλ. <https://sciencearchives.wordpress.com/2009/12/30/%CE%AF-%CE%AE-%CE%AE/>

να είναι αποδεκτές ενέργειες, αφού οι περισσότερες από αυτές οδηγούν σε καταστροφή εμβρύων και δημιουργούν ποικίλα βιοηθικά διλήμματα και προβλήματα.⁵

Τέλος, το ζήτημα της διακοπής της εγκυμοσύνης απασχολεί το Ιατρικό Δίκαιο και την Βιοηθική σαν κλασική προβληματική η οποία ανάγεται στα χρόνια του Ιπποκρατικού όρκου. Σχετίζεται άμεσα με την Ηθική μιας κοινωνίας. Η τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης, αποτελεί σημαντική γυναικολογική πράξη και τα χαρακτηριστικά της αναδεικνύουν όπως προαναφέραμε, σημαντικά ηθικά ζητήματα. Οι ηθικές αντιλήψεις ενός λαού αναμφίβολα μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου. Τα χρηστά ήθη δεν καθορίζονται αξιολογικά, αλλά εμπειρικά. Αποτελούν τον δείκτη της κυρίαρχης κοινωνικής ηθικής, όπως διαμορφώνεται στις συνειδήσεις των ανθρώπων. Τα χρηστά ήθη αποτελούν μια αόριστη έννοια της οποίας το περιεχόμενο προσδιορίζεται βάσει των διδαγμάτων της κοινής πείρας.

---

⁵ Βλ. <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=1290>

Α' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΜΒΛΩΣΗΣ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΙ: ΑΜΒΛΩΣΗ, ΕΜΒΡΥΟ, ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗ

Ορισμός άμβλωσης : Στην ελληνική γλώσσα, ετυμολογικά διαχωρίζεται η εκούσια από την ακούσια διακοπή της κύησης του αγέννητου τέκνου. Η ακούσια απώλεια της αγέννητης ζωής ονομάζεται αποβολή. Ως προς την εκούσια απώλεια της εν γενέσει ζωής αυτή απαντάται με διάφορους όρους όπως «άμβλωση», «έκτρωση» και «τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης». Ο όρος «έκτρωση» ετυμολογικά προέρχεται εκ του ρήματος εκτιτρώσκω της αρχαίας Ελληνικής που σημαίνει τραυματίζω, πλήττω, η δε «άμβλωση» από το ρήμα της αρχαίας Ελληνικής αμβλώω-ώ που σημαίνει αφαιρώ τη ζωή του εμβρύου.⁶ Ο όρος διακοπή της κύησης απαντάται κυρίως σε νομικά εγχειρίδια.

Ο όρος «τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης» αντικατέστησε τον με μεγαλύτερη κοινωνική απαξία παλαιότερο όρο «άμβλωση» ο οποίος είχε με τη σειρά του αντικαταστήσει τον όρο «έκτρωση».⁷ Η αλλαγή του όρου έχει σημειολογικές προεκτάσεις, καθώς υπονοείται μια προσπάθεια ουδετεροποίησης της κοινωνικής απαξίας με την οποία ήταν φορτισμένη τόσο η λέξη άμβλωση όσο και η λέξη έκτρωση. Ο όρος αυτός άλλαξε ουσιαστικά τις αξιολογήσεις για το άδικο της συμπεριφοράς αυτής, θεωρώντας καταρχήν υπέρτερο αγαθό το δικαίωμα επιλογής ή όχι της μητρότητας από εκείνο της ζωής του εμβρύου.⁸ Τα άρθρα του Π.Κ. που αφορούν το ζήτημα αυτό είναι το 304 Π.Κ. και 305 Π.Κ. Σε αυτά προστατεύεται η ζωή και η υγεία του εμβρύου και σε ορισμένες διατάξεις και το δικαίωμα της εγκύου να αποφασίσει αυτή αν θα αποκτήσει παιδί.

Ο όρος «τεχνητή διακοπή εγκυμοσύνης» από θεολογική προσέγγιση : Πρόκειται για ένα ευφημισμό, μια αόριστη και ουδέτερη ακουστικά φράση που καλύπτει τη σκληρή

⁶ Βλ. Μπαμπινιώτης Γ. (1998): σελ. 585 και 135 αντίστοιχα

⁷ Βλ. Ψαρούλης Δ., Βούλτσος Π. (2010): σελ. 145

⁸ Βλ. Μπέκας Γ. (2002): σελ. 287

πραγματικότητα ότι η έκτρωση σκοτώνει ανθρώπινο πλάσμα. Ο όρος τερματισμός της εγκυμοσύνης είναι πιο αποδεκτός στη συνείδηση κάποιου, παρά ο διαμελισμός ή η δηλητηρίαση του αγέννητου μωρού που διεγείρει τις αισθήσεις και τα συναισθήματά του. Ο ευφημισμός αναφέρεται στο ίδιο πράγμα βέβαια με τη διαφορά ότι δεν φέρνει στη φαντασία την πραγματική εικόνα του τρόπου και των αποτελεσμάτων της έκτρωσης. Ο ακριβής ουσιαστικός χαρακτηρισμός για την έκτρωση είναι ανθρωποκτονία, αφού σκοτώνεται πλάσμα που ανήκει στο ανθρώπινο γένος ανεξάρτητα του ότι βρίσκεται σε στάδιο εξέλιξης και ωριμότητας. Οι επί μέρους χαρακτηρισμοί εμβρυοκτονία, βρεφοκτονία, παιδοκτονία αναφέρονται σε συμβατικά στάδια ανάπτυξης του ανθρώπου (θύματος).⁹

Η έννοια του εμβρύου : Ο όρος που απαντάται καθολικά για την εν γένεσει ζωή είναι αυτός του εμβρύου. Με τον όρο «έμβρυο» στην ελληνική βιβλιογραφία συχνά αναφερόμαστε σε όλο το διάστημα από τη σύλληψη ή από τη γονιμοποίηση του ωαρίου μέχρι τον τοκετό.¹⁰ Και εδώ όμως κατά άλλους, υπάρχουν διαφοροποιήσεις αναφορικά με το πότε χρονικά χαρακτηρίζεται μία αγέννητη ζωή ως έμβρυο. Για παράδειγμα το έμβρυο λίγων ημερών διαφοροποιείται από το έμβρυο κάποιων εβδομάδων έτσι ώστε το μεν πρώτο να μην χαρακτηρίζεται ως έμβρυο, αλλά ως προέμβρυο, υπονοώντας κατά κάποιο τρόπο ότι το «προέμβρυο» στερείται ίσης αξίας από το καλούμενο «έμβρυο».¹¹

Ορισμός εγκυμοσύνης: «Εγκυμοσύνη» χαρακτηρίζεται η κατάσταση της γυναίκας στην οποία έχει δρομολογηθεί και αναμένεται με πιθανότητα που αγγίζει τη βεβαιότητα καλώς εχόντων των πραγμάτων και στον ιατρικά καθορισμένο χρόνο ο τοκετός. Δηλαδή η εγκυμοσύνη αρχίζει από την 10η ημέρα περίπου από τη σύλληψη όταν θα επικοληθεί το γονιμοποιημένο ωάριο στη μήτρα.¹²

---

⁹ Βλ. <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=1290> :

Η καταδίκη της άμβλωσης κατά την αποστολική εποχή και τους Πατέρες της Εκκλησίας. Οι εκτρώσεις και οι πόλεμοι των πολιτισμών (HermanT. Engelhardt)

¹⁰ Βλ. Ψαρούλης Δ., Βούλτσος Π. (2010): σελ. 167

¹¹ Βλ Βάντσος Μ. (2004): σσ. 156-157

¹² Βλ. Ψαρούλης Δ., Βούλτσος Π. (2010): σελ. 147

1.2 ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΜΒΛΩΣΗΣ

Η άμβλωση διακρίνεται στην αυτογενή και την επιδεδιωγμένη. Η αυτογενής άμβλωση οφείλεται σε αντίδραση, ανεπάρκεια ή δυσλειτουργία του οργανισμού της εγκύου και είναι γνωστότερη ως αποβολή. Αυτή η περίπτωση άμβλωσης δε συνιστά ηθικό ζήτημα, αφού επέρχεται ανεξάρτητα από την επιθυμία της γυναίκας και δεν οφείλεται σε δική της επιλογή ή πράξη. Από την άλλη πλευρά η επιδεδιωγμένη άμβλωση διακρίνεται στη θεραπευτική και την κατ' επιλογήν άμβλωση. Η θεραπευτική άμβλωση (έτσι ονομάζεται ή άμβλωση πού αποφασίζεται για λόγους υγείας), γίνεται αυστηρά για να σωθεί η ζωή της εγκύου και να διαφυλαχθεί η ψυχοσωματική της υγεία. Διενεργείται ακόμα προκειμένου να αποφευχθεί η γέννηση θνησιγενούς νεογνού ή μωρού που θα φέρει σοβαρότατες ανωμαλίες και για να μειωθεί ο αριθμός των εμβρύων σε πολυδίδυμη κύηση, ώστε να αυξηθούν οι πιθανότητες επιβίωσης των εναπομεινάντων εμβρύων. Αλλά και η περίπτωση της θεραπευτικής άμβλωσης δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ηθικής διερεύνησης, καθώς η διατήρηση της ζωής και η διαφύλαξη της υγείας της γυναίκας έρχονται σε πρώτη μοίρα σε σχέση με το έμβρυο. Επίσης, όσον αφορά τις προβληματικές κήσεις, η άμβλωση είναι ιατρικώς επιβεβλημένη, άρα και πάλι η γυναίκα δε διαθέτει τη δυνατότητα επιλογής.¹³

Η κατ' επιλογήν άμβλωση είναι εκείνη που δεν οφείλεται σε σωματική δυσλειτουργία και δεν επιβάλλεται για ιατρικούς λόγους. Οι γυναίκες καταφεύγουν σε αυτήν για κοινωνικούς και προσωπικούς λόγους, όπως για παράδειγμα όταν η εγκυμοσύνη είναι αποτέλεσμα βιασμού ή όταν μένουν έγκυες χωρίς να είναι παντρεμένες, όταν αντιμετωπίζουν την εγκυμοσύνη ως εμπόδιο στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία, όταν αδυνατούν να αναλάβουν τις υποχρεώσεις της μητρότητας, όταν ο πατέρας του παιδιού αρνείται να το αναγνωρίσει κ.τ.λ. Για όποιον από τους παραπάνω λόγους και αν η γυναίκα επιλέξει να κάνει άμβλωση, η επιλογή της μπορεί να κριθεί ηθικά, ακριβώς διότι διαθέτει την επιλογή να μην προχωρήσει σε άμβλωση. Στην

---

¹³ Βλ. <http://www.kurtaj.info/ektrosi.html>

συγκεκριμένη εργασία θα ασχοληθούμε και θα μελετήσουμε αυτήν την περίπτωση της άμβλωσης, αφού αυτή εμπίπτει στον τομέα της Βιοηθικής.¹⁴

---

¹⁴ Βλ. <http://www.abortion.com>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΑΜΒΛΩΣΗΣ ΣΕ ΞΕΝΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΑ.

2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Σύμφωνα με το αρχαίο δίκαιο της Μεσοποταμίας, το δικαίωμα στη ζωή δεν αναγνωρίζεται όσον αφορά τη ζωή του εμβρύου. Μάλιστα σε έναν νόμο των Σουμερίων που χρονολογείται στο 1800 π. Χ, δεν φαίνεται να αναγνωρίζεται ούτε καν στα παιδιά αυτοτελώς, εφόσον ο πατέρας μπορεί να αποφασίζει κυριαρχικά για την τύχη τους. Διάταξη ωστόσο η οποία τιμωρεί την εκούσια άμβλωση δεν είναι γνωστή. Τούτο δεν σημαίνει όμως ότι η διακοπή της εγκυμοσύνης όταν γίνεται με πρωτοβουλία της γυναίκας στα πλαίσια του νόμιμου γάμου παραμένει ατιμώρητη. Υποστηρίζεται ότι οι Σουμέριοι μπορούσαν να διώχνουν ελεύθερα τη γυναίκα τους αν αυτή ήταν στείρα ή να τη σκοτώνουν με πνιγμό αν παρά τη θέληση του άντρα της αρνιόταν να γίνει μητέρα.

Τα στοιχεία του πολιτισμού των Βαβυλωνίων αντλούμε από τον κώδικα του Χαμουραμί. Γραμμένος ανάμεσα στα 2123-2081 π. Χ. ο Κώδικας μας παρουσιάζει μια κοινωνία ανδροκρατούμενη, όπου η γυναίκα είναι υποτελής του συζύγου της. Η άμβλωση αντιμετωπίζεται με μια σειρά διατάξεων στον Κώδικα του Χαμουραμί, οι οποίες όμως αφορούν πάντα πράξεις που γίνονται χωρίς τη συναίνεση της γυναίκας. Οι ποινές διαφοροποιούνται ανάλογα με την κοινωνική θέση του θύματος. Η ζωή και η υγεία ως έννομα αγαθά δεν αξιολογούνται αυτοτελώς, αλλά σε σχέση με την ταξική προέλευση του θύματος. Η ζωή του πλουσίου έχει μεγαλύτερη αξία από τη ζωή του φτωχού. Η απαξία της άμβλωσης προσδιορίζεται από την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκει ο πατέρας της εγκύου.

Το δίκαιο των Αιγυπτίων δείχνει μια κοινωνία όπου επιβιώνουν κάποια στοιχεία μητριαρχίας. Η θέση της γυναίκας στην κοινωνία των Αιγυπτίων παρέμεινε προνομιακή σε σύγκριση με άλλους λαούς της αρχαιότητας. Η παιδοκτονία ήταν εντελώς άγνωστη στην Αίγυπτο. Τα βρέφη δεν εκτίθενται ούτε θανατώνεται, όπως σε άλλους λαούς της

αρχαιότητας, αλλά αντίθετα όλα αναθρέφονται. Ως προς το θέμα της εγκυμοσύνης, το έμβρυο αντιμετωπίζεται ως μια ξεχωριστή οντότητα με δική της αυτοτελή αξία.¹⁵

Ως προς τα αρχαία ελληνικά δίκαια, η επιστήμη δεν φαίνεται να έχει ενιαία άποψη σε ό, τι αφορά την απαγόρευση των αμβλώσεων. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η άμβλωση επιτρεπόταν από το νομοθέτη, άλλοι θεωρούν ότι η πράξη ήταν ποινικά αδιάφορη κατά τα πρώτα στάδια της εγκυμοσύνης. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη δεν θεωρούταν ηθικά κατακριτέα και δεν υπήρχε εκ του νόμου απαγορευτική διάταξη. Το κυοφορούμενο έμβρυο σύμφωνα με τις κρατούσες αντιλήψεις θεωρούταν μέρος του σώματος της μητέρας, έτσι ώστε αυτή να μπορεί να το καταστρέψει χωρίς να λογοδοτήσει. Ο Πλάτωνας στην ιδεατή του πολιτεία αναφέρεται στον έλεγχο των γεννήσεων και τις αμβλώσεις και μάλιστα δεν έχει κανέναν ηθικό ενδιασμό για την άμβλωση. Την θεωρεί υποχρεωτική όταν η γυναίκα έχει περάσει το 40ο έτος της ηλικίας της. Ο Αριστοτέλης ασχολείται με το πρόβλημα των αμβλώσεων στο 7ο βιβλίο των Πολιτικών εξετάζοντάς το με το υπέρτατο συμφέρον της πόλης και καθορίζοντας δια νόμου τον αριθμό των παιδιών. Εάν παρουσιάζονταν υπεράριθμα κρούσματα κήσεως, συνιστούσε την άμβλωση κατά τους πρώτους μήνες της κύησης, πριν δηλαδή το παιδί αποκτήσει το αίσθημα της ζωής.

Ο ίδιος όπως και ο Λυκούργος, δεν διστάζει να θυσιάσει κάθε ανάπηρο παιδί. Για να αντιμετωπιστεί η πολυτεκνία, αν τα ήθη δεν επιτρέπουν τη θανάτωση των νεογέννητων παιδιών θα πρέπει ο νομοθέτης να προσδιορίζει το ανώτατο όριο της τεκνοποιίας κάθε γυναίκας. Αν παρ' όλα τα αντισυλληπτικά μέτρα η γυναίκα συλλάβει, τότε πρέπει να ενεργείται άμβλωση. Αλλά η άμβλωση για να είναι «όσια» πρέπει να γίνεται πριν αποκτήσει το έμβρυο «ζωήν και αίσθησιν». Στο έργο του «Περί ζώων ιστορία», τον χρόνο που το έμβρυο δεν έχει ακόμα ζωή ορίζει ο Αριστοτέλης στις 40 ημέρες μετά τη σύλληψη. Κάθε άμβλωση μετά τον χρόνο αυτό είναι για τον φιλόσοφο ανόσια πράξη.¹⁶

Τόσο ο Πλάτων όσο και ο Αριστοτέλης θεωρούσαν την άμβλωση ως κατάλληλο μέσο για τη λύση του δημογραφικού προβλήματος. Ακολούθως, ο Πλάτων, για να διατηρήσει την ισορροπία και για να μην αυξηθεί ο αριθμός των οικογενειών της πολιτείας του, συνιστούσε ως λύση τον περιορισμό των γεννήσεων (επισχέςεις

¹⁵ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σσ. 14-26

¹⁶ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σσ. 43-44

γενέσεως) και την έκθεση των παιδιών. Ο Ησίοδος, συμβούλευε τους γονείς να αποκτούν ένα μόνο τέκνο.¹⁷ Ο Ιπποκράτης προσθέτοντας μια ηθική χροιά στην έννοια της άμβλωσης, απαγόρευσε στον γιατρό την συμμετοχή αυτού στη διενέργεια της τελευταίας όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στον όρκο ότι: *«ομοίως δε ουδέ γυναικί πεσσόν φθόριο δώσω»*.

Εν συνεχεία, θα μελετήσουμε τις δύο ιστορικά σημαντικότερες αρχαίες ελληνικές πόλεις, την Σπάρτη και την Αθήνα. Εκείνο που δεσπάζει στην ιστορία της αρχαίας Σπάρτης είναι ο φόβος του αφανισμού της «ιερής κοινότητας των ομοίων» από το μεγάλο και εχθρικό πλήθος των ειλώντων αλλά και των γειτονικών λαών. Μπροστά σε αυτόν τον κίνδυνο θεσπίστηκαν νόμοι, που αποδίδονταν στον Λυκούργο. Πρωταρχική μέριμνα του νομοθέτη είναι η διαίωσιση της φυλής. Ο γάμος και η τεκνοποιία, που σε άλλες πόλεις θεωρούνταν καθαρά ιδιωτικές υποθέσεις, ανάγονται στη Σπάρτη σε καθήκοντα προς την πολιτεία. Επίσης, απειλούνταν με αυστηρές ποινές εκείνοι που ήθελαν να μείνουν άγαμοι, διότι ο γάμος γίνονταν με σκοπό την απόκτηση παιδιών.

Ο νομοθέτης έδινε και υλικά κίνητρα για την απόκτηση πολλών παιδιών, παρέχοντας οικονομικά οφέλη στον πατέρα που έχει περισσότερους από δύο γιους. Αν ένας σύζυγος είναι ηλικιωμένος μπορεί άνετα να φιλοξενήσει σπίτι του κάποιον άνδρα του οποίου θαυμάζει τα προσόντα, με σκοπό να γεννήσει παιδιά με τη γυναίκα του. Αν κάποιος, παρ' όλο που θέλει να μείνει άγαμος, επιθυμεί ωστόσο να αποκτήσει παιδιά, ο νομοθέτης του δίνει το δικαίωμα να τεκνοποιήσει με όποια έγγαμη γυναίκα θέλει. Είναι θα λέγαμε, ένα λειτούργημα, μια υπηρεσία στο κράτος η γέννηση παιδιών. Τα παιδιά από τη στιγμή της γέννησής τους δεν ανήκουν στον πατέρα τους, αλλά στο σύνολο των πολιτών. Η παιδοκτονία είναι θεμιτή στην αρχαία Σπάρτη, όταν ένα παιδί έχει κάποια αναπηρία. Με τα δεδομένα αυτά συμπεραίνουμε ότι η άμβλωση σε κάθε περίπτωση δεν μπορούσε παρά να είναι πράξη απαγορευμένη. Ούτε ο πατέρας, ούτε η μητέρα μπορούσαν να αποφασίζουν για την άμβλωση, εφόσον και η παιδοκτονία μόνο για λόγους ευγονικής ήταν επιτρεπτή.¹⁸

Σε αντίθεση με τη Σπάρτη, στην Αθήνα υπήρχε πάντοτε πρόβλημα υπερπληθυσμού σε σχέση με τους πόρους της πόλης. Επομένως επιτρεπόταν η άμβλωση ως ένα μέσο

¹⁷ Βλ. Lamberton R. (2005): σσ. 196-197 και Τσαγγάλης Χ. (2006): 190-193

¹⁸ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σσ. 28-32

περιορισμού των γεννήσεων. Στην αρχαία Αθήνα είναι γνωστά τα πολυάριθμα αμβλωτικά μέσα και ο Ιπποκράτης περιγράφει με κάθε λεπτομέρεια τους χειρισμούς που απαιτεί μία άμβλωση, παρόλο που ο ίδιος απαγορεύει στους μαθητές του να προχωρούν σε παρόμοιες επεμβάσεις. Απαγόρευση που δικαιολογείται από την ηθική του στάση απέναντι στην εμβρυακή ζωή. Ωστόσο σε κάποια περίοδο της αθηναϊκής ιστορίας η άμβλωση πρέπει να είναι πράξη συνηθισμένη. Οι Αθηναίοι δεν διακατέχονται από ηθικές αναστολές σε ό, τι αφορά παρόμοιες πρακτικές, διότι η άμβλωση συνιστά μέτρο θεμιτό για την αντιμετώπιση των οικονομικών ή άλλων προβλημάτων της οικογένειας. Η άμβλωση ήταν συνηθισμένη πρακτική στην αρχαία Αθήνα και η έκθεση των νεογέννητων παιδιών παρέμενε ατιμώρητη, έτσι καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η άμβλωση δεν θεωρούνταν έγκλημα που έθιγε την ανθρώπινη ζωή.¹⁹

Επιπλέον, κατά τους στωικούς το έμβρυο δεν είχε ξεχωριστή οντότητα, αλλά θεωρούνταν συστατικό στοιχείο του σώματος της μητέρας, όπως ο «ηρτημένος καρπός» αποτελεί μέρος του δένδρου. Τη χρονική αφετηρία της ανθρώπινης υπόστασης αποτελούσε κατ' αυτούς η στιγμή που το νεογέννητο βρέφος αρχίζει να αναπνέει.²⁰ Στην αρχαία Ρώμη το έμβρυο όχι μόνο δεν αντιμετωπίζεται ως φορέας ανθρώπινης ζωής, αλλά αντίθετα, κάτω από την επίδραση ίσως της διδασκαλίας των στωικών, θεωρείται ένα τμήμα του γυναικείου σώματος. Για αυτόν τον λόγο κάθε προσβολή του δεν σχετίζεται με τα εγκλήματα κατά της ανθρώπινης ζωής, αλλά αποτελεί σωματική βλάβη της γυναίκας. Διάταξη η οποία να τιμωρεί την άμβλωση, δεν υπάρχει. Στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία το δικαίωμα για ζωή δεν αναγνωρίζεται ούτε στα νεογέννητα παιδιά, τα οποία εκτίθενται ελεύθερα από τους γονείς τους και ακόμη κανένας από τους νομομαθείς δεν αντιμετωπίζει το έμβρυο ως αυτοτελή οντότητα. Συνοψίζοντας, η άμβλωση σε όλη τη διάρκεια της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας δεν αντιμετωπίζεται ποτέ ως έγκλημα κατά της ανθρώπινης ζωής. Από τα τέλη του 2ου αιώνα μ.Χ. αρχίζει να αποτελεί αδίκημα που θίγει τα κυριαρχικά δικαιώματα του άνδρα πάνω στα παιδιά που πρόκειται να γεννηθούν.²¹

---

¹⁹ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σσ. 33-42

²⁰ Βλ. Τρωιανού Σ. (1987): σσ. 6-7

²¹ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σσ. 15-55

2.2 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΞΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ

Στην Αγγλία, η άμβλωση αποτελούσε έγκλημα στο Common Law μόνον αφού το έμβρυο είχε αρχίσει να κινείται, δηλαδή ανάμεσα στην 16η και 20η εβδομάδα της κύησης. Το κράτος επεμβαίνει το 1803, οπότε και ψηφίζεται από το Κοινοβούλιο νόμος που απαγορεύει ρητά τις αμβλώσεις σε ορισμένες περιπτώσεις. Το 1967 η Abortion Act τροποποιεί ριζικά το δίκαιο της άμβλωσης και θεσπίζεται νομοθετικά για πρώτη φορά η ιατρική και η ευγονική ένδειξη. Ειδικότερα, ορίζεται ότι δεν αποτελεί έγκλημα κατά τον νόμο η διακοπή της εγκυμοσύνης από ειδικό ιατρό, εφόσον δύο ιατροί έχουν τη γνώμη, ότι η συνέχιση της εγκυμοσύνης ενέχει κίνδυνο για τη ζωή ή τη σωματική ή ψυχική υγεία της εγκύου και όταν υπάρχει ουσιώδης κίνδυνος, αν το παιδί που θα γεννηθεί, να πάσχει από σωματική ή πνευματική ανωμαλία που θα το καθιστά σοβαρά ανάπηρο. Η οικονομική δυσχέρεια μπορεί να θεωρηθεί πως δημιουργεί κάποιον κίνδυνο στην ψυχική υγεία της εγκύου. Μετά το 1929 το νομοθετικό καθεστώς των αμβλώσεων διαμορφώνεται ως εξής: Μετά τις 28 πρώτες εβδομάδες της εγκυμοσύνης η άμβλωση είναι κατ' αρχήν παράνομη και τιμωρείται ως καταστροφή βιώσιμου παιδιού με ισόβια κάθειρξη. Ωστόσο μπορούν να τελεστούν και αμβλώσεις που αποδεικνύεται ότι έγιναν από ιατρό ο οποίος έκρινε, ότι η άμβλωση ήταν ο μόνος τρόπος για να σωθεί η ζωή της μητέρας.²²

Στη Γαλλία, μετά από μια φιλελευθεροποίηση του δικαίου της άμβλωσης στον Ποινικό Κώδικα του 1971, η άμβλωση τιμωρείται και η ποινή είναι το ίδιο βαριά τόσο για την έγκυο, όσο και για τον τρίτο που προκαλεί την άμβλωση με ή χωρίς τη συγκατάθεση της εγκύου, ενώ ειδικοί λόγοι άρσης του άδικου χαρακτήρα της πράξης δεν αναγνωρίζονται. Το 1939, το έγκλημα της άμβλωσης, ενταγμένο στο κεφάλαιο των σωματικών βλαβών ορίζει ότι όποιος με φάρμακα, ποτά, τρόφιμα, βία ή άλλα μέσα προκαλεί ή έχει την πρόθεση να προκαλέσει άμβλωση σε γυναίκα έγκυο, άσχετα αν αυτή συναινεί ή όχι στην πράξη, τιμωρείται με φυλάκιση από ένα ως πέντε χρόνια και χρηματική ποινή. Σήμερα στη Γαλλία είναι νόμιμη κάθε άμβλωση, τις 10 πρώτες

---

²² Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σσ. 81-84

εβδομάδες της κύησης εφόσον γίνεται με τη συγκατάθεση της εγκύου από γιατρό και νοσοκομείο που πληρούν τους όρους του νόμου χωρίς να χρειάζεται να τηρηθεί οποιαδήποτε άλλη διαδικασία.

Στη Γερμανία, κάτω από την επίδραση της Εκκλησίας, η άμβλωση θεωρείται κακούργημα και εντάσσεται στα εγκλήματα κατά της ζωής. Διακρίνεται ανάμεσα σε έμψυχο και άψυχο έμβρυο και τιμωρείται ως ανθρωποκτονία μόνο η θανάτωση του έμψυχου εμβρύου (δηλαδή μετά τις πρώτες δέκα εβδομάδες της κύησης). Το 1943 ένα χιτλερικό διάταγμα τροποποιεί τον προηγούμενο νόμο, όπου τυποποιείται η άμβλωση και προσθέτει, ότι αν ο δράστης προσβάλλει την ζωτικότητα του γερμανικού λαού πρέπει να του επιβάλλεται η θανατική ποινή. Ορίζεται ότι η διακοπή της κύησης δεν αποτελεί έγκλημα, όσον αφορά άτομα που δεν έχουν γερμανική υπηκοότητα. Σήμερα, η άμβλωση είναι το μοναδικό έγκλημα του γερμανικού Ποινικού Κώδικα για το οποίο αναγνωρίζονται τόσο πολλοί ειδικοί λόγοι που δικαιολογούν την προσβολή. Τα κυριότερα σημεία της νέας ρύθμισης είναι τα ακόλουθα: Η έγκυος δεν τιμωρείται αν έχει συμβουλευτεί ειδική υπηρεσία, η επέμβαση να πραγματοποιείται από γιατρό, να μην έχουν περάσει περισσότερες από 22 εβδομάδες από τη στιγμή της σύλληψη. Επιβάλλεται η ιατρική γνωμάτευση για να αποφευχθεί ο κίνδυνος της ζωής ή βαριάς σωματικής ή ψυχικής βλάβης της μητέρας, που δεν μπορεί να αποτραπεί διαφορετικά, όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι το παιδί που θα γεννηθεί θα πάσχει από βαριά βλάβη της υγείας του, όταν η εγκυμοσύνη οφείλεται σε κατάχρηση ανηλίκου, βιασμό, εξαναγκασμό σε ασέλγεια.

Στην Ιταλία του 1859, τυποποιείται η άμβλωση στο κεφάλαιο των εγκλημάτων κατά της οικογενειακής τάξης. Ο νόμος του 1930, κατατάσσει την άμβλωση στα εγκλήματα κατά της ακεραιότητας και της υγείας της φυλής. Ο νόμος του 1978: «περί της κοινωνικής προστασίας και περί της εκούσιας διακοπής της κυήσεως», αναβιβάζει σε βασική αρχή του την προστασία της μητρότητας και προστατεύει την ανθρώπινη ζωή από την έναρξή της. Το κράτος και οι τοπικοί οργανισμοί βοηθούν τη γυναίκα να ξεπεράσει τα αίτια που την οδηγούν στην άμβλωση και φροντίζουν για την διαπαιδαγώγηση του κόσμου σε θέματα αντισύλληψης και σεξουαλικής συμπεριφοράς. Η νομιμότητα της άμβλωσης εξαρτάται από τον χρόνο κατά τον οποίο τελείται.

Αμβλώσεις τις πρώτες 90 ημέρες μετά της κύησης είναι νόμιμες, ενώ μετά τις 90 ημέρες είναι άδικες.²³

Στις Η.Π.Α. τον 18ο αιώνα τα αποικιακά συμβούλια, επηρεασμένα από το αγγλικό Common Law, άφησαν ατιμώρητη την άμβλωση όταν γινόταν στο διάστημα που το παιδί δεν είχε αρχίσει ακόμη να κινείται. Από τις αρχές του 19ου αιώνα αρχίζει σταδιακά η απόλυτη απαγόρευση των αμβλώσεων. Η Νέα Υόρκη, το Κολοράντο, η Καλιφόρνια, η Χαβάη, η Αλάσκα και η Ουάσιγκτον απαγορεύουν κάθε διακοπή της εγκυμοσύνης δικαιολογώντας κατ' εξαίρεση την πράξη όταν είναι αναγκαία για να σωθεί η ζωή της μητέρας. Το 1973 το Ανώτατο Δικαστήριο αποφαινεται ότι το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης που αναγνωρίζει το Σύνταγμα σε κάθε άνθρωπο περιλαμβάνει και το δικαίωμα της γυναίκας να αποφασίζει ελεύθερα για τη συνέχιση ή τη διακοπή της εγκυμοσύνης της. Το 1976 κρίνεται ότι η προϋπόθεση να παρέχεται και η συναίνεση του συζύγου προκειμένου να αίρεται ο άδικος χαρακτήρας των αμβλώσεων είναι αντισυνταγματική, γιατί δίνει στον σύζυγο το δικαίωμα να παρεμποδίζει άσκοπα την πραγματοποίηση της απόφασης της γυναίκας του και του ιατρού της να τερματίσουν την εγκυμοσύνη.

Στη Ρωσία, η άμβλωση ήταν αρχικά απαγορευμένη. Λίγο μετά τον θάνατο του Στάλιν, το σοβιετικό κράτος αλλάζει την πολιτική του για τις αμβλώσεις. Το υψηλότερο πολιτιστικό επίπεδο του πληθυσμού, ο υψηλός αριθμός των γεννήσεων και η φυσική ανάπτυξη του λαού, καταργούν οριστικά την απαγόρευση των αμβλώσεων. Οι αμβλώσεις είναι ελεύθερες αν γίνονται από ιατρό, με τη συναίνεση της εγκύου, στους χώρους όπου ορίζονται από τον νόμο. Στη Βουλγαρία του 1956, η άμβλωση αφήνεται κατά βάση ελεύθερη. Το 1968 εκδίδεται νόμος που απαγορεύει στη γυναίκα η οποία δεν έχει παιδί να κάνει άμβλωση. Η άμβλωση εγκρίνεται όταν η γυναίκα είναι πάνω από 45 ετών, όταν έχει ήδη 3 παιδιά και όταν η εγκυμοσύνη οφείλεται σε βιασμό, αιμομιξία κλπ. Στην Ουγγαρία η άμβλωση αφέθηκε ελεύθερη το 1956 και επειδή τα αμέσως επόμενα χρόνια η τεκνογονία πέφτει σε χαμηλά επίπεδα, ψηφίζεται το 1974 νόμος που προβλέπει ότι η διακοπή της εγκυμοσύνης επιτρέπεται μόνο όταν η γυναίκα είναι πάνω από 40 ετών, όταν έχει ήδη 3 παιδιά, αν η εγκυμοσύνη οφείλεται σε βιασμό, όταν δεν έχει

---

²³ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σσ. 96- 97

εξασφαλιστεί ακόμα ο χώρος για τη στέγαση της οικογένειας, αν η γυναίκα είναι ανύπαντρη ή χωρισμένη και τέλος, όταν υπάρχουν λόγοι ιατρικής φύσης.

Στην Ιαπωνία μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο η οικονομική κατάρρευση σε συνδυασμό με την μεγάλη αύξηση του πληθυσμού οδήγησαν την ιαπωνική κυβέρνηση σε έλεγχο των γεννήσεων. Η στέρωση λόγου χάριν είναι υποχρεωτική όταν σχετίζεται με την προστασία της ευγονίας.²⁴ Η Κίνα είναι ένα ακόμα κράτος που παραδοσιακά πάσχει από το πρόβλημα του υπερπληθυσμού. Ο πρώτος νόμος για τον έλεγχο των γεννήσεων εκδίδεται το 1957 όπου επιτρέπεται με ορισμένες προϋποθέσεις η άμβλωση και η στέρωση, ενώ παράλληλα αρχίζει μεγάλη εκστρατεία για τη διάδοση αντισυλληπτικών μεθόδων. Το 1979, οι αμβλώσεις ενθαρρύνονται προκειμένου να αντιμετωπιστεί το δημογραφικό πρόβλημα από την υπερβολική αύξηση του πληθυσμού.²⁵

Συμπερασματικά, στις χώρες εκείνες όπου η κρατική πολιτική έχει αποσυνδεθεί από την θρησκευτική επίδραση το έγκλημα της άμβλωσης αποσυνδέεται αντίστοιχα από τα εγκλήματα κατά της ανθρώπινης ζωής και συνδυάζεται μόνο με τα ευρύτερα κοινωνικά ενδιαφέροντα σχετικά με την υγεία της γυναίκας και τον έλεγχο των γεννήσεων. Η εξέλιξη των ιδεών του φιλελευθερισμού, με την αντίστοιχη συνταγματική κατοχύρωση της προσωπικής ελευθερίας, το αναμφισβήτητο γεγονός των παράνομων αμβλώσεων, οι κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες εξωοικιακής απασχόλησης, ώθησαν τις κυβερνήσεις σε κάποιους αναγκαίους συμβιβασμούς ως προς την έκταση της προστασίας της εν γένεσι ζωής. Οι συμβιβασμοί αυτοί εκφράζονται είτε με την υιοθέτηση κάποιων ενδείξεων, είτε με την αναγνώριση κάποιου χρονικού διαστήματος, που συνήθως είναι οι τρεις πρώτοι μήνες της εγκυμοσύνης, μέσα στο οποίο η άμβλωση, όταν γίνεται με τη συναίνεση της γυναίκας από ιατρό δεν είναι άδικη.²⁶

---

²⁴ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σελ. 109

²⁵ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σελ. 112

²⁶ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σελ. 113

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΑΜΒΛΩΣΗΣ

3.1 ΟΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 304 Π.Κ ΚΑΙ Η ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΜΒΛΩΣΗΣ

Στη νομοθεσία, η τεχνητή διακοπή της κύησης ρυθμίζεται από τον Ποινικό Κώδικα. Υπάρχει άρθρο που αφορά αποκλειστικά τις αμβλώσεις και είναι το άρθρο 304 του Π.Κ. Το άρθρο 304 του Π.Κ. τιτλοφορείται με τον όρο «τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης». Στο εν λόγω άρθρο τυποποιούνται τρεις κατηγορίες εγκλημάτων: Η ετεροδιακοπή της εγκυμοσύνης, η αυτοδιακοπή της εγκυμοσύνης και τέλος η συνέργεια σε αυτοδιακοπή. Η ετεροδιακοπή (πρώτη κατηγορία) διακρίνεται αντίστοιχα σε εκείνη που τελείται χωρίς και σε εκείνη που τελείται με τη θέληση της εγκύου. Ακολούθως, η αυτοδιακοπή διακρίνεται στη δι' ενεργείας ή δια παραλείψεως αυτοδιακοπή, καθώς και στην ανοχή της εγκύου, όταν άλλος τελεί την διακοπή. Τέλος, η συνέργεια στην αυτοδιακοπή τυποποιεί την συνέργεια ως αυτοτελές έγκλημα.²⁷

Η άμβλωση όπως προαναφέραμε, ορίζεται από το νόμο ως η διακοπή μιας ατάρακτης ενδομητρίου κύησης (μεγαλύτερη των 24 εβδομάδων) και οδηγεί σε αφαίρεση του εμβρύου από τη μήτρα, με συνέπεια το θάνατο του κήματος. Επίσης, προκαλείται τεχνητά με χημικές, χειρουργικές ή άλλες μεθόδους. Το θέμα της αμβλώσεως, ή σύμφωνα με την πιο σύγχρονη ορολογία, της τεχνητής διακοπής της εγκυμοσύνης, αποτελεί παραδοσιακά σημείο διαφόρων αξιολογήσεων. Εκκίνηση του όλου προβλήματος αποτελούν δύο σπουδαίες αξίες: από τη μια πλευρά το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα αυτοδιαθέσεως του ατόμου και από την άλλη η ανάγκη προστασίας του εμβρύου ως δυνάμει ζωής. Οι ρυθμίσεις που ίσχυαν κατά καιρούς αποτελούσαν πάντοτε αποτέλεσμα αντισταθμίσεως των δύο παραπάνω δεδομένων. Ο Έλληνας νομοθέτης ξεκινά από την προτεραιότητα σεβασμού της προσωπικής επιλογής

---

²⁷ Βλ. Μπέκας Γ. (2004): σσ. 485-486

της εγκύου για το αρχικό διάστημα κύησης, όπου η διακοπή της εγκυμοσύνης επιτρέπεται ελεύθερα μόνο για τις δώδεκα πρώτες εβδομάδες.²⁸

Κατά την Π.Κ 304, η τεχνητή διακοπή της κύησης είναι ανεπίτρεπτη, εκτός αν συναινεί η έγκυος και συντρέχουν παράλληλα ειδικές προϋποθέσεις. Η ιατρική πράξη ενεργείται από γιατρό μαιευτήρα-γυναικολόγο με τη συμμετοχή αναισθησιολόγου σε οργανωμένη νοσηλευτική μονάδα και α) δεν έχουν συμπληρωθεί δώδεκα εβδομάδες εγκυμοσύνης, β) έχουν διαπιστωθεί, με τα σύγχρονα μέσα προγεννητικής διάγνωσης, ενδείξεις σοβαρής ανωμαλίας, σωματικής ή ψυχικής, του εμβρύου που επάγονται τη γέννηση παθολογικού νεογνού και η εγκυμοσύνη δεν έχει διάρκεια περισσότερο από είκοσι τέσσερις εβδομάδες, γ) υπάρχει αναπότρεπτος κίνδυνος για τη ζωή της εγκύου ή κίνδυνος σοβαρής βλάβης της σωματικής ή ψυχικής υγείας της, δ) η εγκυμοσύνη είναι αποτέλεσμα βιασμού, αποπλάνησης ανήλικης, αιμομιξίας και εφόσον δεν έχουν συμπληρωθεί δεκαεννέα εβδομάδες εγκυμοσύνης. Αν η έγκυος είναι ανήλικη απαιτείται η συναίνεση ενός από τους γονείς ή αυτού που έχει την επιμέλεια του προσώπου της ανήλικης.²⁹

Η άμβλωση δεν ενεργείται όταν α) η επέμβαση γίνεται σε μη οργανωμένη νοσηλευτική μονάδα ώστε να αντιμετωπίζονται επείγοντα περιστατικά μετεγχειρητικών επιπλοκών, β) η επέμβαση γίνεται από γυναικολόγο μαιευτήρα χωρίς τη συνδρομή αναισθησιολόγου, γ) ο θεράπων ιατρός παραλείπει να παράσχει συμβουλευτική υποστήριξη, δ) παραλείπεται η διενέργεια γενικών εξετάσεων αίματος και ούρων, ηλεκτροκαρδιογραφήματος, καθώς και ο προσδιορισμός της ομάδας αίματος και ρέζους, ε) παραλείπεται η προσήκουσα λήψη του ιστορικού της εγκύου, ζ) ο γυναικολόγος μαιευτήρας παραλείπει να προβεί σε παραπέρα εργαστηριακή και παρακλινική προεγχειρητική διερεύνηση, όταν κάτι τέτοιο παρίσταται αναγκαίο από το ιστορικό του ασθενούς, η) το χειρουργείο που γίνεται η επέμβαση δεν διαθέτει εγκατάσταση δικτύου αναισθησιολογικών αερίων οξυγόνου και διαθέτει ανεπαρκή κάλυψη, θ) η νοσηλευτική μονάδα, όπου γίνεται η επέμβαση, δεν διαθέτει καλά οργανωμένη τράπεζα αίματος, ι) σε περίπτωση που η επέμβαση γίνεται μετά τη συμπλήρωση της δωδέκατης εβδομάδας, δεν

---

²⁸ Βλ. Κουράκης Ν. (2009): σελ. 151

²⁹ Βλ. Βιδάλης Τ. (2007): σσ. 189-190, Κοκολάκη Ε. (1994): σσ. 113-114 και Σοφουλάκης Λ. (1994): σελ. 102

διενεργείται σε νοσοκομεία του ΕΣΥ, σε πανεπιστημιακά και σε αυτά των Ένοπλων Δυνάμεων, κ) σε περίπτωση που η επέμβαση γίνεται μετά τη συμπλήρωση της δωδέκατης εβδομάδας, δεν παρέχεται ψυχολογική υποστήριξη.³⁰ Η συνάρτηση του χρόνου διάρκειας της εγκυμοσύνης με εξωγενείς παράγοντες ψυχολογικής, βιολογικής, ή κοινωνικής μορφής εμφανίζει την οποιαδήποτε ρύθμιση της διακοπής της κύησης, από ηθικοφιλοσοφικής πλευράς αυθαίρετη. Εδώ γεννιέται το ερώτημα, γιατί η ψυχική υγεία της εγκύου, ενόψει μιας πιθανολογούμενης υποκειμενικής βλάβης της, να αποκτά μεγαλύτερη αξία από την κυοφορούμενη ζωή.

Η ελευθερία της άμβλωσης στα πρώτα στάδια της εγκυμοσύνης βρίσκει έρεισμα στο δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και στην προστασία του ιδιωτικού βίου. Η απόφαση για άμβλωση σχετίζεται με την ψυχοσωματική ισορροπία της γυναίκας, που μια ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη θα μπορούσε να την διαταράξει (π.χ βιασμός). Η προστασία της εν γενέσει ζωής σχετικοποιείται έναντι του απολύτου δικαιώματος της εγκύου για αυτοδιάθεση. Ο νόμος του 1986, συγκέρασε την προστασία και των δύο αγαθών, δηλαδή του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος της αυτοδιάθεσης του ατόμου και της προστασίας του εμβρύου ως εν «δυνάμει» ζωής. Η τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης αποτελεί έκφραση της ελευθερίας βουλήσεως της γυναίκας, η οποία μετά την παρέλευση του χρονικού ορίου των 12 εβδομάδων αίρεται και προστατευόμενο αγαθό γίνεται η εν γενέσει ζωή.³¹ Η εν γενέσει ανθρώπινη ζωή προέρχεται από τη γεγεννημένη ανθρώπινη ζωή, έχει όμως αυτοτελή αξία. Δεν αποτελεί μέρος του σώματος της γυναίκας, αλλά φιλοξενείται από το σώμα της. Θεωρείται «ελπίδα» ζωής, αλλά η άμβλωση αντιμετωπίζεται διαφορετικά από ότι η αφαίρεση ζωής.

---

³⁰ Βλ. Τρανταλίδης Γ. (2012): σσ. 197-204

³¹ Βλ. Χαραλαμπίκης Α. (1993): σσ. 32-33

3.2 ΟΙ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ: ΙΑΤΡΙΚΗ-ΕΥΓΟΝΙΚΗ-ΗΘΙΚΗ (ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ- ΛΟΓΟΙ ΑΡΣΗΣ ΤΟΥ ΑΔΙΚΟΥ)

Η τιμωρία της αμβλωτικής πράξης εξαιρείται όταν υπάρχει ο ιατρικός λόγος, όταν δηλαδή κινδυνεύει η ζωή της μητέρας. Για τη περίπτωση της ιατρικής ένδειξης, δεν υπάρχει χρονικός περιορισμός. Απαιτείται έγγραφη βεβαίωση από ειδικό ιατρό ότι η συνέχιση της εγκυμοσύνης δημιουργεί κίνδυνο θανάτου ή βαριάς σωματικής βλάβης του εμβρύου.³² Δεύτερη εξαίρεση όσον αφορά το τιμωρητό της άμβλωσης, είναι ο ηθικός λόγος, όταν δηλαδή η σύλληψη του κυοφορούμενου οφείλεται σε έγκλημα κατά των ηθών. Τα ήθη με την έννοια του Π.Κ ορίζονται από την επιστήμη ως «το σύνολο των κοινωνικοηθικών κανόνων που διέπουν τη γενετήσια ζωή» ή ως «η ηθική τάξη στο πεδίο της γενετήσιας ζωής». Την ηθική γενετήσια ζωή την καθορίζει ο Ποινικός Κώδικας στο κεφάλαιο των εγκλημάτων κατά των ηθών όπου φαίνεται να θεωρεί ανήθικες σεξουαλικές πράξεις αυτές που οφείλονται σε βιασμό, κατάχρηση σε ασέλγεια, αιμομιξία, αποπλάνηση ανηλικού κλπ. Ωστόσο ο ίδιος ο νομοθέτης αναγνωρίζοντας την ηθική ένδειξη ως λόγο που αίρει τον άδικο χαρακτήρα των αμβλώσεων, όταν γίνονται για να εξαφανίσουν τα αποτελέσματα τέτοιων ανήθικων γενετήσιων πράξεων, σαφώς εκτιμά, ότι τουλάχιστον αυτές οι επεμβάσεις δεν αντίκεινται στην ηθική τάξη. Αντίθετα, θεωρούνται συχνά ως η αποκατάσταση της ηθικής τάξης που είχε διασαλευτεί.³³

Σύμφωνα με τον Καθηγητή Μαγκάκη «ο ηθικός λόγος συνίσταται όχι στην ηθική τάξη, γιατί φταίει ο κυοφορούμενος άνθρωπος για τον τρόπο που συνελήφθη, αλλά στο ότι δεν μπορεί η έννομη τάξη να αξιώσει από τη γυναίκα που έγινε θύμα εγκλήματος κατά των ηθών, την ψυχική εκείνη δύναμη που θα χρειαζόταν για να φέρει στον κόσμο και να αναθρέψει παιδί, που είναι καρπός του παθήματός της». Επομένως, για την περίπτωση της ηθικής ένδειξης απαιτείται να μην έχουν συμπληρωθεί 19 εβδομάδες κύησης και η εγκυμοσύνη να είναι αποτέλεσμα βιασμού, κατάχρησης σε ασέλγεια, αποπλάνησης ανηλικού και αιμομιξίας. Η αποποινικοποίηση της άμβλωσης θα οδηγήσει στον ελεύθερο έρωτα, στην ελεύθερη μοιχεία, στην ελεύθερη ασέλγεια και στον υποβιβασμό της

³² Βλ. Φραγκιαδάκη Γ. (1992): σελ. 46

³³ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σσ. 153-155

γυναίκας στο επίπεδο της κοινής, την καταρράκωση της νεολαίας και την ενίσχυση της επιπολαιότητας και της γενετήσιας ορμής.³⁴

Κατά την πάροδο του χρόνου η ιατρική επιστήμη έχει διαγράψει άλματα στον τομέα της διάγνωσης των γενετικών ανωμαλιών. Προτού εξετασθεί το ζήτημα της ευγονικής ενδείξεως, θα πρέπει να γίνει μία μνεία στην έννοια της γενετικής ανωμαλίας. Ως τέτοια καλείται κάθε μετάλλαξη που αφορά την αντιγραφή των γονιδίων, με αποτέλεσμα την αλλαγή της μοριακής δομής του DNA. Η μετάλλαξη αυτή μπορεί να είναι μια ποιοτική αλλαγή σε ένα συγκεκριμένο γονίδιο ή μια αλλαγή στη διαδοχή των γονιδίων ενός χρωμοσώματος. Ακόμη, μπορεί να είναι μια προσθήκη ή μια απώλεια, όπως όταν ένα τμήμα ενός χρωμοσώματος διπλασιάζεται ή χάνεται. Η πιο συνηθισμένη μορφή τέτοιας ανωμαλίας είναι το σύνδρομο Down. Ο γενετικός έλεγχος αφορά είτε στη γενετική αποτύπωση, δηλαδή στον προσδιορισμό του προσώπου από τα γενετικά του χαρακτηριστικά με σκοπό να εξακριβωθεί η συγγένεια και η ταυτότητά του είτε στη γενετική εξέταση, δηλαδή στην έρευνα των παραπάνω χαρακτηριστικών για τη διάγνωση ή πρόγνωση της εκδήλωσης μιας ασθένειας η οποία δύναται να εμφανισθεί στο μέλλον.³⁵

Όσον αφορά την ευγονική ένδειξη, προβάλλεται το ερώτημα εάν είναι απόλυτο δικαίωμα των γονέων να αποκτήσουν τέκνα, εάν και εφόσον βαρύνονται με κληρονομικά νοσήματα ή στίγματα, των οποίων η μετάδοση δια της κληρονομικής οδού στους απογόνους κατά τα πορίσματα της γενετικής, θεωρείται πιθανή. Οι παραδεδειγμένες αρχές της προστασίας του ιδιωτικού βίου, δεν επιτρέπουν μια τέτοια επέμβαση της πολιτείας. Οι αρχαίοι Σπαρτιάτες κατ' εξοχήν πολεμικός λαός, για τη εξυγίανση του πληθυσμού είχαν ως λύση τον καιάδα, στον οποίο έριχναν τα μη υγιή και μη αρτιμελή βρέφη. Αυτή η λύση «αναβαθμισμένη» επιχειρήθηκε να εφαρμοστεί από τους Ναζί, οι οποίοι προσπάθησαν να επιτύχουν συνεύρεση απολύτως υγιών ατόμων για να διατηρηθεί η Αρία Φυλή. Σήμερα υπάρχει ίδιος κλάδος της ιατρικής επιστήμης η καλούμενη ευγονική, η οποία με επιστημονικούς συμβουλευτικούς σταθμούς υποβοηθεί το έργο της γεννήσεως υγιών τέκνων, χωρίς καθόλου να καταφεύγει σε αθέμιτα και εγκληματικά μέσα. Διαπιστώνονται όλες οι ενδομήτριες βλάβες του εμβρύου όπως για παράδειγμα το

---

³⁴ Βλ. Ψαρούλης Δ., Βούλτσος Π. (2010): σσ. 153-158

³⁵ Βλ. Φραγκουδάκη Σ. (2008): σελ. 17

σύνδρομο Down ή η νόσος του Couley. Η ύπαρξη ενός τέτοιου ατόμου στην οικογένεια καθιστά το βίο αβίωτο και για τους γονείς και για τον πάσχοντα, επομένως δίκαια θεωρείται ανεκτή η διακοπή της κύησης.

Ομοίως, οι υπέρμαχοι της τεχνητής διακοπής της εγκυμοσύνης, σε περίπτωση που από τις γενετικές εξετάσεις αποκαλύπτεται μια γενετική ανωμαλία στο έμβρυο υποστηρίζουν τη διακοπή της κύησης, ερειζόμενοι στο συμφέρον του παιδιού, το οποίο ερχόμενο στον κόσμο με αυτό το σύνδρομο δεν θα αντιμετωπιστεί ως ίσο προς όλους, καθώς θα στερηθεί πολλών ευκαιριών που απολαμβάνουν τα παιδιά χωρίς κάποια γενετική ανωμαλία. Η άμβλωση εδώ προβάλλεται όχι απλώς ως αναγκαίο κακό, αλλά ως πράξη ελέους προς το έμβρυο, το οποίο με την άμβλωση απαλλάσσεται από μια ζωή γεμάτη δυστυχία, κόπους, πόνο και ανισότητα.³⁶

Στην Ελλάδα η διακοπή της κύησης για ευγονικούς λόγους, επιτρέπεται μόνο μέχρι την 24η εβδομάδα της κύησης. Το πρόβλημα που απασχολεί τους γιατρούς είναι να αντιμετωπίσουν τις περιπτώσεις εκείνες που είτε ο προγεννητικός έλεγχος γίνεται για πρώτη φορά μετά τη συμπλήρωση της 24ης εβδομάδας είτε έχει γίνει σε πρώιμο στάδιο, χωρίς να έχει δείξει την ύπαρξη σοβαρής ανωμαλίας του εμβρύου. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος οι γονείς είτε ακολουθούν την νόμιμη κατεύθυνση, επομένως είναι υποχρεωμένοι να αποδεχτούν τη συνέχιση της εγκυμοσύνης και τη γέννηση ενός παιδιού με σοβαρές επιβαρύνσεις. Αν όμως οι γονείς αρνηθούν την προαναφερθείσα κατεύθυνση, η μόνη λύση είναι αυτή της παράνομης διακοπής της κύησης, με όλες τις δυσμενείς συνέπειές της, όπως είναι το υψηλό κόστος και η μη κάλυψη διακοπής της κύησης από τα ασφαλιστικά ταμεία. Εναλλακτικά συνίσταται η επιλογή μιας άλλης χώρας όπως είναι η Αγγλία και η Γαλλία, όπου η διακοπή της κύησης για ευγονικούς λόγους επιτρέπεται μέχρι το τέλος της εγκυμοσύνης.

Μια άλλη κατεύθυνση είναι αυτή της «ευθείας παρανομίας» όπου οι γιατροί σε συνεννόηση με τους γονείς, συνεργάζονται με έναν ψυχίατρο, ο οποίος βεβαιώνοντας ότι η συνέχιση της εγκυμοσύνης θα προκαλέσει στην έγκυο σοβαρό ψυχικό πρόβλημα και ανοίγει το δρόμο για την υιοθέτηση της ιατρικής ένδειξης, βάσει της οποίας η διακοπή της κύησης επιτρέπεται πλέον ανεξαρτήτως χρονικού πλαισίου. Με τον τρόπο αυτό η διακοπή της κύησης καλύπτεται από τα ασφαλιστικά ταμεία. Η επιλογή του νομοθέτη να

---

³⁶ Βλ. Μάλλιος Ε. (2004): σελ. 27

επιτρέψει τη διακοπή της κύησης μέχρι την 24η εβδομάδα της κύησης, στηρίζεται στη σκέψη ότι μετά από αυτό το χρονικό όριο η ελευθερία αυτοπροσδιορισμού της γυναίκας υποχωρεί έναντι της ζωής του εμβρύου, το οποίο πλέον είναι σχεδόν ένας ολοκληρωμένος άνθρωπος. Μια στάθμιση μεταξύ της ζωής του εμβρύου αφενός και της σωματικής ή ψυχικής υγείας της γυναίκας αφετέρου δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ως δεδομένο ότι θα έπρεπε να υποχωρεί η ζωή του εμβρύου. Η αναγνώριση μιας ιατρικής ένδειξης μέχρι το τέλος της εγκυμοσύνης δείχνει ότι ο νομοθέτης προσφέρει στο έμβρυο καθ' όλη τη διάρκεια της κύησης μια προστασία ποιοτικά διαφορετική από εκείνη που αρμόζει στον άνθρωπο μετά τη γέννησή του, γιατί το έμβρυο, δεν αποτελεί ακόμα υποκείμενο δικαίου.³⁷

Όσον αφορά μια συνομιλία της Συμεωνίδη-Καστανίδη, η ίδια τονίζει ότι κάποιες γυναίκες ανήκουν στους ανθρώπους που έχουν πληγεί από τη μοίρα, όταν μαθαίνουν πως το παιδί που πρόκειται να φέρουν στον κόσμο, είναι σωματικά ή διανοητικά ανάπηρο. Και σε μια τόσο τραγική συγκυρία θα ήταν παράλογο να πολλαπλασιάζονται οι έγνοιες της εγκύου απειλώντας την με τις κυρώσεις του Ποινικού Δικαίου. Η κατάσταση αυτή προκύπτει όταν η γυναίκα πληροφορείται για την αναπηρία του παιδιού αμέσως μετά την 24^η εβδομάδα της κύησης. Αναφέρει πως πολύ συχνά προκύπτουν τέτοιες περιπτώσεις. Μπορεί εξάλλου να συμβεί ο ιατρός να κάνει λάθος στην αρχή μια λάθος διάγνωση ή να μην διαθέτει την απαιτούμενη εμπειρία και τα κατάλληλα μέσα διάγνωσης. Επίσης εξωθώντας τις γυναίκες στην παρανομία, οδηγούνται σε κοινωνικές αδικίες αλλά και στην τέλεση αμβλώσεων υπό συνθήκες δυσμενείς για την υγεία, με σημαντικές βλάβες για τις ενδιαφερόμενες γυναίκες και υψηλό κόστος για την κοινωνία.

Ύστερα από το χρονικό σημείο των 24 εβδομάδων, η διακοπή της κύησης μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο με μια εμβρυοκτονία. Χορηγείται στο έμβρυο χλωρικό κάλιο με ένεση στην καρδιά, που οδηγεί στη θανάτωσή του. Η διακοπή της κύησης θα έπρεπε να παραμένει ατιμώρητη σε κάθε περίπτωση που υφίσταται σοβαρός κίνδυνος γέννησης του παιδιού με κάποια σοβαρή πνευματική ή σωματική αναπηρία. Η ατιμωρησία εξαιτίας της εμβρυοπαθολογικής ένδειξης θα πρέπει να ισχύει καθ' όλη τη διάρκεια της κύησης και να μην περιορίζεται στις πρώτες 24 εβδομάδες, διότι η συνέχιση της κύησης και η γέννηση ενός παιδιού με ειδικές ανάγκες συνεπάγεται για την έγκυο και για την

---

³⁷ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (2009): σσ. 53-54

οικογένειά της εξαιρετικά δυσμενή μειονεκτήματα και βάρη, η αποτροπή των οποίων θα δικαιολογούσε την άμβλωση ακόμη και σε αυτό το προχωρημένο στάδιο της εγκυμοσύνης.³⁸ Συνεπώς, στην περίπτωση της ευγονικής ένδειξης, απαιτείται η διαπίστωση με την προγεννητική διάγνωση ότι υπάρχει ανωμαλία του εμβρύου (π.χ σύνδρομο Down) και η μη συμπλήρωση 24 εβδομάδων κύησης.³⁹ Οι ενδείξεις που θα προαναφέρθηκαν αποτελούν ειδικούς λόγους άρσης του αδίκου.

---

³⁸ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (2009): σσ. 76-77

³⁹ Βλ. Ψαρούλης Δ. , Βούλτσος Π. (2010): σελ. 154

3.3 ΤΟ ΕΜΒΡΥΟ ΩΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΟ ΕΝΝΟΜΟ ΑΓΑΘΟ

Τα έννομα αγαθά είναι κοινωνικά αγαθά, είναι δηλαδή αντικείμενα του εξωτερικού κόσμου που ενσωματώνουν κάποιο συμφέρον, ατομικό ή συλλογικό για τη διατήρησή τους, λόγου χάριν ανθρώπινη ζωή, προσωπική ελευθερία, ιδιοκτησία κτλ. και αποτελούν έτσι ουσιώδη στοιχεία της κοινωνικής ζωής. Ανάμεσα στα κοινωνικά αγαθά, επιλέγονται από το νομοθέτη εκείνα στα οποία αρμόζει δικαϊκή προστασία και ανάγονται έτσι σε έννομα αγαθά, δηλαδή σε αξίες του κοινωνικού μας συστήματος. Κάθε έννομο αγαθό έχει δύο όψεις: την κοινωνική του καταγραφή και τη νομική του αξιολόγηση και αποτελούν μαζί την έννοια του έννομου αγαθού. Ακόμη, δεν υπάρχουν αγαθά αιώνια, για αυτό και τα έννομα αγαθά χαρακτηρίζονται από ιστορικότητα και σχετικότητα κατά τόπο και χρόνο.⁴⁰

Τόσο ο Ποινικός Νόμος του 1834 όσο και ο Ποινικός Κώδικας του 1950 κατατάσσουν την άμβλωση στα εγκλήματα που θίγουν το έννομο αγαθό της ανθρώπινης ζωής. Η επιθυμία της Πολιτείας να προστατεύσει τη ζωή ενός μελλοντικού ανθρώπου είναι λόγος ισχυρός υπέρ του αξιόποινου χαρακτήρα των αμβλώσεων, όπως οι θρησκευτικές δοξασίες και συγκεκριμένα η χριστιανική ηθική. Στη σύγχρονη θεωρία του ποινικού δικαίου έχει επικρατήσει ότι η αγέννητη ζωή είναι έννομο αγαθό μικρότερης αξίας σε σχέση με τη γεννημένη και δεν απολαμβάνει την ίδια προστασία με την τελευταία.⁴¹ Η ελευθερία, η υγεία κτλ της γυναίκας αναγνωρίζονται ως έννομα αγαθά υπέρτερα από το έμβρυο για το χρονικό διάστημα που κάθε φορά ορίζει ο νόμος.⁴² Επίσης, όταν το έμβρυο, ως έννομο αγαθό, είναι μικρότερης σημασίας από την ελευθερία της γυναίκας, αλλά και από την υγεία και τη ζωή της ως την τελευταία ημέρα της κύησης και δεν μπορεί να γίνεται δεκτό ότι είναι ίσης ποιοτικά αξίας με το έννομο αγαθό της ζωής.

Μέσα στο πλαίσιο των ηθικοκοινωνικών μας αντιλήψεων, η ζωή του κυοφορούμενου είναι αγαθό όχι απόλυτης, αλλά σχετικής αξίας. Έτσι εξηγείται, γιατί αίρεται η έννομη προστασία του εμβρύου, όταν το αγαθό αυτό συγκρούεται με άλλα αγαθά που ο

---

⁴⁰ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (2001): σσ. 25-26

⁴¹ Βλ. Βιδάλης Τ. (2013): σελ 306

⁴² Βλ. Ανδρουλάκης Ν. (1974): σελ. 113

νομοθέτης κρίνει σημαντικότερα, όπως τη ζωή ή την υγεία της εγκύου, τη διαφύλαξη της ψυχικής της ισορροπίας και προσωπικής αξιοπρέπειας (στις περιπτώσεις που η σύλληψη είναι αποτέλεσμα ορισμένων εγκλημάτων κατά των ηθών) ή την πρόληψη της γέννησης βιολογικά ανάπηρων απογόνων. Όσο αναπτύσσονται οι ιδέες για την ελευθερία αυτοδιάθεσης του ατόμου, ελευθερία που εξίσου κατοχυρώνεται συνταγματικά και για την έγκυο, τόσο διευρύνεται η αντίληψη, πως η ελευθερία της γυναίκας αποτελεί έννομο αγαθό υπέρτερο από τη ζωή του κυοφορούμενου τουλάχιστον κατά τα πρώτα στάδια της εγκυμοσύνης. Αυτός θεωρείται και ο βασικός λόγος αύξησης του αριθμού των αμβλώσεων. Έτσι στις μέρες μας η πράξη της αμβλώσεως τελείται σε μεγάλη έκταση, γιατί έχει γίνει κοινωνικά αποδεκτή, έστω και αν είναι αξιόποινη.

Το έννομο αγαθό προστατεύεται στα άρθρα 304 και 305 Π.Κ και διαφέρει ποιοτικά από το έννομο αγαθό της ζωής.⁴³ Επιπρόσθετα, προστατεύεται ως μια ιδιότητα του γυναικείου σώματος που ενσωματώνει το συμφέρον της γυναίκας για απόκτηση υγιούς παιδιού. Φορέας των έννομων αγαθών, όπως και φορέας όλων των δικαιωμάτων που διασφαλίζει το δίκαιο είναι μόνο ο άνθρωπος. Το έμβryo αντίθετα δεν μπορεί να είναι φορέας κανενός έννομου αγαθού, εφόσον δεν είναι ακόμα υποκείμενο κανενός δικαιώματος. Επομένως, το έμβryo δεν αποτελεί φορέα κανενός δικαιώματος, με μόνη εξαίρεση του κληρονομικού και εκείνου όμως υπό αίρεση ότι θα γεννηθεί ζωντανό. Άλλωστε, η έννοια του δικαιώματος προϋποθέτει τη δυνατότητα αυτοπροσδιορισμού του φορέα του,⁴⁴ κάτι το οποίο δεν είναι δυνατό να διαπιστωθεί στο έμβryo.⁴⁵

Τέλος, σε αντίθεση με ό, τι ισχύει για το έμβryo, η προσβολή της ανθρώπινης ζωής δεν δικαιολογείται για την προάσπιση κανενός από τα έννομα αγαθά. Ακόμα και αν η ανατροφή ενός παιδιού με σοβαρά πνευματικά ή σωματικά ελαττώματα προκαλεί αφόρητη ψυχική επιβάρυνση των γονέων, η θανάτωσή του αντιμετωπίζεται ως ανθρωποκτονία και επισύρει τις ίδιες κυρώσεις με τη θανάτωση οποιουδήποτε άλλου ανθρώπου.⁴⁶

---

⁴³ Βλ. Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε. (1995): σελ. 763

⁴⁴ Βλ. Δαγτόγλου Π. (1991): σελ. 1146

⁴⁵ Βλ. Κατρουγκάλος Γ. (1993): σελ. 43

⁴⁶ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (2001): σελ. 50

3.4 ΤΑ «ΗΘΗ» ΩΣ ΕΝΝΟΜΟ ΑΓΑΘΟ

Κατά την ιστορική επισκόπηση του έννομου αγαθού, η άμβλωση τυποποιήθηκε αρχικά στο βυζαντινό δίκαιο ως έγκλημα των κοινών γυναικών, ενταγμένο στα εγκλήματα κατά των ηθών, θέση που διατηρήθηκε και αργότερα, επί αρκετούς αιώνες, ακόμα και όταν η απαγόρευσή της είχε πια γενικευτεί. Για αυτό και δικαιολογείται η άποψη που υποστηρίζει, πως η τυποποίηση των αμβλώσεων έχει ως πρωταρχικό της στόχο να διατηρηθούν τα ήθη εις «το εμπρέπον ύψος», ή διαφορετικά να εκπληρώσει το κράτος την ηθική του αποστολή. Τα ήθη ή τα ηθικά ενδιαφέροντα του κοινωνικού συνόλου θεωρήθηκαν από μια μερίδα της επιστήμης ως το κύριο έννομο αγαθό που προστατεύουν οι διατάξεις για την άμβλωση.⁴⁷ Η γενετήσια πράξη είναι ηθική (αυτό άλλωστε αποτελεί θεμελιώδη αρχή του πατριαρχικού πολιτισμού, τουλάχιστον σε ό, τι αφορά τη γυναίκα) εφόσον γίνεται για την απόκτηση απογόνων. Οποιαδήποτε άλλη επαφή, για λόγους προσωπικής ευχαρίστησης, είναι πράξη «ανήθικη». Η άμβλωση έλκει την ανηθικότητά της από το ότι αποτελεί αναγκαία συνέπεια μιας ανήθικης σεξουαλικής πράξης που δεν γίνεται για την απόκτηση παιδιών. Αυτή η ανηθικότητα, οδήγησε τον νομοθέτη και μια μερίδα της επιστήμης στην αντιμετώπιση της άμβλωσης ως εγκλήματος κατά των ηθών. Η συγκεκριμένη θέση βέβαια δεν μπορεί να θεωρηθεί ούτε πειστική ούτε ικανοποιητική.

Τα «ήθη», ορίζονται στην επιστήμη ως το σύνολο των κοινωνικοηθικών κανόνων που διέπουν τη γενετήσια ζωή.⁴⁸ Η άμβλωση αποτελεί πράξη μεταγενέστερη, επόμενη της γενετήσιας. Μπορεί λοιπόν να προσβάλλει την ηθική τάξη ή τους ηθικούς κανόνες που τη διέπουν, μόνο σε δύο περιπτώσεις: είτε στο μέτρο που η γενετήσια πράξη κρίνεται ανήθικη, είτε στο μέτρο που η ηθική τάξη στο πεδίο της γενετήσιας ζωής εκτείνεται όχι μόνο στη σεξουαλική πράξη αλλά και στα αποτελέσματά της, διαφορετικά, καταλήγουμε και πάλι στην πρώτη υπόθεση ότι η σεξουαλική πράξη είναι ηθική όταν γίνεται μόνο για κάποιο συγκεκριμένο σκοπό και ανήθικη σε άλλη περίπτωση. Ποιος όμως καθορίζει την ηθική γενετήσια ζωή; Ο Ποινικός Κώδικας στο κεφάλαιο των εγκλημάτων κατά των ηθών φαίνεται να θεωρεί ανήθικες σεξουαλικές πράξεις αυτές που οφείλονται σε βιασμό,

⁴⁷ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σσ. 153-158

⁴⁸ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1995): σελ. 770

κατάχρηση σε ασέλγεια, αιμομιξία και αποπλάνηση ανηλίκου. Ωστόσο ο ίδιος ο νομοθέτης, αναγνωρίζοντας την ηθική ένδειξη ως λόγο που αίρει τον άδικο χαρακτήρα των αμβλώσεων, όταν γίνονται για να εξαφανίσουν τα αποτελέσματα τέτοιων ανήθικων γενετήσιων πράξεων, εκτιμά, ότι τουλάχιστον αυτές οι επεμβάσεις δεν αντίκεινται στην ηθική τάξη.

Οι συντηρητικοί πιστεύουν πως η αποποινικοποίηση της άμβλωσης θα οδηγούσε στον ελεύθερο έρωτα, στην ελεύθερη μοιχεία, στην ελεύθερη ασέλγεια και στον υποβιβασμό της γυναίκας στο επίπεδο της κοινής. Ο Καρανίκας αναφέρει χαρακτηριστικά: *«Η άμβλωση αντενδείκνυται βιολογικά, ψυχολογικά, κοινωνικά και ηθικά. Κοινωνικά γιατί οδηγεί σε ελάττωση του πληθυσμού της χώρας. Ηθικά γιατί οδηγεί στην εξαχρείωση των ηθών, στην καταρράκωση της νεολαίας. Αναφέρει μάλιστα χαρακτηριστικά: «δια της υποδαυλίσεως της επιπολαιότητας και της κατά την ηλικίαν ταύτην εντόνου γενετησίου ορμής, ούτως ώστε να θεωρείται ως ιδανικόν, ως το άπαν της υποστάσεως του ανθρώπου η σαρκική ομιλία και η σαρκική απόλαυσις με τα ολέθρια γενικώς αποτελέσματα και τας ειδικώτερον προκαλούμενας διαστροφάς της γενετησίου ορμής».*⁴⁹

Πρωτίστως, η ανηθικότητα εκφράζεται μόνο με βάση τις προσωπικές και θρησκευτικές εκτιμήσεις για τη γενετήσια ζωή και δευτερευόντως, ούτε ο ελεύθερος έρωτας συνιστά αδίκημα, ούτε η ελεύθερη χρήση αντισυλληπτικών μέσων απαγορεύτηκε ποτέ στην Ελλάδα. Αντιθέτως σήμερα γίνεται διαρκώς ευρύτερα αποδεκτή η άποψη πως η σεξουαλική ζωή εκτιμάται κυρίως για την προσφορά της στην ψυχική και σωματική ισορροπία του ανθρώπου παρά για οτιδήποτε άλλο. Επίσης, η εκτίμηση ότι μια ενδεχόμενη αποποινικοποίηση των αμβλώσεων θα οδηγούσε στον ελεύθερο έρωτα, η ιστορική πραγματικότητα απέδειξε πως η σαρκική απόλαυση «ως ιδανικό» αναπτύχθηκε και εξεκλίχθηκε ανεξάρτητα και παράλληλα με την την απαγορευμένη άμβλωση. Τα ήθη και η ηθική είναι έννοιες γενικές και αφηρημένες. Το έννομο αγαθό, αποτελεί στοιχείο του εξωτερικού κόσμου αντιληπτό με τις αισθήσεις. Την ιδιότητα αυτή στερούνται τα ήθη, για αυτό και δεν μπορούν να θεωρηθούν πραγματικό έννομο αγαθό.⁵⁰

---

⁴⁹ Βλ. Καρανίκας (1954): σελ. 509

⁵⁰ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σσ. 153-158

3.5 ΤΑ ΗΘΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Η προστασία της ζωής, όπως και η κατοχύρωση όλων των δικαιωμάτων, αποτελεί ιστορική κατάκτηση. Βασικό στοιχείο που πρέπει να συνεκτιμηθεί για τον καθορισμό του ζητήματος είναι η ελευθερία της μητέρας. Η προστατευτική λειτουργία του δικαιώματος στη ζωή θα πρέπει να εναρμονίζεται με τις άλλες βασικές αξίες όπως η ανθρώπινη αξία και η ελευθερία. Η άμβλωση αποτελεί περίπτωση σύγκρουσης της προστατευτικής λειτουργίας του δικαιώματος στη ζωή και της ελευθερίας αυτοκαθορισμού και αυτοδιάθεσης της μητέρας. Τα δυο έννομα αγαθά (η ελευθερία και η ζωή) έχουν ισότιμη αξία και η στάθμιση μεταξύ τους δεν είναι δυνατή παρά μόνον αν ληφθεί υπόψη το πώς αξιολογούνται κάθε φορά κοινωνικά, στα πλαίσια της δεδομένης σύγκρουσης. Φαίνεται ότι το θέμα της επιλογής της άμβλωσης είναι αντικείμενο μιας ηθικής απόφασης, που ανήκει στη σφαίρα των εσώτατων προσωπικών αξιολογήσεων του ατόμου. Η στάση του ατόμου απέναντι στο ζήτημα αυτό, προϋποθέτει μία προσωπική απάντηση στο ηθικό κατά βάση ερώτημα: «πότε αρχίζει η ανθρώπινη ζωή;». Η απάντηση αυτή θα πρέπει να προστατευτεί όχι μόνο λόγω της ελευθερίας αυτοκαθορισμού της μητέρας, αλλά και λόγω της ελευθερίας συνείδησής της.

Το πότε θα θεωρήσει κανείς ότι το έμβρυο καθίσταται πλήρης ανθρώπινη ύπαρξη, εξαρτάται από την κοσμοθεωρία του καθενός. Ακόμη και τα δικαστήρια επιβεβαίωσαν ότι το έμβρυο δεν είναι υποκείμενο συνταγματικού δικαιώματος και προστασίας, πριν καταστεί αυτοτελώς βιώσιμο.⁵¹ Επιπροσθέτως, το δικαίωμα όπως προαναφέραμε σταθμίζεται με την προστασία του εμβρύου και τα άλλα έννομα αγαθά. Παλαιότερα περιορίζονταν τα όρια αυτοδιάθεσης της γυναίκας επειδή θεωρούσαν ότι *«η γυνή θα κατέπιπτε εις το επίπεδον της κοινής»*. Και ότι η απελευθέρωση των αμβλώσεων θα οδηγούσε στην εξαχρείωση των ηθών. Αυτό βέβαια έχει καταργηθεί σήμερα και η φιλελευθεροποίηση του καθεστώτος των αμβλώσεων αντανακλά την ανάγκη προάσπισης των δικαιωμάτων και των ελευθεριών της γυναίκας, όπως γράφτηκε στην κοινωνική συνείδηση μετά την έξαρση του φεμινιστικού κινήματος στις δεκαετίες του 60 και του 70.⁵² Ανατράπηκε έτσι η κατάσταση που επικρατούσε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του

⁵¹ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1995): σελ. 804

⁵² Βλ. Κατρονυγάτος Γ. (1993): σσ. 67-72

1970 και που χαρακτηριζόταν από τρεις τάσεις στην παγκόσμια ρύθμιση του θέματος των αμβλώσεων: πλήρης απαγόρευση (κυρίως στις καθολικές χώρες), νομιμότητα κατά τους τρεις πρώτους μήνες της κύησης (στις τότε σοσιαλιστικές χώρες) και υπό όρους ανοχή κυρίως για ευγονικούς και ιατρικούς λόγους.⁵³ Ο Ν. 1609/1986 ήρθε να συγκεράσει την προστασία του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος της αυτοδιάθεσης του ατόμου και της προστασία του εμβρύου ως εν «δυνάμει» ζωής.⁵⁴

Άλλο ένα σημαντικό για τη γυναίκα δικαίωμα είναι αυτό της προσωπικότητας. Το δικαίωμα στην προσωπικότητα έχει μια θετική και μια αρνητική όψη. Η θετική όψη συνίσταται στην εξουσία του ατόμου να αναπτύξει κατά τον τρόπο που επιθυμεί τα στοιχεία της προσωπικότητάς του. Η αρνητική όψη αφορά την εξουσία του ατόμου να αποκλείει την αυθαίρετη επέμβαση άλλων στον κύκλο της δικής του προσωπικότητας. Η απαγόρευση των αμβλώσεων περιορίζοντας και συχνά αγνοώντας την ψυχοσωματική ανεξαρτησία της γυναίκας και περιορίζοντας την ελεύθερη δραστηριότητά της, προσβάλλει την συνταγματικά κατοχυρωμένη προσωπική της ελευθερία. Ειδικότερα, το Σύνταγμα διακηρύσσει το δικαίωμα κάθε ατόμου να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας. Προστατεύοντας όμως το Σύνταγμα την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου καθολικά, δηλαδή τη σωματική, πνευματική, ηθική, κοινωνική υπόστασή του, προστατεύει παράλληλα και όλα τα επιμέρους δικαιώματα που απορρέουν από αυτήν, όπως λόγου χάριν της σωματικής ελευθερίας της υγείας της τιμής κλπ., αλλά και ορισμένες προεκτάσεις όπως το δικαίωμα αυτοδιάθεσης, εν γένει στη ζωή ή στο θάνατο, το δικαίωμα του καθένα να εξουσιάζει το σώμα του και να το χρησιμοποιεί όπως θέλει (π.χ. επιλογή της μητρότητας ή της άμβλωσης).

Ένα άλλο αξιοσημείωτο δικαίωμα της γυναίκας είναι το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή το οποίο αποτελεί πλέγμα ευχερειών και καταστάσεων. Άλλες διαστάσεις που προστέθηκαν στην έννοια του ιδιωτικού βίου είναι: ο περιορισμός της προσβασιμότητας, η προσδοκία τη εχεμύθειας, το δικαίωμα στο απόρρητο κτλ. Η απαγόρευση των αμβλώσεων βρίσκεται σε αντίθεση με το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα του ανθρώπου να μην παραβιάζεται η ιδιωτική και οικογενειακή του ζωή. Αν ο ιδιωτικός

---

⁵³ Βλ. Κατρουγκάλος Γ. (1993): σσ. 68-70

⁵⁴ Βλ. Κουράκης Ν. (2009): σελ. 151

βίος είναι ο «περιφρουρημένος χώρος» όπου αναπτύσσονται οι δραστηριότητες εκείνες της ανθρώπινης ύπαρξης τις οποίες το άτομο επιθυμεί να διαφυλάξει από επεμβάσεις τρίτων, τότε, η απαγόρευση των αμβλώσεων συνιστά επέμβαση σε έναν χώρο που κατ'εξοχήν ανήκει στην προσωπική σφαίρα της γυναίκας. Ακόμα και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα ανθρώπινα δικαιώματα τονίζει πως κάθε πρόσωπο δικαιούται τον σεβασμό του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των δικαιωμάτων του ανθρώπου, στο Στρασβούργο, έκρινε ότι πάντοτε μια νομοθετική ρύθμιση για τις αμβλώσεις εμπίπτει στον τομέα της ιδιωτικής ζωής. Οποιαδήποτε ρύθμιση που αφορά τη διακοπή της κύησης πρέπει να γίνεται με τρόπο ώστε ούτε το δικαίωμα αυτοδιάθεσης της γυναίκας να καταπατείται ούτε ο χώρος της ιδιωτικής ζωής να αναιρείται.

Επίσης η άμβλωση δεν μπορεί να προσβάλλει το έμβρυο, διότι εκείνο δεν έρχεται σε αντίθεση με κάποιον συνταγματικό κανόνα. Ο περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας με μόνο κριτήριο την κοινωνική ηθική μπορεί να δικαιολογήσει μέτρα άλλης φύσης, όχι την επιβολή ποινής. Η τυποποίηση των αμβλώσεων προσβάλλει το δικαίωμα της γυναίκας για αυτοδιάθεση. Η εγκυμοσύνη στα πρώτα στάδιά της είναι μια ιδιωτική, προσωπική υπόθεση της γυναίκας στην οποία δεν μπορεί να επέμβει κάποιος.⁵⁵ Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, συνέβαλε τα μέγιστα στη σύγχρονη διαμόρφωση της έννοιας της ιδιωτικότητας, κάλυψε το δικαίωμα της φυσικής και ηθικής ακεραιότητας και το δικαίωμα ανάπτυξης της προσωπικότητας. Επίσης βασικό στοιχείο των δικαιωμάτων της γυναίκας είναι η υγεία της, η οποία θεωρείται αυτοτελές έννομο αγαθό. Η υγεία της μητέρας διακρίνεται σε σωματική, ψυχική και πνευματική. Η κατάσταση της υγείας της επηρεάζει σημαντικά την κοινωνική και οικονομική της δραστηριότητα.⁵⁶

Όταν κινδυνεύει η ζωή ή η υγεία της γυναίκας, η αξία του εμβρύου έχει αναγκαστικά υποχωρήσει, επειδή εκείνο που διακυβεύεται είναι το υπέρτερο αγαθό της βιολογικής αυτονομίας ενός προσώπου. Επίσης όταν η γυναίκα είναι το θύμα σεξουαλικών εγκλημάτων, δικαιολογεί την άμβλωση και ανεξάρτητα από προσβολές της βιολογικής αυτονομίας, προκειμένου να παραμείνουν αλώβητα άλλα θεμελιώδη δικαιώματα. Ο σκοπός των ρυθμίσεων είναι η προστασία δικαιωμάτων της ίδιας της γυναίκας. Όταν η

---

⁵⁵ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σσ. 231-241

⁵⁶ Βλ. Ψαρούλης Δ., Βούλτσος Π. (2010): σελ. 289

εγκυμοσύνη είναι το αποτέλεσμα αιμομιξίας, η άμβλωση στοχεύει στο να διαφυλάξει είτε την καθιερωμένη κοινωνική σεξουαλική τάξη, που απαγορεύει την αιμομιξία, είτε ακόμα και την προστασία της κοινωνίας από μια μορφή αναπαραγωγής που δεν εξασφαλίζει βιολογικά εύρωστους απογόνους.

Βέβαια, τα παραπάνω δικαιώματα σταθμίζονται με τον κανόνα δικαίου τον σχετικό με την προστασία του εμβρύου και τα άλλα έννομα αγαθά. Η σχετική στάθμιση συμφερόντων και αξιών διενεργείται με κύριο γνώμονα την κρατούσα κοινωνική αντίληψη όπως αποτυπώνεται στα χρηστά ήθη, χωρίς όμως να περιορίζεται υπέρμετρα η προσωπική ελευθερία της μητέρας. Η άμβλωση αποτελεί προσωπική απόφαση για τον έλεγχο του οργανισμού της γυναίκας, που ασκείται στον απαραβίαστο, από τρίτους και από την κοινωνία ως σύνολο, χώρο της ιδιωτικότητας. Εξυπηρετεί την αυτονομία της γυναίκας, η οποίας θα κρίνει αν ένα παιδί που προέρχεται από αιμομιξία θα θέσει σε κίνδυνο ή όχι την προσωπική της τιμή. Αυτά τα ατομικά αγαθά προστατεύουν οι προβλέψεις του νόμου.⁵⁷

---

⁵⁷ Βλ. Βιδάλης Τ. (2007): σελ. 200

3.6 ΤΟ ΙΑΤΡΙΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ

«Ιατρικό απόρρητο είναι η υποχρέωση του ιατρού να μην αποκαλύπτει αυθαίρετα σε τρίτους όσα με την ιδιότητά του ως ιατρός και με την ευκαιρία της ασκήσεως του ιατρικού του λειτουργήματος πληροφορήθηκε για την υγεία και γενικότερα για τη ζωή και την εν γένει κατάσταση του ατόμου στο οποίο προσέφερε τις υπηρεσίες του».⁵⁸ Πρόκειται για καθήκον εχεμύθειας, που έχει τις ρίζες του ιστορικά στον Ιπποκρατικό Όρκο. Το απόρρητο περιλαμβάνει ένα αντικειμενικό στοιχείο που είναι ότι η πληροφορία είναι γνωστή σε περιορισμένο κύκλο προσώπων και ένα υποκειμενικό που είναι η επιθυμία της μυστικότητας. Το ιατρικό απόρρητο αφορά γνώσεις του ιατρού σχετικά με την υγεία του ασθενούς, την υγεία του οικογενειακού περιβάλλοντος του ασθενούς, με τις γενικότερες συνθήκες διαβίωσης του ασθενούς και της οικογένειάς του. Στον Ιπποκρατικό Όρκο του 4ου αιώνα π.Χ. διαφυλάσσεται ήδη το ιατρικό απόρρητο το οποίο είναι από τις θεμελιώδεις του προβλέψεις.⁵⁹

Το απόρρητο συνδέεται με την πληροφοριακή ιδιωτικότητα. Για να είναι απόρρητη, δηλαδή εμπιστευτική μία πληροφορία θα πρέπει να είναι σε μια κατάσταση περιορισμένης προσβασιμότητας από πρόσωπα, ομάδες κ.λ.π. Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή αποτελεί όπως αναλύσαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο σύνθετο πλέγμα καταστάσεων. Άλλες διαστάσεις που προστέθηκαν στην έννοια του ιδιωτικού βίου είναι το δικαίωμα σε ιδιωτική ζωή, ο περιορισμός της προσβασιμότητας, ο αποκλειστικός έλεγχος της πρόσβασης στον ιδιωτικό χώρο, η προσδοκία της εχεμύθειας, το δικαίωμα της ανωνυμίας και της απόσυρσης. Επομένως το δικαίωμα στο απόρρητο καλύπτει και το δικαίωμα στην ηθική ακεραιότητα του ατόμου.⁶⁰ Η τήρηση της εμπιστευτικότητας των προσωπικών πληροφοριών που γνωστοποιεί ο ασθενής στον ιατρό, καθώς και των ιατρικών πληροφοριών που συνάγονται από την εξέταση, αποτελεί τη στοιχειοδέστερη εγγύηση για την αυτονομία του ασθενούς. Ο λόγος είναι ότι οι πληροφορίες αυτές έχουν ευαίσθητο χαρακτήρα, δηλαδή οποιαδήποτε κοινοποίησή τους σε τρίτους είναι δυνατό να

---

⁵⁸ Βλ. Ψαρούλης Δ., Βούλτσος Π. (2010): σελ. 292

⁵⁹ Βλ. Κουτσελίνης Α. (1999): σελ. 58-59

επηρεάσει σημαντικά κάποια δικαιώματά του. Επίσης, το απόρρητο δεσμεύει τον ιατρό, ακόμη και αν δεν αναλαμβάνει τελικά την διακοπή της εγκυμοσύνης.⁶¹

Στη σύγχρονη εποχή η τήρηση του ιατρικού απορρήτου δεν φαίνεται να εξυπηρετείται στο βαθμό που αρμόζει στην προστασία της προσωπικότητας του ανθρώπου. Οι δυνατότητες ηλεκτρονικής επεξεργασίας της πληροφορίας αποτελούν ιδιαίτερο κίνδυνο παραβίασης του ιατρικού απορρήτου. Αν δεν υπήρχε το ιατρικό απόρρητο θα διακινδύνευε η δημόσια υγεία αφού μακροπρόθεσμα θα ενισχυόταν η απροθυμία του ασθενή να καταφύγει σε υγειονομική βοήθεια, με δυσμενείς συνέπειες τόσο για τον ίδιο όσο και για το κοινωνικό περιβάλλον του. Το ιατρικό απόρρητο μπορεί να θεωρηθεί σαν μέρος της ευρύτερης θεραπευτικής διαδικασίας. Τέλος, η κάμψη του ιατρικού απορρήτου γίνεται αποδεκτή μόνο όταν επρόκειτο να διασωθεί άλλο έννομο αγαθό του ιατρικού απορρήτου. Οι εξαιρέσεις του ιατρικού απορρήτου σχετίζονται με την φύση των πραγμάτων, με την βούληση του ασθενούς ή των οικείων του, με την αξιολόγηση συμφερόντων και με τον νόμο.⁶²

Συνοψίζοντας, ο ιατρός οφείλει να τηρεί αυστηρά απόλυτη εχεμύθεια για οποιοδήποτε στοιχείο υποπίπτει στην αντίληψή του ή του αποκαλύπτει ο ασθενής και οφείλει ακόμη να λαμβάνει κάθε μέτρο διαφύλαξης του απορρήτου και για το χρόνο μετά τη λήξη άσκησης του λειτουργημάτός του. Η άρση του ιατρικού απορρήτου επιτρέπεται όταν ο ιατρός αποβλέπει στην εκπλήρωση νομικού καθήκοντος. Νομικό καθήκον συντρέχει στις περιπτώσεις γέννησης, θανάτου, μολυσματικών νόσων, όταν μελετάται κακούργημα ώστε να μπορεί ακόμα να προληφθεί το αποτέλεσμά του. Όταν συντρέχει κατάσταση ανάγκης ή άμυνας. Επίσης η υποχρέωση τήρησης του ιατρικού απορρήτου δεν παύει να ισχύει με το θάνατο του ασθενούς. Το γεγονός ότι η υποχρέωση τήρησης του ιατρικού απορρήτου δεν παύει με το θάνατο του προσώπου, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι εκείνο που εν τέλει προστατεύεται μέσω του ιατρικού απορρήτου δεν είναι η μυστικότητα καθεαυτήν ορισμένων πληροφοριών, αλλά η ίδια η προσωπικότητα του υποκειμένου τους και η ηθική σχέση ιατρού και ασθενούς.⁶³

---

⁶¹ Βλ. Βιδάλης Τ. (2007): σσ. 38-39

⁶² Βλ. Ψαρούλης Δ., Βούλτσος Π. (2010): σελ. 300

⁶³ Βλ. Βιδάλης Τ., Παπαχρίστου Θ. (2013): σσ. 117-119

3.7 Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΜΒΡΥΟΥ

Η αξία του κυοφορούμενου θεμελιώνεται στην αντικειμενική διάσταση της ανθρώπινης αξίας και δεν παραμένει σταθερή, αλλά αποκτά μεγαλύτερη σημασία όσο εξελίσσεται η ανάπτυξή του. Αυτό σημαίνει ότι η αξία του εμβρύου βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο όταν η διαδικασία της κυοφορίας δεν έχει ακόμα αρχίσει. Πρόκειται για τις δύο πρώτες εβδομάδες. Ύστερα από τη στιγμή της εμφύτευσης του εμβρύου στη μήτρα, αυξάνεται η αξία του κυοφορούμενου. Έπειτα από τη συμπλήρωση του πρώτου τριμήνου της κυοφορίας, ο νόμος εξακολουθεί να επιτρέπει την άμβλωση, μόνο για να εξυπηρετηθούν άλλα αγαθά, τα οποία κρίνονται σημαντικότερα από νομική άποψη. Τα πιο κρίσιμα από αυτά είναι η ζωή και η υγεία της γυναίκας και τα δυο άμεσα συνδεδεμένα με τη βιολογική αυτονομία της.⁶⁴

Στον Ποινικό Νόμο του 1834, η άμβλωση τιμωρείται με την ποινή της ειρκτής. Στο Σχέδιο του νέου Ποινικού Κώδικα που δημοσιεύεται το 1934, η άμβλωση αντιμετωπίζεται ως πλημμέλημα όταν ενεργείται με τη συναίνεση της εγκύου, με ποινή φυλάκισης, ενώ όταν εκτελείται χωρίς τη γίνεται χωρίς τη συναίνεση της εγκύου η πράξη παραμένει κακούργημα και αντιμετωπίζεται με ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης. Το 1939, η ιατρική ένδειξη συμπληρώνεται για πρώτη φορά με την «ηθική» ένδειξη», με βάση την οποία θεωρείται πλέον δικαιολογημένη η θανάτωση του εμβρύου. Όταν η εγκυμοσύνη οφείλεται σε βιασμό, αποπλάνηση ανηλίκου ή αιμομιξία. Το 1978 διευρύνεται η ιατρική ένδειξη και προβλέπεται ότι η άμβλωση επιτρέπεται ως την 12η εβδομάδα της εγκυμοσύνης όταν υπάρχει κίνδυνος για την ψυχική υγεία της μητέρας και όχι όπως προβλεπόταν μόνο όταν υπάρχει κίνδυνος βαριάς σωματικής βλάβης. Ταυτόχρονα θεσπίζεται για πρώτη φορά η «ευγονική ένδειξη», με βάση την οποία δικαιολογείται η θανάτωση του εμβρύου μέχρι και την 20η εβδομάδα της κύησης.⁶⁵

Όπως και για την αρχή της ανθρώπινης ζωής, έτσι και για το χρόνο από τον οποίο αρχίζει να υπάρχει το έμβρυο, δεν επικρατεί ομοφωνία στο χώρο του ποινικού δικαίου. Παλαιότερα γινόταν δεκτό ότι το έμβρυο αρχίζει να υπάρχει από τη στιγμή της

⁶⁴ Βλ. Βιδάλης Τ. (2007): σσ. 190-200

⁶⁵ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1995): σσ. 784-785

σύλληψης.⁶⁶ Με την πάροδο ωστόσο του χρόνου υποστηρίχθηκε ότι η «εν γενέσει» ζωή δεν αρχίζει με τη σύλληψη, αλλά με την εμφύτευση του γονιμοποιημένου ωαρίου στη γυναικεία μήτρα. Το τέλος του εμβρύου συνδέεται πάντα με την έναρξη της ανθρώπινης ζωής, δηλαδή παύει να υπάρχει όταν εμφανίζεται άνθρωπος στον εξωτερικό κόσμο. Ως εκείνο το χρονικό σημείο κάθε προσβολή εναντίον του θεωρείται διακοπή της κύησης και όχι ανθρωποκτονία. Το έμβρυο παύει να υπάρχει επίσης όταν για οποιονδήποτε λόγο παύει η εξέλιξή του μέσα στο μητρικό σώμα.⁶⁷ Πολλά από τα στοιχεία του ανθρώπου υπάρχουν ήδη από τη γονιμοποίηση, ενώ άλλα στοιχεία εξατομίκευσης προσδίδονται στο άτομο μετά την εμφύτευση. Εφόσον το έμβρυο δεν αποτελεί ανεξάρτητο έννομο αγαθό, αλλά ιδιότητα του γυναικείου σώματος που ενσωματώνει το συμφέρον της μητέρας για απόκτηση παιδιού, μπορεί να προστατεύεται στο ποινικό δίκαιο μόνον όταν υπάρχει προοπτική εξέλιξής του σε ολοκληρωμένο άνθρωπο.

Η αξία του κυοφορούμενου θεμελιώνεται στην αντικειμενική διάσταση της ανθρώπινης αξίας και όπως προαναφέραμε δεν παραμένει σταθερή, αλλά αποκτά μεγαλύτερη σημασία όσο εξελίσσεται η ανάπτυξή του. Η αξία του εμβρύου βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο όταν η διαδικασία της κυοφορίας δεν έχει ακόμη αρχίσει. Όταν κινδυνεύει η ζωή ή η υγεία της γυναίκας, η αξία του εμβρύου έχει αναγκαστικά υποχωρήσει, επειδή εκείνο που διακυβεύεται είναι το υπέρτερο αγαθό της βιολογικής αυτονομίας ενός προσώπου.⁶⁸ Τέλος, η συνάρτηση του χρόνου διάρκειας της εγκυμοσύνης με εξωγενείς παράγοντες ψυχολογικής, βιολογικής, ή κοινωνικής μορφής, εμφανίζει τη ρύθμιση της διακοπής της κύησης από ηθικοφιλοσοφικής πλευράς, αυθαίρετη. Εδώ γεννιέται και ένα βασικό και αναπάντητο ακόμη ηθικό ερώτημα, γιατί η ψυχική υγεία της εγκύου, ενόψει μιας πιθανολογούμενης υποκειμενικής βλάβης της, να αποκτά μεγαλύτερη αξία από την κυοφορούμενη ζωή.⁶⁹

---

⁶⁶ Βλ. Ανδρουλάκης Ν. (1974): σελ. 97

⁶⁷ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1995): σσ. 778-783

⁶⁸ Βλ. Βιδάλης Τ. (2007): σσ. 191-199

⁶⁹ Βλ. Χαραλαμπίκης Α. (1993): σελ. 33

3.8 ΗΘΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΤΑΙ ΤΟ ΕΜΒΡΥΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Τόσο ο Ποινικός Νόμος του 1834 όσο και ο Ποινικός Κώδικας του 1950 κατατάσσουν την άμβλωση, όπως έχει αναφερθεί, στα εγκλήματα που θίγουν το έννομο αγαθό της ανθρώπινης ζωής. Η επιθυμία της Πολιτείας να προστατεύσει τη ζωή ενός μελλοντικού ανθρώπου είναι και αυτή λόγος ισχυρός υπέρ του αξιόποινου χαρακτήρα των αμβλώσεων, όπως άλλωστε και η χριστιανική ηθική. Κατά αυτή, η ελεύθερη άμβλωση θα έχει ως συνέπεια τον ελεύθερο έρωτα, τη διάδοση αφροδισίων νοσημάτων και την τέλεια έκλυση των ηθών. Έτσι για τους κατακριτές της άμβλωσης η κοινωνία θα έφτανε στο σημείο να αποτελείται από ανθρώπους οι οποίοι θα είχαν αναγορεύσει σε μοναδικό σκοπό της ζωής τους τη σαρκική απόλαυση.⁷⁰

Η άμβλωση πρέπει να τιμωρείται, γιατί αυτό επιβάλλουν λόγοι βιολογικοί, ψυχολογικοί, κοινωνικοί και ηθικοί. Βιολογικά αντενδείκνυται η άμβλωση γιατί η εκούσια διακοπή της κύησης προσβάλλει την υγεία της γυναίκας και μπορεί πολλές φορές να οδηγήσει σε στειρώση. Ψυχολογικά, οδηγεί σε τύψεις και σε συναισθήματα ενοχής που καταλήγουν, αν τα άτομα δεν είναι ηθικά διεφθαρμένα σε νευρώσεις. Κοινωνικά, η άμβλωση αντενδείκνυται αφού οδηγεί σε ελάττωση του πληθυσμού μιας χώρας. Τέλος, η άμβλωση αντενδείκνυται και ηθικά γιατί οδηγεί στην εξαχρείωση των ηθών και στην καταρράκωση της νεολαίας.⁷¹

---

⁷⁰ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1995): σσ. 763-765

⁷¹ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1994): σσ. 115-120

Β' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

1.1 ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Η εκκλησία, ως επίγειος οργανισμός, είχε τους δικούς της κανόνες δικαίου, που διερχόμενοι από διάφορα στάδια εξελίχθηκαν σε μια ιδιαίτερη έννομη τάξη. Ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά εκκλησιαστικά αδικήματα είναι η άμβλωση. Από εκκλησιαστικής πλευράς συναντάμε μια διάταξη πολύ σχετική προς την άμβλωση στην χρονικά παλαιότερη πηγή του δικαίου της εκκλησίας, δηλαδή στην Παλαιά Διαθήκη. Σύμφωνα με αυτήν, η θανάτωση του εμβρύου συνιστούσε ανθρωποκτονία από τη στιγμή που αυτό είχε λάβει ανθρώπινη μορφή. Ακόμη, δεν αποδοκίμαζαν την άμβλωση και γενικότερα τη θανάτωση του εμβρύου, όταν αυτό αποτελούσε αναγκαίο μέτρο, κατά την ιατρική πρακτική της τότε εποχής, για να σωθεί η ζωή της μητέρας. Αρχικά το ζήτημα τυποποιήθηκε στον κανόνα 21 της Αγκύρας. Μεταγενέστερα στους κανόνες 2 και 8 του Μ. Βασιλείου και τέλος επαναδιατυπώθηκε στον κανόνα 91 της Πενθέκτης: *«Τὰς τὰ ἀμβρωθρίδια διδούσας φάρμακα, καί τὰς δεχομένας τὰ ἐμβρυοκτόνα δηλητήρια, τῷ τοῦ φονέως ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλομεν»*.⁷²

Κατά τον 7ο αιώνα πραγματοποιήθηκε η σύνταξη του Νομοκανόνα σε 14 τίτλους. Σε αυτή τη συλλογή είναι συγκεντρωμένοι όλοι οι κανόνες για την άμβλωση, δηλαδή οι κανόνες 21 της Αγκύρας, 2 και 8 του Μ. Βασιλείου και 91 της Πενθέκτης. Η συλλογή των πρώτων χριστιανικών κειμένων για την άμβλωση φέρει την επικεφαλίδα *«Περὶ τῶν πορνεουσῶν, καὶ ἀναιρουσῶν τὰ τικτόμενα, ἢ ποιουσῶν φθόρια»*. Η πρώτη κανονική διάταξη που αφορά την άμβλωση περιέχεται στον κανόνα 21 της Συνόδου της Αγκύρας (περίπου 314), ο οποίος ιερὸς Κανόνας ιδιαίτερη προσοχή δίνει στις γυναίκες που ασκούν την πορνεία και αναφέρει: *«Περὶ τῶν γυναικῶν τῶν ἐκπορνεουσῶν τὰ γεννώμενα καὶ σπουδαζουσῶν φθόρια ποιεῖν, ὁ μὲν πρότερος ὄρος μέχρις ἐξόδου ἐκώλυσε,*

---

⁷² Βλ. Τρωιάνος Σ. (1984): σσ. 169-189

φιλανθρωπότερον δέ τι εύρόντες ώρίσαμεν δεκαετή χρόνον πληρῶσαι κατά τούς βαθμούς τούς ώρισμένους». Από τη διατύπωση του κανόνα της Αγκύρας βλέπουμε ότι στρέφεται μόνο κατά των «εκπορνεουσών» γυναικών που είτε σκοτώνουν μετά τη γέννησή τους τον καρπό της εξώγαμης σχέσης, είτε προκαλούν άμβλωση πριν από τον τοκετό. Δεν υπάρχει ποινή για τις γυναίκες που προσπαθούν να απαλλαγούν από τις συνέπειες μιας εξώγαμης σχέσης. Οι «εκπορνεούσες» γυναίκες συστηματικά επιδίδονταν σε αμβλώσεις για να μην μειωθεί η φρεσκάδα τους κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης, αλλά και για να μην χάσουν την πελατεία τους στο διάστημα αυτό.⁷³ Η Ορθόδοξη εκκλησία καταδίκασε την απόπειρα της αμβλώσεως με τον 21ο κανόνα της Αγκύρας. Δέκα έτη ακοινωνησίας είναι η ποινή της Συνόδου. Όμοια ποινή είναι εκείνη του Μ. Βασιλείου, στην οποία η πράξη αποσυνδέεται από την πορνεία, ενώ παράλληλα συνδέεται με την επιβουλή της ίδιας της ζωής της εγκύου.⁷⁴ Για τις υπόλοιπες περιπτώσεις (εκτός πορνείας) εξακολουθεί να ισχύει η ποινή του ισόβιου αφορισμού.

Επίσης, στον κανόνα του Μ. Βασιλείου η άμβλωση τυποποιήθηκε ως μορφή εκούσιου φόνου. Ο Μ. Βασίλειος αναφέρει πως η άμβλωση είναι η με κάθε μέσο και τρόπο θανάτωση του εμβρύου είτε από την ίδια την έγκυο είτε από τρίτο πρόσωπο. Δεν διακρίνει μεταξύ διαμορφωμένου ή τέλειου εμβρύου και ατελούς ή αδιαμόρφωτου, αποδεχόμενος έτσι την άποψη ότι το έγκλημα της αμβλώσεως είναι τετελεσμένο είτε αυτό είναι διαμορφωμένο και τέλειο είτε όχι. Ακόμη, ο Μ. Βασίλειος τονίζει ότι υποκείμενο της άμβλωσης μπορεί να είναι είτε η έγκυος είτε τρίτος και γίνεται λόγος για αμβλωτικά φάρμακα και εμβρυοκτόνα δηλητήρια. Είναι απόλυτος στο θέμα της άμβλωσης και δεν αναγνωρίζει περιπτώσεις επιτρεπτής άμβλωσης. Οι απόψεις του για την άμβλωση επέδρασαν αποφασιστικά στη διαμόρφωση της αυστηρώς απαγορευτικής θέσης της εκκλησίας για το θέμα των αμβλώσεων, η οποία αποτελεί σήμερα το τελευταίο σχεδόν εμπόδιο στην πλήρη αποποινικοποίηση των αμβλώσεων.⁷⁵

Επιπλέον, ο Μέγας Βασίλειος εκφράζεται ξεκάθαρα όπως προαναφέραμε κατά της αποδοχής μιας τέτοιας διάκρισης αναφορικά με την ηθική υπόσταση της έκτρωσης σε μία επιστολή του: «Εκείνη που κατέστρεψε σκόπιμα ένα έμβρυο υπέχει την ποινή του

⁷³ Βλ. Τρωϊανού Σ. (1987): σσ. 21-26

⁷⁴ Βλ. Τρωϊανός Σ. (1987): σελ. 28

⁷⁵ Βλ. Νικολόπουλος Β. (2009): σσ. 104-106

φόνου. Και δεν υπάρχει σε μας ακριβής έλεγχος του κατά πόσον το έμβρυο ήταν διαμορφωμένο ή ασχημάτιστο». Αυτή η θέση του Μ. Βασιλείου πρέπει να αντιπαρατεθεί σε ένα μείζων ηθικό ζήτημα. Το ηθικό ζήτημα άφορα στην υποχρέωση των χριστιανών να μην χύνουν αθώο ανθρώπινο αίμα, μια υποχρέωση που αντικατοπτρίζει μια θεμελιώδη βιβλική απαγόρευση και η οποία εκφράζεται στην άνευ εξαιρέσεων χριστιανική καταδίκη της άμβλωσης. Το 680 μ.Χ. ωστόσο η Στ' Οικουμενική Σύνοδος του Τρούλου, στην Κωνσταντινούπολη, υιοθετώντας τις αυστηρές απόψεις του Μ. Βασιλείου, εξομοιώνει την παροχή και λήψη εκτρωτικών με τον φόνο και καθορίζει πια οριστικά τη στάση της Ορθόδοξης Εκκλησίας στο επίμαχο θέμα. Η άμβλωση για τον ίδιο δεν διαφοροποιείται καθόλου από την ανθρωποκτονία σε οποιοδήποτε στάδιο της εγκυμοσύνης και εάν βρίσκεται.⁷⁶

Σύμφωνα με τον κανόνα της Πενθέκτης, η χορήγηση και η λήψη ουσίας που προκαλεί την άμβλωση στοιχειοθετεί το αδίκημα. Από το Εκκλησιαστικό Ποινικό Δίκαιο, στο χώρο του αδικού μπορεί να γίνει δεκτός ως λόγος δικαιολόγησης η σωτηρία της εγκύου.⁷⁷ Η κεντρική έννοια είναι ότι όλες οι πράξεις που καταστρέφουν την αγέννητη ζωή ή τη χρησιμοποιούν για ωφέλεια άλλων (π.χ. έρευνες πάνω σε έμβρυα) αποτελούν ηθικά σφάλματα. Όσο για τη διάκριση ανάμεσα σε έμβρυα και προ-έμβρυα, έχουμε ήδη πει ότι ο Μ. Βασίλειος προειδοποιεί : «Είναι φονιάς όποιος καταστρέφει ένα αδιαμόρφωτο και ατελές έμβρυο, διότι παρ' όλο που αυτό δεν είναι ακόμη τέλειο πλάσμα, είναι εντούτοις προορισμένο να τελειοποιηθεί στο μέλλον, σύμφωνα με την απαραβίαστη ακολουθία των νόμων της φύσης».⁷⁸

Ενώ εξ αρχής υπήρχε κατά τις χριστιανικές αντιλήψεις εξομοίωση ανθρωποκτονίας και αμβλώσεως, παρ' όλα αυτά ήταν διαφορετικές οι προβλεπόμενες ποινές, με τάση μειώσεως των ποινών της αμβλώσεως προς την πλευρά της πορνείας. Δεν ήταν δυνατό να αγνοηθεί το ψυχολογικό αδιέξοδο που αντιμετώπιζε μια σημαντική μερίδα γυναικών, να τηρήσουν τις επιταγές της εκκλησίας από τη μία πλευρά ή να αποφύγουν με κάθε τρόπο τις βαριές κοινωνικές συνέπειες ενός παραστρατήματος από την άλλη.

---

⁷⁶ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σσ. 53-55

⁷⁷ Βλ. Πούλης Γ. (2008): σσ. 128-130

⁷⁸ Βλ. Τσαλίκη-Κιόσογλου Π. (2007): σελ. 357

1.2 Η ΑΝΤΙΣΥΛΛΗΨΗ ΩΣ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΗ ΚΑΙ ΑΝΗΘΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ

Η ορθόδοξη χριστιανική άποψη για την αντισύλληψη είναι ότι η δυνατότητα του ανθρώπου να ελέγχει την αναπαραγωγή είναι μια έκφραση των ανθρωπίνων δυνάμεων της ελευθερίας και της λογικής που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το ήθος του χριστιανισμού. Το 1937 η Ιεραρχία της Εκκλησίας της Ελλάδος εξέδωσε Εγκύκλιο για την τεκνογονία. Βασικές θέσεις της Εγκυκλίου είναι οι ακόλουθες: 1). Η έκτρωση αποτελεί έγκλημα, 2). Τα αντισυλληπτικά χάπια συνιστούν παράβαση φυσικών και παραυπακοή ηθικών νόμων, 3). Η τεκνογονία είναι εντολή του Θεού, 4). Γίνεται έκκληση προς τους πνευματικούς για την αντιμετώπιση του θέματος, 5). Όμοια έκκληση προς τους ιατρούς. Από τις παραπάνω προτάσεις, γίνεται φανερό ότι εναντιώνεται η Ορθόδοξη παράδοση στην αντισύλληψη.⁷⁹

Η αντισύλληψη, είτε επιδιώκεται μέσω του οικογενειακού προγραμματισμού, είτε με τεχνητά μέσα και είναι αντίθετη με την παραδοσιακή αντίληψη περί αναπαραγωγής, καθώς περιορίζει τα παιδιά, για να διατηρήσει την ευμάρεια, αποδίδοντας ύψιστη σημασία στις προσωπικές επιλογές και στον αυτοπροσδιορισμό. Σύμφωνα με την ηθική του χριστιανισμού, η χρήση του οικογενειακού προγραμματισμού, είτε με φυσικά είτε με τεχνητά μέσα, δεν είναι ο κανόνας, αλλά το αντίθετο του κανόνα καθώς τα αντισυλληπτικά είναι πάντα καταδικαστέα. Το ηθικό ιδεώδες της εκκλησίας θεωρεί πως οι θεραπευτικές παρεμβάσεις επιτρέπονται, ενώ η εκτρωτική μέθοδος απαγορεύεται.

Από την άλλη πλευρά, για την κοσμική βιοηθική, η αντισύλληψη και η στείρωση δεν αποτελούν ηθικά ζητήματα, είτε τα άτομα είναι παντρεμένα είτε όχι. Η σύγχρονη σεξουαλική ηθική θεωρεί την αντισύλληψη και την άμβλωση ως ζωτικής σημασίας εργαλεία της. Από τη στιγμή που θεωρείται ως δεδομένο ότι η κατόπιν κοινής συμφωνίας σεξουαλική δραστηριότητα είναι ηθικά ουδέτερη και επειδή μια εγκυμοσύνη μπορεί να τροποποιήσει πολλά από τα ανθρώπινα σχέδιά μας, γίνεται πλέον δεκτό ότι η αντισύλληψη εντάσσεται στα πλαίσια του αυτοπροσδιορισμού και από αυτόν αντλεί την αξία της. Η επιλογή της αντισύλληψης και ο προσδιορισμός του εάν και πότε θα

---

⁷⁹ Βλ. Φραγκιαδάκης Γ. (1997): σελ. 36

αποκτήσουμε παιδιά θεωρούνται τόσο σημαντικά, ώστε οι αντισυλληπτικές πρακτικές είναι ηθικά ανοικτές για ελεύθερη επιλογή, μόλις ένα παιδί ωριμάζει βιολογικά και μπορεί να ξεκινήσει την σεξουαλική του ζωή.

Όσον αφορά την εξερεύνηση της χριστιανικής βιοηθικής για την αναπαραγωγή, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η τεκνογονία είναι ασύμβατη με αυτό που η κοσμική, και η μετα-παραδοσιακή χριστιανική ηθική θεολογία θα περίμενε από μια βιοηθική. Το ήθος της χριστιανικής ηθικής είναι ριζωμένο στο νου των Πατέρων της Εκκλησίας της πρώτης χιλιετίας. Η χριστιανική βιοηθική έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την κοσμική. Η τελευταία παρέχει ένα κοινό ηθικό πλαίσιο για τα άτομα που δεν μοιράζονται το ίδιο ηθικό όραμα και δεν ζουν μέσα στην ίδια ηθική κοινότητα. Η κοσμική ηθική της έκτρωσης είναι πρωτίστως θέμα επάρκειας της συναίνεσης μεταξύ των ηθικώς εμπλεκομένων. Όσον αφορά την άμβλωση, η γενική κοσμική ηθική ρίχνει το βάρος στο πότε η ανθρώπινη βιολογική ζωή γίνεται προσωπική. Το απλό ενδιαφέρον για τη συναίνεση τείνει να αυξηθεί καθώς αναζητεί νόημα μέσα στο φιλελεύθερο, απαλλαγμένο από τους παραδοσιακούς καταναγκασμούς σεξουαλικό ήθος, το οποίο σπάει και τους τελευταίους δεσμούς με τα κατάλοιπα της χριστιανικής ηθικής.

Η βιοηθική που προκύπτει από το ήθος αυτό επιβεβαιώνει το δικαίωμα του καθενός σε σεξουαλικές πράξεις και επιλογές, ακόμη και αν είναι κατά την χριστιανική παράδοση διεστραμμένες.⁸⁰ Όμοια αντίληψη με εκείνη της εκκλησίας είχε και ο Ιπποκράτης ο οποίος στον όρκο (460-337 π. Χ.) του στήριξε τη θέση: *«Ορκίζομαι στο θεό Απόλλωνα τον ιατρό και στο θεό Ασκληπιό και στην Υγεία και στην Πανάκεια»*, έτσι ξεκινάει ο ιπποκράτειος όρκος ενώ στο θέμα της άμβλωσης λέει ξεκάθαρα: *«δε θα δώσω σε κανέναν που θα μου ζητήσει φάρμακο θανατηφόρο ούτε θα δώσω παρόμοια συμβουλή, ούτε και σε γυναίκα θα δώσω φάρμακο για έκτρωση (ουδέ γυναικί πεσσόν φθόριον δώσω)»*.⁸¹

Με βάση τα σημερινά δεδομένα, επιστημονικές μελέτες έχουν αποδώσει ισχυρές ενδείξεις ότι σε πολλές γυναίκες το αντισυλληπτικό χάπι της επόμενης μέρας δεν λειτουργεί μόνο ως αποτρεπτικό της εγκυμοσύνης. Ερευνητές έχουν κάνει γνωστό ότι το φάρμακο αυτό βλάπτει το ενδομήτριο ώστε να μην μπορεί να γίνει η εμφύτευση του

⁸⁰ Βλ. Τσαλίκη-Κιούσογλου Π. (2007): σσ. 360-361

⁸¹ Βλ. <http://www.medsafe.govt.nz/Consumers/cmi/l/levonelle.htm>

ανθρώπινου εμβρύου και έρευνα σε ποντίκια έχει επίσης δείξει ότι αν ένα έμβρυο προσκολληθεί στη μήτρα, το σώμα το αφομοιώνει, τερματίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη ζωή του εμβρύου. Επειδή το χάπι αυτό μπορεί να δράσει κατά αυτόν τον τρόπο, πρέπει να ταξινομηθεί ως φάρμακο που μπορεί να προκαλέσει έκτρωση.⁸² Επιπροσθέτως, το «χάπι της επόμενης ημέρας» είναι πολύ επικίνδυνο για την υγεία της γυναίκας. Επιστημονικές αναφορές έχουν αποδείξει ότι προκαλεί αύξηση στη συχνότητα εμφάνισης εξωμήτριων κυήσεων (εγκατάσταση του ανθρώπινου εμβρύου στη σάλπιγγα, αντί για τη μήτρα). Ως αποτέλεσμα, αυτές οι γυναίκες έχουν κατά πολύ μειωμένη την πιθανότητα μελλοντικής εγκυμοσύνης. Μπορεί επίσης να έχει σοβαρές αλληλεπιδράσεις με χορηγούμενη φαρμακευτική αγωγή. Το 5% των γυναικών έχουν γενετική ευπάθεια σε θρομβώσεις αίματος. Όταν αυτές οι γυναίκες παίρνουν το χάπι της επόμενης ημέρας που είναι ίσο σε ισχύ με τη λήψη 50 κανονικών αντισυλληπτικών χαπιών μπορεί να δημιουργηθεί θρόμβος αίματος.⁸³ Επομένως, τα αντισυλληπτικά χάπια κατατάσσονται στην κατηγορία των επικίνδυνων για την γυναίκα ουσιών και ανήθικων στοιχείων για μια ανθρώπινη ζωή που επρόκειτο να δημιουργηθεί.

---

⁸² Βλ. <http://www.norlevo.no/NR/rdonlyres/994010E9>

⁸³ Βλ. <http://www.maria-dimitriadou.net/1indexgr.htm>

1.3 ΤΟ ΗΘΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΑΜΒΛΩΣΕΩΝ

Στην επιστήμη επικρατεί γενικά η άποψη, ότι η νομοθεσία για την άμβλωση αλλά και οι αντιλήψεις του μέσου ανθρώπου για αυτήν, επηρεάστηκαν αποφασιστικά από τη χριστιανική διδασκαλία. Για την Ορθοδοξία ο άνθρωπος δεν γίνεται άνθρωπος σε κάποια συγκεκριμένη στιγμή της ζωής του, αλλά είναι άνθρωπος από τη στιγμή της συλλήψεως. Οι Πατέρες τοποθετούνται απαγορευτικά απέναντι στην άμβλωση και δεν εξετάζουν σε ποιο στάδιο ανάπτυξης βρίσκεται το έμβρυο. Υποστηρίζουν ότι η έκτρωση του εμβρύου θεωρείται φόνος. Τα κύτταρα του εμβρύου, το γενετικό του υλικό, η μορφολογία και η φυσιολογία του είναι ανθρώπινα. Και η δυνατότητά του να αναπτυχθεί σε τέλειο άνθρωπο, επισφραγίζει την ανθρωπινή του οντότητα. Η άποψη ότι η γυναίκα έχει δικαίωμα να αποφασίζει μόνη για το σώμα της και για το έμβρυο της μήτρας της, είναι απαράδεκτη. Κατά τους ίδιους, είναι παράλογο να χαρακτηρίζεται ως ανθρώπινο δικαίωμα κάτι, το οποίο συνεπάγεται τη στέρηση του δικαιώματος ζωής κάποιας άλλης ανθρώπινης ύπαρξης. Για πολλούς το έγκλημα που λέγεται άμβλωση χαρακτηρίζεται νομικά, φόνος, εκ προμελέτης και χωρίς δικαίωμα του θύματος σε νόμιμη άμυνα. Για αυτό η Εκκλησία αντιμετώπιζε εξ αρχής τις περιπτώσεις των αμβλώσεων ως περιπτώσεις φόνων.

Ένας σύγχρονος Γέροντας λέει: *«Καλύτερα να μην γεννιόταν η γυναίκα εκείνη που σκοτώνει τα παιδιά της. Και έπειτα, πού έπρεπε να βρίσκει ο Θεός καλύτερη κατοικία για το παιδί, παρά στην κοιλία της μητέρας του; Και από κει το βγάζεις και το πετάς στα σκυλιά και το σκοτώνεις;»* Η άμβλωση είχε ανέκαθεν καταδικαστεί από τον χριστιανισμό. Το ήθος του χριστιανισμού αναγνώριζε ως ανηθικότητα την αφαίρεση ανθρώπινης ζωής. Όπως προαναφέρθηκε και σε άλλες ενότητες, ο πρώτος σημαντικός συνοδικός κανόνας χρονολογείται από το 314 μ. Χ., όπου ο 21ος κανόνας της Άγκυρας μειώνει το επιτίμιο για την άμβλωση στα δέκα έτη (υπογραμμίζοντας ότι η πράξη αφορούσε διά βίου ακοινωνησία).⁸⁴

---

⁸⁴ Βλ. Φραγιαδάκης Γ. (1997): σσ. 68-69

1.4 Η ΕΞΟΜΟΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΜΒΛΩΣΗΣ ΜΕ ΕΘΝΟΚΤΟΝΙΑ

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα της Ελλάδος, το οποίο συνδέεται άμεσα με την άμβλωση, είναι το δημογραφικό πρόβλημα και η υπογονιμότητα. Ο μεγάλος αριθμός των αμβλώσεων, που πραγματοποιούνται, τόσο πριν, όσο και κατά τη διάρκεια του γάμου και που μπορούν να προκαλέσουν σοβαρές επιπλοκές είναι και ο βασικός λόγος ύπαρξης του τόσο υψηλού ποσοστού υπογονιμότητας στη χώρα μας. Το πρόβλημα της υπογεννητικότητας προέκυψε μετά από την επίδραση διαφόρων παραμέτρων. Συγκεκριμένα, η μείωση του αριθμού των γάμων, που τελούνται σε ετήσια βάση, συνδυαζόμενη με την αύξηση του αριθμού των διαζυγίων, περιόρισε τον αριθμό των γεννήσεων. Επίσης, τα τελευταία χρόνια, είτε λόγω οικονομικών δυσκολιών, είτε λόγω γάμου σε προχωρημένη ηλικία, καθυστερείται η απόκτηση του πρώτου παιδιού, με αποτέλεσμα τα χρονικά περιθώρια για την απόκτηση του δεύτερου, να περιορίζονται σοβαρά. Παράλληλα, καθώς η απόφαση για το πρώτο ή το δεύτερο παιδί βραδύνει, αυξάνεται η ηλικία της γυναίκας, γεγονός που αποτελεί γνωστό παράγοντα μειωμένης γονιμότητας. Έτσι μια ιδιαίτερα σημαντική παράμετρος, που σχετίζεται με την υπογεννητικότητα, είναι η υπογονιμότητα που αντιμετωπίζουν πολλά νέα ζευγάρια.⁸⁵

Σύμφωνα με μια μικρή ιστορική αναδρομή του παρελθόντος, από τον 2ο αιώνα π. Χ. ο μεγάλος ιστορικός Πολύβιος κρούει τον κώδωνα κινδύνου για την ελάττωση των Ελλήνων. Ο ίδιος είχε αναφέρει *«πολλές φορές λέμε για τους φτωχούς λαούς ότι ενώ είναι κακόμοιροι και δεν βλέπουν τη φτώχεια τους, αραδιάζουν παιδιά»*. Ερχόμενοι στο σήμερα, θεωρούμε ότι θα θρηνήσουμε ως Έθνος για το γεννημένο παιδί που σκοτώνεται μόνο του, ενώ θα μπορούσε να είχε γλιτώσει αν είχε πλάι του το αγέννητο να το υπερασπιστεί. Επίσης, όταν βλέπουμε καθημερινά στην τηλεόραση την κακοποίηση παιδιών σε όλο τον κόσμο, μας διατρέχει αγανάκτηση όταν γίνεται λόγος για φόνο έστω και ενός παιδιού. Σε αυτά τα αθώα βρήκαν να ξεσπάσουν οι κακούργοι λέμε με οργή και την ίδια στιγμή σκοτώνουμε τα δικά μας παιδιά. Συνεπώς εθνοκτονία είναι η κάθε άμβλωση και μείωση της ζωής του Έθνους, διακινδύνευση του μέλλοντος.⁸⁶

---

⁸⁵ Βλ. www.unborn.gr

⁸⁶ Βλ. Φραγκιαδάκης Γ. (1997): σσ. 62-63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1 ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΖΩΗ

Το δικαίωμα κατοχυρώνεται σε όλα τα σημαντικά διεθνή κείμενα. Σχετικές διατάξεις περιλαμβάνουν η Οικουμενική διακήρυξη των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το Διεθνές Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ατομικά και Πολιτικά δικαιώματα, επίσης η Διακήρυξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η Αμερικανική Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η Αφρικανική Χάρτα των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η Σύμβαση για την καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας. Σημαντικότερη ρύθμιση για την ελληνική έννομη τάξη, είναι αυτή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα δικαιώματα του Ανθρώπου. Σύμφωνα με αυτή: «το δικαίωμα κάθε ανθρώπου στη ζωή προστατεύεται από τον νόμο».⁸⁷ Στην ελληνική έννομη τάξη διατύπωση του δικαιώματος περιέχεται για πρώτη φορά στο Σύνταγμα της Τροιζήνας: «Η ζωή εκάστου, εντός της Επικρατείας ευρισκομένου, είναι υπό την προστασία των νόμων».

Με πρόταση του Αλέξανδρου Παπαναστασίου συμπεριλήφθηκε διάταξη κατά την οποία «Όλοι όσοι ευρίσκονται εντός των ορίων της Ελληνικής Δημοκρατίας, απολαύουν απολύτου προστασίας της ζωής και της ελευθερίας των αδιακρίτως εθνικότητας, φυλής ή πολιτικών πεποιθήσεων». Με βάση αυτό το άρθρο, υποστηρίχθηκε και στην Ελλάδα όπως είχε ήδη εκφραστεί σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη, ότι, εκτός από την ολοκληρωμένη ζωή και η «εν γενέσει ανθρώπινη ζωή προστατεύεται συνταγματικά». Το έμβρυο επομένως θεωρείται ανθρώπινο ον και η προσβολή του κατατάσσεται στα εγκλήματα κατά της ζωής.⁸⁸

Στο Σύνταγμα του 1986 το δικαίωμα στη ζωή κατοχυρώνεται ως θεμελιώδες αμυντικό ατομικό δικαίωμα. Συνεπώς, η ζωή του κάθε προσώπου προστατεύεται ως αυτοσκοπός.⁸⁹ Βέβαια το δικαίωμα στη ζωή περιγράφεται ως «απόλυτο δικαίωμα», το

---

⁸⁷ Βλ. Κατρουγκάλος Γ. (1993): σελ. 81

⁸⁸ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1994): σελ. 208

⁸⁹ Βλ. Κατρουγκάλος Γ. (1993): σελ. 31

οποίο, μετατρέπεται σε υποχρέωση: «Κατά αναπόδραστον συνέπειαν της απολύτου αξίας και προστασίας της ανθρώπινης ζωής, ο άνθρωπος, όσον περιέργως και να ηγή τούτο, έχει νομικής υποχρέωσιν να ζή».⁹⁰

---

⁹⁰ Βλ. Ανδρουλάκης Ν. (1955): σελ. 28

2.2 Η ΗΘΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΟΥ ΙΑΤΡΟΥ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΗΣ ΚΥΗΣΗΣ

Ο σεβασμός της ανθρώπινης αξίας χαρακτήριζε ανέκαθεν την ιατρική δεοντολογία από την ιπποκρατική εποχή. Ο ιατρός δεσμευόταν ηθικά να ενεργεί έτσι, ώστε μόνον να «ωφελείν ή μη βλάπτειν» και αυτό συνιστά τον πυρήνα του προτύπου της ιατρικής και θεμελιώνεται στον σεβασμό της ανθρώπινης αξίας του ασθενούς.⁹¹ Οι γιατροί που ανεύθυνα παροτρύνουν τις εγκύους να διακόψουν την εγκυμοσύνη τους παραβιάζουν τον προσωπικό τους όρκο και δρουν με καθαρά ιδιοτελή κίνητρα. Εξάλλου ο γιατρός, ανεξάρτητα από τα προσωπικά του αισθήματα, έχει καθήκον να γνωρίζει τα ιατρικά γεγονότα σε σχέση με την άμβλωση και να τα κοινοποιεί στους ασθενείς του, αλλά δεν υποχρεούται να εκτελεί άμβλώσεις ενάντια στις ηθικές του αρχές.⁹²

Σε αυτό το σημείο, χρειάζεται να τονίσουμε πως φορέας της ένστασης ηθικής συνείδησης είναι τόσο ο μαιευτήρας-γυναικολόγος που διενεργεί την άμβλωση όσο και ο αναισθησιολόγος που συμπράττει σε αυτήν, αφορά εξίσου και τον ιδιώτη ιατρό όσο και τον ιατρό του δημοσίου νοσοκομείου. Η μη ιατρικώς ενδεδειγμένη τεχνητή διακοπή της κύησης δεν συνιστά θεραπευτική ιατρική πράξη που εμπίπτει στην παραδοσιακή αποστολή της ιατρικής. Η νομοθετική κατοχύρωση της επιτρεπτής διενέργειάς της νομιμοποιεί τον ιατρό που προβαίνει σε αυτήν, χωρίς όμως να τον υποχρεώνει. Ο ιατρός έχει υποχρέωση να προβεί σε εκτρωτική πράξη, μόνο όταν απειλείται αναπότρεπτος κίνδυνος για τη ζωή της εγκύου ή σοβαρής και διαρκούς βλάβης της υγείας της.⁹³

---

⁹¹ Βλ. Βιδάλης Τ.(2007) σσ. 40-44

⁹² Βλ. <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=1290>:

Εκτρωση: «Το αμάρτημα της μητρός μου» (από Ιατρική και Νομική άποψη)

⁹³ Βλ. Βιδάλης Τ., Παπαχρίστου Θ.(2013): σσ. 359-366

2.3 Η ΗΘΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΜΒΛΩΣΗΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

Στο κεφάλαιο αυτό θα εισχωρήσουμε βαθύτερα στα σημεία επαφής μεταξύ γυναικών και σεξουαλικότητας στην Ελλάδα, προσεγγίζοντας τα ως ιστορικά και πολιτισμικά προϊόντα. Σε σεμινάριο της Εταιρείας Οικογενειακού Προγραμματισμού, που έγινε το 1981 στην Αθήνα, αφού τονίστηκαν οι σωματικές κακώσεις που υφίσταται η γυναίκα που κάνει έκτρωση, επισημάνθηκαν τα ψυχολογικά ακόλουθα, που είναι το άγχος, η κατάθλιψη, οι ψυχοσωματικές διαταραχές κλπ.⁹⁴ Η άμβλωση στην Αθήνα αναδύεται και ως φυσική μορφή ελέγχου των γεννήσεων. Προκειμένου να εξεταστεί η άμβλωση σε όλα τα πεδία, θα αναφέρουμε κάποιες εμπειρίες γυναικών οι οποίες έχουν υποστεί την εκτρωτική πράξη. Οι γυναίκες που πάθησαν για συνέντευξη, περιέγραφαν τον ρόλο του συντρόφου τους στην αμβλωτική πράξη και το κόστος της άμβλωσης, δηλαδή γιατί η άμβλωση είναι κάτι κακό. Όλες τους περιέγραφαν ότι η άμβλωση θεωρείται απειλή για την υγεία της γυναίκας, ενίοτε θεωρείται ως αφαίρεση ζωής.

Όσον αφορά τον ρόλο του συντρόφου τους, δηλώνουν πως δεν είχαν επαρκή υποστήριξη από τους συντρόφους όταν έπρεπε να πάρουν αποφάσεις σχετικά με την εγκυμοσύνη. Σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις οι γυναίκες λένε ότι, μολονότι η ευθύνη είναι δική τους, είναι οπωσδήποτε ο άντρας υπαίτιος για την εγκυμοσύνη τους. «Είναι δική μου ευθύνη, αλλά... φταίει αυτός». Δηλώνουν ότι οι ίδιες τραυματίζονται πέρα από το ψυχικό και με σωματικά τραύματα. Στην αναφορά για μελλοντικές συνέπειες της άμβλωσης εγείρεται το πρόβλημα της στειρότητας, στο οποίο συχνά αναφέρονται οι γιατροί και άλλοι ειδικοί όταν μιλάνε για τις αρνητικές επιπτώσεις της διακοπής της εγκυμοσύνης.

Οι περιγραφές που δώσαμε παραπάνω αποτελούν συμπεράσματα από τη συνέντευξη 120 γυναικών και όπως προαναφέραμε όλες τους ένιωθαν πολύ θυμωμένες με τον άντρα τους για την εκτρωτική τους πράξη. Άλλη μια γυναίκα ανέφερε το εξής: «Σε ένα νοσοκομείο είδα κάποιον άντρα που συνόδευε τη γυναίκα του για να κάνει έκτρωση. Κι ενώ της χτύπαγε την πλάτη, όταν απομακρύνθηκε εκείνη, άνοιξε την εφημερίδα του σαν

---

⁹⁴ Βλ. Φραγκιαδάκης Γ. (1997): σσ. 59-62

καλός κύριος και διάβαζε... Για όλα υποφέρει η γυναίκα... Ο άντρας απλώς παρακολουθεί». Βασισμένες περιγραφές στις εμπειρίες τόσο των ίδιων των γυναικών όσο και των φιλενάδων τους, περιγράφουν τους άνδρες ως αδιάφορους. Βέβαια ψυχολόγοι υποστηρίζουν ότι σημαντική λειτουργία καταλογισμού υπαιτιότητας στον άντρα από την πλευρά του θηλυκού μπορεί να συνιστά απόπειρα χειρισμού της αίσθησης της γυναίκας ότι στην πραγματικότητα όχι μόνο ευθύνεται αλλά μπορεί σε τελική ανάλυση να είναι και υπαίτια, γιατί στις περισσότερες περιπτώσεις εκείνη γνώριζε ότι δεν μπορούσε να εμπιστευτεί τον σύντροφό της. Οι τρόποι με τους οποίους οι άντρες μιλάνε για την υπευθυνότητα και την υπαιτιότητα αποκαλύπτουν ότι στο τέλος άνδρες και γυναίκες να συγκρούονται και να καταρρέουν σε αυτό που, από την πλευρά των γυναικών τουλάχιστον, βιώνεται ως αρκετά επώδυνο κενό.⁹⁵

Οι γυναίκες συχνά αναφέρονται στην άμβλωση ως αμαρτία, αρκετές, μάλιστα, την αποκάλεσαν φόνο ή αναφέρονταν στο έμβρυο κατανομάζοντάς το ως αθώα ζωή. Όταν ρωτήθηκαν πως ζυγιάζουν τις δύο «αμαρτίες», την άμβλωση έναντι της γέννας ενός παιδιού για το οποίο μπορεί να μην είχαν να του πάρουν για παράδειγμα ούτε παπούτσια, αρκετές απάντησαν ότι εάν κρατούσαν το παιδί, η ήδη πολυμελής οικογένεια συν το νέο παιδί θα υπέφεραν όλοι τους, αφού οι ίδιοι οικονομικοί πόροι θα έπρεπε τώρα να μοιραστούν σε περισσότερα άτομα. Πάντως όλες οι γυναίκες έλεγαν ότι ένιωθαν πως είχαν διαπράξει φόνο ή αμαρτία, στη συνέχεια όμως πρόσθεταν πως ήταν υποχρεωμένες να το κάνουν. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τα λεγόμενα των γυναικών είναι τα ακόλουθα. Πρώτον, η άμβλωση είναι κακή γιατί τόσο οι ίδιες όσο και η ολική νάρκωση υπό την οποία διενεργείται θεωρείται ότι κάνουν κακό στο σώμα της γυναίκας. Δεύτερον, η άμβλωση θεωρείται ότι επιφέρει όντως την απώλεια ενός παιδιού και τρίτον, οι Ελληνίδες βλέπουν την άμβλωση ως κάτι κακό γιατί έτσι τη θεωρεί η κοινωνία και λόγω θρησκείας. Όσον αφορά την εννόηση της άμβλωσης, η απουσία ενός συναφούς ηθικού μητρώου λόγου μπορεί να ανευρεθεί στα περισσότερα αφηγήματα των γυναικών που έδωσαν συνέντευξη.⁹⁶

---

⁹⁵ Βλ. Χαλκιά Α. (2007): σσ. 91-94

⁹⁶ Βλ. <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=1290> :

«Επιπτώσεις της έκτρωσης στην ψυχική υγεία της γυναίκας».

Κάποιες φοβίες που εκφράζονται από τις γυναίκες για την άμβλωση είναι κατά βασικό κανόνα ο φόβος για την επίδρασή της στη γονιμότητά τους, καθώς ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα με την άμβλωση είναι ότι μπορεί να έχει ως κόστος την ανικανότητα της γυναίκας να κάνει παιδιά στο μέλλον. Άλλες δείχνουν ότι η πιο ανησυχητική πτυχή της άμβλωσης είναι οι επιπτώσεις στο σώμα τους. Η ανησυχία της γυναίκας για το σώμα της αναδύεται από διάφορους λόγους που αφορούν και τον θεό. Αυτό σημαίνει ότι τόσο η απώλεια της αναπαραγωγικής ικανότητας, όσο και η απώλεια της ζωής εξαιτίας της νάρκωσης ορθώνονται κατά κάποιον τρόπο ως φόβητρο θεικής τιμωρίας για κάποιο σφάλμα.

Για μερικές από τις γυναίκες, η απόφαση της άμβλωσης υπήρξε ιδιαίτερα δύσκολη. Όλες όμως όσες εξέφρασαν τη δυσκολία αυτή ήταν ήδη μητέρες. Η σημαντική σχέση σε μια αρνητική ηθική θεώρηση της άμβλωσης και ένα αίσθημα πόνου, από τη μία, και στο γεγονός ότι μια γυναίκα είναι ήδη μητέρα από την άλλη, απεικονίζεται στο ακόλουθο παράδειγμα όπου μια δασκάλα μητέρα δύο παιδιών, συγκρίνει τα συναισθήματά της για την έκτρωση που έκανε πριν γίνει μητέρα με εκείνα που δημιουργούσε μια υποθετική άμβλωση από τη στιγμή που είναι πλέον μητέρα. Δηλώνει λοιπόν ότι η αποβολή δεν τη πείραξε καθόλου ψυχολογικά, διότι δεν ήξερε την εμπειρία της εγκυμοσύνης, ενώ μετά το αγόρι που γέννησε και μεγάλωσε θα την πείραζε πολύ εάν ξανάκανε έκτρωση.⁹⁷

---

⁹⁷ Βλ. Χαλκιά Α. (2007): σσ. 245-300

Γ' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΗΘΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΒΛΩΣΗ

1.1 ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

Στην περίπτωση των αμβλώσεων μπαίνει το ερώτημα για τα κίνητρα: α) Αποτελεί η άμβλωση ατομικό δικαίωμα; Η Βιοηθική δίνει προτεραιότητα στα δικαιώματα παρά στις υποχρεώσεις, το αντίθετο από ότι αποδέχεται η Χριστιανική Ηθική. Το σώμα ανήκει στη γυναίκα, για αυτό και είναι υποχρεωμένη να το προστατεύει, πολύ περισσότερο όταν αυτό είναι το στήριγμα μιας άλλης ζωής. β) Μπορεί να αποφασίζει άλλος για την τύχη του εμβρύου; Η Βιοηθική στηρίζεται στην αδυναμία των εμβρύων να συγκατατεθούν σε αυτό που πρόκειται να γίνει και αναμένει την κρίση των γονέων, αφού τα έμβρυα δεν διαθέτουν αυτονομία, λογικότητα και αυτοσυνειδησία. γ) Επιτρέπεται η ζωή του εμβρύου να παρεμποδίζει την ευτυχία των γονέων; Οι υποστηρικτές της άμβλωσης επικαλούνται το δικαίωμα των γονέων στην ευτυχία. Εφαρμόζεται εδώ η Ηθική του ωφελιμισμού και του ευδαιμονισμού. Δεν μπορεί η ζωή ενός ούτως ή άλλως γενετικά ανώμαλου παιδιού να προηγείται από την ευτυχία πολλών άλλων. δ) Θα μπορούσε ηθικά να αιτιολογηθεί η άμβλωση μιας εγκυμοσύνης που προήλθε από βιασμό; Αν η αξία της ζωής βρίσκεται ψηλότερα από άλλες αξίες, τότε η απάντηση είναι αρνητική. ε) Η άμβλωση συμβάλλει στον κοινωνικό ρατσισμό στο βαθμό που αποκλείει από τη ζωή ανθρώπους που προγεννητικά διαπιστώθηκε ότι πάσχουν από μεσογειακή αναιμία. Η άλλη πλευρά έφτασε στο σημείο να αποκαλεί ανήθικη τη μητέρα που δεν προχωρεί σε άμβλωση, όταν το έμβρυο είναι προβληματικό.⁹⁸

---

⁹⁸ Βλ. Νικολαΐδης Α. (2006): σσ. 233-235

1.2 Η ΕΝΑΡΞΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΖΩΗΣ ΑΠΟ ΗΘΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ

Η επιστήμη υιοθετούσε παλαιότερα την άποψη ότι το κυοφορούμενο αρχίζει να υπάρχει από τη στιγμή της σύλληψης, από τη στιγμή δηλαδή, που σύμφωνα με τα πορίσματα της βιολογίας, δημιουργείται το πρώτο κύτταρο της ζωής. Όταν αργότερα ανακαλύφθηκαν τα αντισυλληπτικά χάπια μετά τη συνουσία, τα "morning-after-pill" και άρχισαν να χρησιμοποιούνται, η επιστήμη υιοθέτησε όταν άποψη ότι η «εν γενέσει» ζωή αρχίζει όχι με τη γονιμοποίηση, αλλά από τη στιγμή της εμφύτευσης του γονιμοποιημένου ωαρίου στη γυναικεία μήτρα. Συνεπώς έγκυος υπάρχει μόνο από τη στιγμή που αρχίζει η εσωτερική διαδικασία θρέψης του ωαρίου, γεγονός που λαμβάνει χώρα από και με την εμφύτευση. Για αυτόν τον λόγο, μέχρι τη στιγμή της εμφύτευσης το έμβρυο παρουσιάζεται τελείως απρόσφορο ως αντικείμενο ποινικής προστασίας, αφού η εγκυμοσύνη δεν είναι κατά κανόνα δεδομένη. Η «εν γενέσει» ζωή παύει μόλις αρχίζει η διαδικασία του τοκετού.⁹⁹

Σύμφωνα με τη «Διακήρυξη επί των προκλητικών εκτρώσεων» το 1974 από το Βατικανό τονίζεται ότι από τη στιγμή της γονιμοποίησης του ωαρίου μία νέα ζωή αρχίζει που δεν είναι εκείνη του πατέρα ή της μητέρας. Επίσης, από ηθική πλευρά είναι βέβαιο ότι ακόμα και αν υπάρχει αμφιβολία ότι το προϊόν της σύλληψης είναι ήδη ανθρώπινο, είναι αντικειμενικά μεγάλη αμαρτία να αποτολμήσει κανείς να θέσει σε κίνδυνο τη ζωή του. Όμως, η δογματική αντίληψη, που χαρακτηρίζει το γονιμοποιημένο ωάριο ταυτόχρονα με τον σχηματισμό του ως έμβρυο, περιλαμβάνει υποχρεωτικά στα έμβρυα όχι μόνο τα γονιμοποιημένα ωάρια που εμφυτεύονται στη μήτρα, αλλά ακόμα και εκείνα που δεν κατορθώνουν να εμφυτευτούν. Επομένως από τη στιγμή της σύλληψης υπάρχει ανθρώπινη ζωή, άξια προστασίας και τιμής.¹⁰⁰

Η «εν γενέσει ζωή» δεν αρχίζει με τη σύλληψη όπως προαναφέραμε, αλλά με την εμφύτευση του γονιμοποιημένου ωαρίου στη μήτρα.¹⁰¹ Κατά το χρονικό διάστημα των

---

⁹⁹ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (1984): σελ. 185

¹⁰⁰ Βλ. Τρανταλίδης Γ. (2012): σελ. 197

¹⁰¹ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (2001): σελ. 52

13 ή 14 ημερών μέχρι την εμφύτευση, δεν γνωρίζει ούτε καν η ίδια η γυναίκα εάν υπάρχει πράγματι γονιμοποίηση, ακόμα και αντικειμενικά η γονιμοποίηση δεν μπορεί να διαγνωσθεί. Κατά το χρονικό αυτό διάστημα δεν υπάρχει καν έγκυος γυναίκα, όπως το απαιτεί ο νόμος και η ιατρική.¹⁰²

Σύμφωνα με τη Γερμανική απόφαση, με αναγωγή στα πορίσματα της βιολογίας, ως κρίσιμος χρόνος για την έναρξη της ανθρώπινης ζωής πρέπει να θεωρείται η δέκατη τέταρτη ημέρα μετά από τη σύλληψη, στιγμή κατά την οποία το γονιμοποιημένο ωάριο εμφυτεύεται στη μήτρα. Με βάση όμως μία Αμερικανική απόφαση, η βιωσιμότητα του εμβρύου προσδιορίζεται χρονικά με τη συμπλήρωση του δεύτερου τριμήνου από τη στιγμή της σύλληψης, σύμφωνα πάντοτε με τα πορίσματα της βιολογίας. Παρατηρείται μια μεγάλη μετατόπιση του χρόνου έναρξης της προστασίας από τον αντίστοιχο χρόνο της δέκατης τέταρτης ημέρας, τον οποίο δέχεται η γερμανική απόφαση. Η διαφορά αυτή δεν περιορίζεται από την αμερικανική απόφαση για λόγους προστασίας του ίδιου του εμβρύου, αλλά αποκλειστικά για να προστατευτεί η γυναίκα που κυοφορεί.¹⁰³

Το Ελληνικό δικαστήριο δέχεται ότι όλο το θέμα της επιλογής της άμβλωσης είναι αντικείμενο μιας ηθικής απόφασης, που ανήκει στη σφαίρα των προσωπικών αξιολογήσεων του ατόμου και αποτελεί χώρο απαγορευμένο στην επέμβαση του νομοθέτη. Η στάση του ατόμου απέναντι στο ζήτημα της άμβλωσης, προϋποθέτει μια προσωπική απάντηση στο ηθικό ερώτημα: «πότε αρχίζει η ανθρώπινη ζωή;». Δεδομένης της αδυναμίας επιστημονικής τοποθέτησης στο ερώτημα «πότε αρχίζει η ανθρώπινη ζωή», τουλάχιστον πριν το έμβρυο καταστεί αυτοτελώς βιώσιμο, η απάντηση αυτή προστατεύεται όχι μόνο λόγω της ελευθερίας αυτοπροσδιορισμού του σώματος της μητέρας, αλλά λόγω της ελευθερίας συνείδησής της. Το πότε θα θεωρήσει κανείς ότι το έμβρυο καθίσταται πλήρης ανθρώπινη ύπαρξη, εξαρτάται από την προσωπική κοσμοθεωρία του καθενός. Για τον λόγο αυτό και το ανώτατο δικαστήριο επιβεβαίωσε τη θέση ότι το έμβρυο δεν είναι υποκείμενο συνταγματικού δικαιώματος και προστασίας, πριν καταστεί βιώσιμο.¹⁰⁴

---

¹⁰² Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (2001): σελ. 53

¹⁰³ Βλ. Βιδάλης Τ. (2003): σσ. 61-65

¹⁰⁴ Βλ. Κατρουγκάλος Γ. (1993): σσ. 46-48

Κατά το παρελθόν, αντιθέτως με όσα περί δικαιωμάτων του εμβρύου υποστηρίζουν οι σύγχρονοι πολέμιοι των αμβλώσεων, κανένα δικαίωμα δεν αναγνωριζόταν σε αυτό. Το κυοφορούμενο αντιμετωπιζόταν κυρίως ως τμήμα του σώματος της μητέρας. Και στις σπάνιες περιπτώσεις που είχε ποινικοποιηθεί η άμβλωση, η τιμωρία εξυπηρετούσε το δημογραφικό συμφέρον της πολιτείας ή τον θεσμό του γάμου και καθόλου την προστασία του ίδιου του εμβρύου. Τέλος, υποστηρίζεται πάντοτε ότι η κυοφορία άρχεται από της συλλήψεως και περατούται κατά τον τελειόμηνο τοκετό.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ Βλ. Σοφουλάκης Λ. (1994): σελ. 100

1.3 ΕΙΝΑΙ Η ΑΜΒΛΩΣΗ «ΗΘΙΚΟ ΣΦΑΛΜΑ;» ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΥΠΕΡΜΑΧΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΙΩΝ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΔΙΑΚΟΠΗΣ ΤΗΣ ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗΣ

1.3.1 ΟΙ ΥΠΕΡΜΑΧΟΙ ΤΗΣ ΑΜΒΛΩΣΗΣ

Η διάσταση των απόψεων σχετικά με την άμβλωση δύναται να διακριθεί σε τριμερή. Αναλυτικότερα, στη συντηρητική άποψη, στην μετριοπαθή και τρίτον στη φιλελεύθερη. Στην πρώτη περίπτωση η άμβλωση καταδικάζεται απόλυτα σε κάθε περίπτωση με μοναδική εξαίρεση στις περιπτώσεις που απειλείται η ζωή της μητέρας. Η μετριοπαθής άποψη δικαιολογεί μερικές φορές την άμβλωση και προσπαθεί να σταθμίσει τα δικαιώματα της γυναίκας απέναντι σε αυτά του εμβρύου και τέλος η φιλελεύθερη άποψη που αποτελεί το άλλο άκρο της συντηρητικής και θεωρεί την έκτρωση όχι ως κάτι λάθος ή τουλάχιστον μειώνει την σπουδαιότητα αυτού του λάθους.

Οι λόγοι που προβάλλονται από τους υπερασπιστές της άμβλωσης, είναι οι ακόλουθοι: Πρώτα από όλα υποστηρίζουν ότι το έμβρυο δεν διαθέτει αυτονομία, δεν είναι άνθρωπος, αλλά μέρος του γυναικείου σώματος. Επομένως, η άμβλωση είναι δική τους και μόνο υπόθεση και μοιάζει με οποιαδήποτε άλλη ιατρική παρέμβαση στο σώμα τους. Έτσι μεταξύ των δικαιωμάτων της γυναίκας και των δικαιωμάτων του εμβρύου προηγούνται τα δικαιώματα της γυναίκας. Δεύτερον, υπάρχει η ανετοιμότητα και το απρογραμμάτιστο. Είναι επιχείρημα που επικαλούνται ζευγάρια που δεν πρόλαβαν να δημιουργήσουν τις ψυχολογικές και υλικές προϋποθέσεις για τη μετατροπή της ερωτικής τους σχέσης σε οικογενειακή. Τρίτον, υπάρχει ο κίνδυνος του χωρισμού. Πρόκειται για την απειλή που εκτοξεύεται από άνδρες που χρησιμοποιούν τη γυναίκα ως αντικείμενο ηδονής.

Ως τέταρτος λόγος προβάλλονται τα προβλήματα στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον. Η ανύπαντρη γυναίκα φοβάται τόσο την αντίδραση των γονέων της, όσο και την κατακραυγή του κοινωνικού περιβάλλοντος. Ένας άλλος λόγος είναι τα προβλήματα στην επαγγελματική σταδιοδρομία. Κυριαρχεί η αντίληψη ότι παντός άλλου προηγείται η σταδιοδρομία και η επαγγελματική και κοινωνική ανέλιξη. Τέλος, η έλλειψη οικονομικών πόρων είναι βασικός λόγος της διακοπής της κύησης και η νομιμοποίηση

της άμβλωσης θα ελαττώσει τον αριθμό των εγκληματικών και ανειδίκευτων άμβλώσεων που υφίστανται, κυρίως οι πτωχότερες τάξεις του πληθυσμού. Βέβαια, ακόμα πιο σοβαροί λόγοι που θα δικαιολογούσαν ακόμη περισσότερο την διακοπή της εγκυμοσύνης είναι ο κίνδυνος για τη ζωή ή την υγεία της μητέρας, ο εντοπισμός γενετικών ανωμαλιών στο έμβρυο και όταν η εγκυμοσύνη προέρχεται από βιασμό ή αιμομιξία, διότι σε αυτή την περίπτωση η εγκυμοσύνη επιβλήθηκε με τη βία και συνοδεύτηκε από την καταρράκωση της γυναικείας αξιοπρέπειας. Μια τέτοια εγκυμοσύνη θα είχε τραγικές συνέπειες για τη γυναικεία ψυχολογία.¹⁰⁶

Μία άλλη κατηγορία ανθρώπων που υπερασπίζονται την άμβλωτική πράξη είναι τα Φεμινιστικά κινήματα γυναικών. Η λέξη «φεμινίστρια» προέρχεται από τη λέξη «femme» και σημαίνει κάποια που αγωνίζεται για τις γυναίκες. Σύμφωνα με το κυρίαρχο μοτίβο των φεμινιστικών θεωριών η γυναίκα θα πρέπει να αποδεσμευτεί από τον καταπιεστικό ρόλο της τεκνοποίησης ως της κατεξοχόν θηλυκής πράξης δημιουργίας και θα πρέπει να αποσυνδέσει τον εαυτό της από τον ορισμό της γυναίκας που κοινωνικά της έχει επιβληθεί.¹⁰⁷ Το δικαίωμα της γυναίκας να αποφασίζει ελεύθερα για τη ζωή της αποτέλεσε το χαρακτηριστικό έρεισμα και επιχείρημα για τους υπέρμαχους της έκτρωσης.

Το φεμινιστικό κίνημα υπερτονίζει την ελευθερία της γυναίκας κατά τέτοιο τρόπο ώστε αυτοχαρακτηρίστηκε ως κίνημα υπέρ της ελευθερίας της επιλογής εκφράζουν την αυτονομία της γυναίκας που αναλύεται στην θεμελίωση του νομικού και ηθικού δικαιώματός της να αποφασίζει αυτοβούλως για την άμβλωση. Το κίνημα υπερμάχεται της αυτονομίας της γυναίκας απορρίπτοντας την ένσταση ότι η προβαλλόμενη ελευθερία της ζωής αφορά όχι μόνο την ίδια αλλά και το κυοφορούμενο έμβρυο. Θεωρεί ότι το έμβρυο δεν έχει ούτε δικά του ενδιαφέροντα, πόσο μάλλον δικαιώματα. Κατά την επιχειρηματολογία του στη σύγκριση ανάμεσα στα δικαιώματα της γυναίκας και τα δικαιώματα του τέκνου τα πρώτα φαντάζουν σπουδαιότερα από τα δεύτερα τα οποία ανήκουν σε μια ανύπαρκτη προσωπικότητα.¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ Βλ. Νικολαΐδης Β. (2006): σσ. 227-229

¹⁰⁷ Βλ. Αθανασίου Α. (2006): σελ. 392

¹⁰⁸ Βλ. Τροκανάς Θ. (2011): σσ. 102-103

1.3.2 ΟΙ ΠΟΛΕΜΙΟΙ ΤΗΣ ΑΜΒΛΩΣΗΣ

Σε αντίθεση με την προηγούμενη υποενότητα, η μεγαλύτερη αντίθεση στην άμβλωση προέρχεται από την Εκκλησία που ζητά να επιβάλει το θρησκευτικό δόγμα μέσω του νόμου. Είναι ένα πολύ συνηθισμένο φαινόμενο να παρουσιάζεται η θρησκεία σαν η μόνη πηγή αντίδρασης κατά των αμβλώσεων. Η διδασκαλία της Εκκλησίας πάντοτε καταδίκασε την άμβλωση πάνω στη βάση της ιερότητας της κάθε ανθρώπινης ζωής. Ο σεβασμός της ανθρώπινης ζωής είναι στο Χριστιανισμό μια αξία με ειδική θεολογική αιτιολογία: «Ο άνθρωπος είναι πλασμένος κατ' εικόνα Θεού με έναν αιώνιο προορισμό του οποίου η ποιότητα εξαρτάται από αυτή τη γήινη ζωή». Η άμβλωση είναι μια επιχειρηματολογία βολική καθώς ένα ζευγάρι βλέπει το αγέννητο παιδί του σαν απειλή στην επαγγελματική του σταδιοδρομία, στην οικονομική του κατάσταση, στον τρόπο ζωής και ψυχαγωγίας του, ή απλώς δεν θέλει να υπερβεί το όριο των παιδιών που προγραμματίσει. Η λύση της άμβλωσης φαίνεται η εύκολη διέξοδος και η εκτροπική μυθολογία προσφέρει έτοιμη τη δικαίωσή της, προβάλλοντας τα «δικαιώματα» της γυναίκας και απανθρωποιώντας το έμβρυο.

Η Εκκλησία με την έννοια του συνόλου των πιστών είναι αναντίρρητα ένα συγκεκριμένο σύνολο ανθρώπων εκ πεποιθήσεως αντίθετων προς την άμβλωση που προσφέρεται σαν βάση ενός οργανωμένου αντιαμβλωτικού αγώνα. Ειδικά η καίρια για την άμβλωση εντολή «ου φονεύσεις», έχει μια καθολική αναγνώριση ανεξάρτητα της θρησκευτικότητας του ατόμου. Το κύριο πρόβλημα είναι να διαφωτιστεί ο σύγχρονος άνθρωπος για την πραγματικότητα της ανθρώπινης ενδομήτριας ζωής, ώστε να αντιληφθεί ότι η άμβλωση είναι θανάτωση ανθρώπου.¹⁰⁹ Ωστόσο, οι αντίπαλοι της άμβλωσης δεν περιορίζονται αποκλειστικά στο χώρο της Εκκλησίας και τα κίνητρά τους μπορεί να μην έχουν καθόλου σχέση με το βαθμό της θρησκευτικότητάς τους.

Πέραν του Εκκλησιαστικού χώρου, άλλοι επικριτές της αμβλωτικής πράξης, στο άκουσμα της φράσης «Κάθε γυναίκα, έχει το δικαίωμα να εξουσιάζει το σώμα της», απαντούν πως παρ' όλο που ηθικά και νομικά κανένας δεν έχει απόλυτο δικαίωμα εξουσίας πάνω στο σώμα του (π.χ προσβολή της δημόσιας αιδούς), σε ορισμένες περιπτώσεις είναι νόμιμο αυτό το δικαίωμα. Δεν είναι αποδεκτό όμως, όταν

---

¹⁰⁹ Βλ. <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=1290>

χρησιμοποιείται σαν προκάλυμμα της διακοπής της κύησης, για τον λόγο ότι η εξουσία που ασκεί η γυναίκα πάνω στο σώμα της με την άμβλωση σημαίνει ταυτόχρονα καταστροφή ενός άλλου ανθρώπου που δεν είναι μέλος του σώματός της. Η ζωή ανήκει σε αυτόν που την έχει και όχι σε εκείνον μέσω του οποίου αναπτύσσεται. Επιπροσθέτως, υπάρχει και μια θεμελιώδης αρχή, ότι η ελευθερία του ατόμου σταματά εκεί που αρχίζουν τα δικαιώματα του άλλου. Και υπάρχει άλλος στην άμβλωση, για τον οποίο η χρήση του δικαιώματος της εκλογής μπορεί να σημαίνει θάνατο. Δεν υπάρχει θέμα εκλογής στην άμβλωση, εκτός από την περίπτωση που η ζωή της μητέρας κινδυνεύει, το παιδί γεννιέται άρρωστο ή όταν η μητέρα έχει πέσει θύμα βιασμού. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις δεν υπάρχει ηθικό δικαίωμα εκλογής, έστω και αν νομικά υπάρχει ελευθερία εκλογής.¹¹⁰

Κλείνοντας, οι αντίθετοι προς την διακοπή της κύησης, τονίζουν ότι πολλές φορές συγχέουμε τις έννοιες ανθρώπινον και πρόσωπο. Από θρησκευτική πλευρά, ο άνθρωπος είναι μια ιερή οντότητα η οποία επιλέγηκε από το Θεό να αποκτήσει ζωή, έτσι η αξία του είναι δεδομένη κι αδιαπραγμάτευτη. Συνεπώς, το έμβρυο έχει την ίδια ηθική αξία με έναν ενήλικα εφόσον και οι δύο είναι ανθρώπινα όντα. Για να το αποδείξουν αυτό χρησιμοποιούν το ακόλουθο σχήμα με απαγωγικό συλλογισμό:

1. Το έμβρυο είναι ανθρώπινο όν.
  2. Η αφαίρεση της ζωής ενός ανθρώπινου όντος σημαίνει φόνο και είναι κάτι ηθικά λανθασμένο.
  3. Η άμβλωση σημαίνει την αφαίρεση της ζωής ενός ανθρώπινου όντος, άρα σημαίνει φόνο, άρα είναι κάτι ηθικά λανθασμένο.
- Ο συλλογισμός αυτός προσδίδει στο έμβρυο ηθική αξία.

---

¹¹⁰ Βλ. <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=1290>

1.4 Η ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΜΒΡΥΟΥ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΩΠΟ

Η έννοια του προσώπου προέρχεται από την ανατολική φιλοσοφική παράδοση και συγκεκριμένα από την Πατερική θεολογία. Ο όρος «persona» που στα λατινικά, όπως και ο αντίστοιχος ελληνικός όρος «προσωπείον» πέρασε στο δόγμα της Αγίας Τριάδας με τη διατύπωση ότι ο Θεός είναι «*unusubstantia, trespersonae*», ή όπως διατυπώθηκε τελικά από τους Καππαδόκες Πατέρες «μια ουσία, τρία πρόσωπα». Έτσι ο όρος «πρόσωπο» προσέλαβε υψίστη σημασία, συνδεδεμένο τόσο με τον άνθρωπο όσο και με τον Θεό.¹¹¹

Εδώ λοιπόν εμφανίζεται το βασικό και κύριο ερώτημα, εάν δηλαδή το έμβρυο είναι ανθρώπινο ον. Μπορεί να του αποδοθούν δικαιώματα που αποδίδονται σε ένα παιδί πέντε χρόνων; Συνεπώς, προχωράμε στην διάκριση ανάμεσα στους όρους άνθρωπος και πρόσωπο. Με αυτήν τη διάκριση γίνεται προσπάθεια να διαχωριστεί η έννοια του ανθρώπου ως όντος που απλά ανήκει βιολογικά στο είδος *Homo sapiens* από την έννοια του ανθρώπου ως όντος που του εξασφαλίζουν δικαιώματα, με κυριότερο αυτό της ζωής. Οπότε, για να μπορέσει να λυθεί το πρόβλημα της άμβλωσης, χρειάζεται να διευκρινιστεί το πρόβλημα της ηθικής κατάστασης του εμβρύου. Εάν δηλαδή το έμβρυο είναι απλά ανθρώπινο ον ή ανθρώπινο πρόσωπο, με αναγνωρισμένα δικαιώματα, που προστατεύονται από την πολιτεία.¹¹²

Από την απάντηση που θα δοθεί στο ερώτημα για το αν το έμβρυο είναι ανθρώπινο ον, ανθρώπινη ζωή ή όχι, η απάντηση εξαρτάται από τη στάση της Ηθικής και του Νόμου απέναντι στην άμβλωση. Εάν το έμβρυο είναι ανθρώπινη ύπαρξη, τότε ο ρόλος της Ηθικής και του Νόμου περιορίζεται στο κατά πόσον υπάρχουν περιπτώσεις που δικαιολογείται ο φόνος της ενδομήτριας ανθρώπινης ζωής. Εάν πάλι το έμβρυο δεν είναι ανθρώπινο ον μέχρι κάποιου σταδίου της κυοφορίας, τότε παραμένει η άμβλωση σαν το ηθικό πρόβλημα του τερματισμού μιας ζωής που πάει να γίνει ανθρώπινη, ενώ χάνεται κάθε βάση ποινικοποίησης της έκτρωσης και η γυναίκα νομικά, θα έχει κάθε δικαίωμα να αποβάλλει και να λύσει τα προβλήματα που της δημιουργεί η ανεπιθύμητη

---

¹¹¹ Βλ. Καράσης Μ. (2006): σελ. 52

¹¹² Βλ. <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=1290> :

Έκτρωση: Βιοηθικές επισημάνσεις: «Η συμφυΐα σώματος και ψυχής»

εγκυμοσύνη. Σύμφωνα με την επιστήμη, από τη στιγμή που τα είκοσι τρία χρωμοσώματα του σπερματοζωαρίου ενωθούν με τα είκοσι τρία χρωμοσώματα του ωαρίου, έχουμε ένα νέο ανθρώπινο ον διαφορετικό γενετικά από το σώμα του πατέρα ή της μητέρας. Ο καθένας από μας ήταν εξ ολοκλήρου στο γονιμοποιημένο ωάριο και χρειαζόταν μόνο τροφή και χρόνο για τα επόμενα στάδια της ζωής του. Η τεχνική των παιδιών του σωλήνα, παρά τα ηθικά της προβλήματα, είναι μια απόδειξη για αυτό. Το γονιμοποιημένο ωάριο, το έμβρυο, το βρέφος, το παιδί είναι συμβατικοί χαρακτηρισμοί σταδίων εξέλιξης και ωριμότητας της ανθρώπινης ζωής.

Το έμβρυο όπως και το βρέφος και το παιδί είναι δυνάμει ώριμος άνθρωπος, άνθρωπος όμως δηλαδή ον που ανήκει στο ανθρώπινο γένος ήταν πάντα, από τη σύλληψη. Σε κανένα στάδιο της ζωής του ο εξελισσόμενος άνθρωπος δεν μπορεί να στερηθεί την ανθρώπινη ιδιότητα. Το αγέννητο μωρό δεν είναι ένας «δυνάμει άνθρωπος», αλλά ένας άνθρωπος εν εξέλιξη. Η ανάπτυξη του εμβρύου είναι ταχύτατη. Στις τρεις εβδομάδες το έμβρυο, μόνο δύομισι χιλιοστά μήκος, έχει τις καταβολές των ματιών, σπονδυλικής στήλης, πνευμόνων, στομαχιού, εντέρων η καρδιά κτυπά ήδη από τη δέκατη όγδοη ημέρα. Μεταξύ του ενός και ενάμισι μήνα το έμβρυο γίνεται μια μικρογραφία ανθρώπου ως προς τα σωματικά χαρακτηριστικά. Στον ενάμισι μήνα έχουμε κίνηση του εμβρύου στη μήτρα και λειτουργία του εγκεφάλου που μετρίεται με ηλεκτροεγκεφαλογράφημα. Μετά από τους δύομισι μήνες δεν δημιουργείται κανένα νέο όργανο, απλώς αυξάνει και ωριμάζει ότι υπάρχει. Η αξία του κυοφορούμενου θεμελιώνεται στην αντικειμενική διάσταση της ανθρώπινης ζωής. Η αξία του μεγαλώνει όσο εξελίσσεται η κυοφορία. Η νομική θεμελίωση της αξίας του κυοφορουμένου διαφοροποιείται ριζικά από τη στιγμή που αυτό μετατρέπεται σε πρόσωπο, δηλαδή φορέα δικαιωμάτων.¹¹³

Το ζήτημα της άμβλωσης είναι ηθικό. Άρα, θα πρέπει να εξετασθεί η ηθική κατάσταση του εμβρύου και η πιθανότητά του να είναι πρόσωπο. Ως πρόσωπο θεωρείται η οντότητα που ανήκει στην ηθική κοινότητα, που έχει δικαιώματα, με κυρίαρχο εκείνο της ζωής. Γίνεται πλέον διάκριση ανάμεσα στο κατά πόσο το έμβρυο θεωρείται απλά άνθρωπος ή πρόσωπο. Πρέπει βέβαια να αναφερθεί ότι βασιζόμενοι σε αυτόν το διαχωρισμό, φτάνουμε σε συμπεράσματα που δικαιολογούν ηθικά την άμβλωση

---

¹¹³ Βλ. Βιδάλης Τ. (2007): σελ 191

σε αρκετές περιπτώσεις. Η απόκτηση των προαναφερθέντων πνευματικών χαρακτηριστικών του εμβρύου είναι μια διαδικασία που ξεκινά περίπου στα τελευταία στάδια της εγκυμοσύνης και ολοκληρώνεται κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού. Έτσι, ένα έμβρυο λίγων ημερών που είναι ακόμα ασχημάτιστο και τα όργανά του δεν έχουν ακόμα διαμορφωθεί, δεν μπορεί να θεωρηθεί άνθρωπος, με πλήρη αναγνωρισμένα και προστατευόμενα δικαιώματα. Ενώ εμείς μπορούμε να εκτιμήσουμε τη ζωή του, σίγουρα εκείνο δε μπορεί να εκτιμήσει τη δική του ζωή.

Επιπροσθέτως, για τους υποστηρικτές της ζωής το έμβρυο είναι πρόσωπο, με πλήρη δικαιώματα και πρωτίστως αυτό της ζωής. Δεν αποδέχονται τη θέση των υπερμάχων της άμβλωσης, ότι δηλαδή υπάρχει κάποιο σημείο, που ορίζει αν το έμβρυο είναι πρόσωπο ή όχι και αν δικαιούται να ζει ή όχι. Για εκείνους, το έμβρυο είναι πρόσωπο από τη στιγμή της σύλληψής του. Επιπλέον, υπάρχουν άνθρωποι που ισχυρίζονται ότι το έμβρυο δεν μπορεί να θεωρείται μέλος μιας ηθικής κοινότητας, που έχουν πλήρη και ίσα ηθικά δικαιώματα, για τον λόγο ότι δεν είναι πρόσωπο. Γίνεται μία διάκριση ανάμεσα σε πρόσωπο και μη πρόσωπο. Οι υπέρμαχοι της επιλογής τονίζουν ότι το έμβρυο δεν μπορεί να είναι πρόσωπο, ούτε από τη στιγμή της σύλληψης. Ενώ το έμβρυο είναι αθώο και βιολογικά χαρακτηρίζεται ως άνθρωπος, παρόλα αυτά δε μπορεί να χαρακτηριστεί ως πρόσωπο που δικαιούται να έχει πλήρη ηθικά δικαιώματα. Τα έμβρυα έχουν μόνο πιθανά δικαιώματα

Η άμβλωση δε μπορεί σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα να θεωρηθεί ανήθικη, από την άποψη ότι αν ένα ον δεν έχει βιώσει τη ζωή, τότε δε μπορεί να λυπάται που τη χάνει. Η γέννηση συμπίπτει με τις ευαισθησίες των ανθρώπων, καθώς είναι πιο εύκολο να καταστρέψει κανείς ένα έμβρυο που δεν το έχει δει ποτέ, παρά ένα πλάσμα που το έχει αγκαλιάσει. Μετά τη γέννα το έμβρυο ονομάζεται μωρό και εισέρχεται στο δημόσιο κόσμο. Το Δικαστήριο κατέληξε στο ότι το έμβρυο δεν είναι πρόσωπο και έτσι δε διαθέτει τα δικαιώματα που εξασφαλίζονται από το Σύνταγμα. Σε αντίθεση με τον άνθρωπο, το έμβρυο δεν έχει ανεξάρτητη υπόσταση. Είναι οργανικά εξαρτημένο καθ' όλη τη διάρκεια της κύησης από το σώμα της μητέρας και εξασφαλίζει την ύπαρξή του μέσω εκείνου. Κατά τα πρώτα στάδια της κύησης το έμβρυο δεν έχει καν ανθρώπινα χαρακτηριστικά. Μόλις κατά τον τρίτο μήνα της κύησης όπως αναφέραμε και πιο πάνω, το έμβρυο αρχίζει να μοιάζει με ανθρώπινο πλάσμα και μόνο κατά τον τέταρτο μήνα

μπορεί κανείς να διακρίνει ατομικές διαφορές στο πρόσωπο ανάμεσα στα έμβρυα. Στον εξωτερικό-κοινωνικό χώρο, το έμβρυο, σε όλη τη διάρκεια της κύησης δεν υπάρχει καν ως αυθύπαρκτη οντότητα. Επομένως, με βάση το νομικό κομμάτι, το έμβρυο και ο άνθρωπος εμφανίζουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους.¹¹⁴

Συνοψίζοντας, κάποιοι αναγνωρίζουν πλήρη ηθική υπόσταση στο έμβρυο, ενώ κάποιοι άλλοι αρνούνται. Με άλλα λόγια αναζητούν να δουν εάν το έμβρυο μπορεί να συμπεριληφθεί στο πεδίο εφαρμογής του ηθικού κανόνα «Ου φονεύσεις» κατά της ανθρωποκτονίας ή όχι. Ωστόσο, υπάρχει κάτι στο έμβρυο που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αν το σκοτώσουμε θα είναι λάθος. Κατά την επικρατέστερη άποψη το έμβρυο έχει ενδιάμεση υπόσταση με σταδιακή πορεία προς την κατάσταση του προσώπου.

---

¹¹⁴ Βλ. Συμεωνίδη-Καστανίδη Ε. (2001): σελ. 34

1.5 ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΟΝΟΥ

Όπως περιγράψαμε και στην προηγούμενη ενότητα, είναι αμφίβολο το εάν το δικαίωμα για τη ζωή του εμβρύου μπορεί να συγκριθεί με το δικαίωμα για τη δική μας ζωή. Σε αυτήν την περίπτωση η άμβλωση δεν μπορεί να θεωρείται ανήθικη. Εννοείται πως όσο η εγκυμοσύνη προχωρά, το έμβρυο αναπτύσσεται περισσότερο, τα όργανά του εξελίσσονται και μοιάζει πιο πολύ με άνθρωπο από ότι στις αρχές της εγκυμοσύνης. Σαφώς αποκτά πια δικαιώματα που δεν τα είχε στη σύλληψη. Για αυτό, η άμβλωση στα τελευταία στάδια της εγκυμοσύνης θα πρέπει να μας προβληματίζει περισσότερο από ότι στα πρώτα. Το ότι το έμβρυο διαθέτει τη δυνατότητα να εξελιχθεί σε πρόσωπο δεν αρκεί για να αναγνωριστεί ως πραγματικό πρόσωπο. Στην περίπτωση της άμβλωσης οι αρχές της ελευθερίας και του φόνου συγκρούονται. Εάν κάποιος απαγορεύσει την άμβλωση, τότε παραβιάζει την ελευθερία της μητέρας και αντίστροφα αν κάποιος την επιτρέψει, φαίνεται να επιτρέπει το φόνο. Οποσδήποτε του αναγνωρίζονται κάποια δικαιώματα που δεν τα είχε στην αρχή της εγκυμοσύνης.

Σε αυτή τη σύγκρουση η Χριστιανική Ηθική κρίνει ότι το έμβρυο εξαιτίας της θέσης του που είναι πλήρως εξαρτώμενη από τη μητέρα που το κυοφορεί πρέπει να τύχει μεγαλύτερης προστασίας, καθώς βρίσκεται ως ανυπεράσπιστο σε μειονεκτικότερη θέση από τη γυναίκα. Το δικαίωμα στη ζωή επομένως προτάσσεται έναντι του δικαιώματος στην αυτονομία της γυναίκας. Διότι εάν υποτιμηθεί η αξία της ζωής και επέλθει η σύγκριση μεταξύ των δύο προσώπων με υπέρτερο αυτό της γυναίκας, μοιραία θα οδηγηθεί στην επικράτηση του δικαίου του ισχυρότερου. Η καταπάτηση όμως του δικαιώματος της ζωής του ασθενέστερου δεν συνάδει με την δημοκρατική κοινωνία που θεωρεί ως υπέρτατο δικαίωμα την ανεξίαρετη και αδιαπραγμάτευτη ισότητα μεταξύ των ανθρώπων. Συνεπώς, η πρόταξη της ελευθερίας της γυναίκας έναντι του δικαιώματος της ζωής του κυοφορούμενου θα μπορούσε να αποτελέσει εφελτήριο για την ανάλογη εφαρμογή του σε αντίστοιχα προβληματικές περιπτώσεις όπως για παράδειγμα στην περίθαλψη ενός υπέργηρου ή ενός ανίατου ασθενούς μιας οικογένειας. Σε ακραίο βαθμό

θα δικαιωνόταν ηθικά ακόμη και μια θανάτωση ενός προσώπου που θα ανήκε σε μία από τις κατηγορίες αυτές.¹¹⁵

Σε αντίθεση με την εκκλησία, εφόσον τα δικαιώματα της γυναίκας είναι ισχυρότερα και ξεπερνούν τα δικαιώματα που σταδιακά αποκτά το έμβρυο όταν αρχίζει να αναπτύσσει τις διάφορες ικανότητές του, είναι δύσκολο να κατηγορηθεί μια γυναίκα ακόμα και όταν προχωρά σε άμβλωση στους τελευταίους μήνες της εγκυμοσύνης της. Τα ισχυρότερα δικαιώματα της γυναίκας σε συνδυασμό με το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης του σώματος καθιστούν την άμβλωση επιτρεπτή, ακόμα και σε προχωρημένα στάδια. Βέβαια, αυτό προϋποθέτει την ύπαρξη λογικών και σοβαρών λόγων από την πλευρά της γυναίκας. Διότι η άμβλωση θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως τελευταία αλλά αναγκαία λύση. Επίσης, είναι πολλές οι γυναίκες ανά τον κόσμο που δεν έχουν πρόσβαση σε αντισυλληπτικά μέσα. Κυρίως σε απομακρυσμένες περιοχές η απόκτηση τέτοιων προϊόντων είναι πιο δύσκολη. Πρέπει ακόμα να ληφθεί υπόψη ότι αρκετοί σύντροφοι δεν επιθυμούν τη χρήση αντισυλληπτικών μέτρων και την απαγορεύουν. Γυναίκες που γεννούν συχνά και που δεν έχουν σωστή διατροφή και καλή ιατρική περίθαλψη έχουν περισσότερες πιθανότητες να πεθάνουν στη γέννα και τα παιδιά τους έχουν περισσότερες πιθανότητες να πεθάνουν στη γέννα. Σε αρκετές κοινωνίες, γυναίκες που είναι έγκυες, χωρίς να είναι παντρεμένες, τιμωρούνται αυστηρά, ακόμα και με θανατική ποινή. Αλλά και σε κοινωνίες που είναι ανοικτές προς τις ανύπανδρες γυναίκες, εάν εκείνες δε μπορούν να στηρίξουν το παιδί τους, το πιθανότερο είναι ότι καταδικάζονται και οι δύο σε θάνατο.

Για τους παραπάνω λόγους, η απόφαση μιας γυναίκας να προχωρήσει σε άμβλωση είναι δικαιολογημένη. Η ανάγκη των γυναικών να κάνουν άμβλωση είναι τόσο μεγάλη, που όπου η άμβλωση απαγορεύεται, εκείνες δε διστάζουν να το διακινδυνεύσουν, παρόλο που γνωρίζουν ότι μπορεί να τιμωρηθούν για ποινικό αδίκημα ενώ ξέρουν ότι κινδυνεύει και η ζωή τους από τις παράνομες αμβλώσεις σε παράνομα ιατρεία. Επιπρόσθετα, οι επιπτώσεις από έναν πλανήτη με υπερπληθυσμό είναι τεράστιες. Το δικαίωμα να ελέγχει μία γυναίκα τι γίνεται στο σώμα της είναι βασικό στοιχείο της ανθρώπινης ελευθερίας. Όταν της στερούν το δικαίωμα της επιλογής, τότε της

---

¹¹⁵ Βλ. Βάντσος Μ. (2009): σελ. 140

καταπατούν πολλά άλλα ηθικά δικαιώματα, όπως το δικαίωμα της ζωής, της υγείας και της αναζήτησης και της επίτευξης μιας ικανοποιητικής ζωής για την ίδια και για εκείνους για τους οποίους είναι υπεύθυνη.¹¹⁶ Το να επιβάλλονται τέτοιοι περιορισμοί στη γυναίκα, είναι παράλογο. Η γυναίκα έχει το δικαίωμα να δημιουργήσει την οικογένειά της όπως εκείνη τη φαντάζεται. Όταν λοιπόν οι συνθήκες δεν είναι κατάλληλες και όταν αντιλαμβάνεται ότι δε θα μπορέσει να μεγαλώσει σωστά το παιδί που θα φέρει στον κόσμο, τότε είναι δικαιολογημένη η έκτρωση.

Κανένας δε μπορεί να κατηγορήσει μια γυναίκα ως ανήθικη επειδή προχωρά σε άμβλωση, ούτε να χαρακτηρίσει ανήθικη την άμβλωση, ακόμα και στα τελευταία στάδια, αρκεί βέβαια να υπάρχουν σοβαροί και λογικοί λόγοι. Εννοείται πως η άμβλωση δεν είναι ανήθικη πράξη στην περίπτωση που ο άνδρας και η γυναίκα είχαν λάβει όλα τα απαραίτητα μέσα αντισύλληψης, αλλά παρόλα αυτά προέκυψε εγκυμοσύνη. Το ανήθικο είναι να ενεργούν και οι δύο με αμέλεια και απροσεξία, να μην ενδιαφέρονται για τις συνέπειες των πράξεών τους, να αντιμετωπίζουν την άμβλωση όχι ως ύστατη λύση αλλά ως κοινό μέσο αντισύλληψης και να προχωρούν χωρίς ενδοιασμούς στην καταστροφή μιας καινούριας αθάνας ζωής που επρόκειτο να δημιουργηθεί. Γενικότερα, η άμβλωση είναι μια επώδυνη διαδικασία και καμία γυναίκα δεν επιθυμεί να τη βιώσει. Είναι αναγκαία πάντως όταν εντοπίζονται σοβαρές γενετικές ανωμαλίες στο έμβρυο, που θα κάνουν τη ζωή αβάστακτη και για το ίδιο και για τους γονείς του. Αλλά και στην περίπτωση που οι γονείς δεν επιθυμούν την εγκυμοσύνη και γνωρίζουν ότι θα επηρεάσει αρνητικά του μελλοντικού παιδιού η άμβλωση είναι δικαιολογημένη. Δεν είναι ανήθικο να αρνηθεί να γεννήσει ένα παιδί που δε θα μπορεί να το συντηρήσει, θα είναι δυστυχημένο και θα περάσει πολύ δύσκολα στη ζωή του, οπωσδήποτε στα πρώτα του χρόνια.

Τέλος, οι ίδιες οι γυναίκες πολλές αποστρέφονται την επώδυνη διαδικασία της διακοπής της εγκυμοσύνης τους καθώς γνωρίζουν ότι όταν υποβάλλονται σε άμβλωση αντιμετωπίζουν κινδύνους όπως διάτρηση της μήτρας, ρήξη τραχήλου σε επόμενες κύσεις, ενδομητρίτιδα και πυελική φλεγμονή. Οι αμβλώσεις μπορούν να προκαλέσουν τέτοιες βλάβες ώστε επόμενες επιθυμητές κύσεις να είναι προβληματικές και επικίνδυνες, ή ακόμη να καταλήξουν σε στειρότητα. Επομένως, αρκετές γυναίκες

---

¹¹⁶ Βλ. Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε. (1984): σσ. 199-203

αντιμετωπίζουν την άμβλωση ως την έσχατη λύση μιας τραγικής κατάστασης που βιώνουν και αποβάλλουν το παιδί τους για να το προστατέψουν από μια δυστυχισμένη ζωή. Σε τέτοιες περιπτώσεις λοιπόν, ούτε οι ίδιες δεν είναι ανήθικες ούτε και η διακοπή της κύησης ανήθικη κατάσταση.¹¹⁷

---

¹¹⁷ Βλ. <http://el.wikipedia.org/wiki>

1.6 Η ΕΞΟΜΟΙΩΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΔΙΑΚΟΠΗΣ ΤΗΣ ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗΣ ΜΕ ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑ

Φόνος χαρακτηρίζεται από την Ιατρική η εσκεμμένη εξαφάνιση ενός εμβρύου οποιασδήποτε ηλικίας. Η άμβλωση αυτή καθεαυτή είναι μια πράξη κακή, διότι αφαιρούμε μια ζωή. Βιολογικά σταματούμε τη ζωή ενός εμβρύου. Η άμβλωση αποτελεί ένα είδος φόνου που διενεργείται σε παγκόσμια έκταση, συνήθως χωρίς καμιά αίσθηση ενοχής. Αποτελεί μια ευρέως αποδεκτή ιατρική πρακτική, η οποία υποστηρίζεται από πολυάριθμες κυβερνήσεις και μη κυβερνητικούς οργανισμούς. Ο αριθμός των αγέννητων παιδιών που σκοτώνονται μέσα στην μήτρα της μητέρας τους σε παγκόσμια κλίμακα είναι μεγάλος. Ένας γυναικολόγος μαιευτήρας, που είχε διενεργήσει χιλιάδες αμβλώσεις εντελώς απερίσκεπτα, αποφάσισε να διακηρύξει πως το έμβρυο είναι ξεχωριστό ανθρώπινο ον με όλα τα ιδιαίτερα προσωπικά χαρακτηριστικά. Πολλοί είναι σε όλο τον κόσμο οι θεατές της ταινίας του «Η σιωπηλή κραυγή», που αναδεικνύει πως το έμβρυο προαισθάνεται την απειλούμενη θανάτωσή του, αντιδρά και αμύνεται μπροστά στην ανθρώπινη θηριωδία και εκείνη την ώρα οι κτύποι της καρδιάς του από 140 γίνονται 200.¹¹⁸

Χρειάζεται να γίνει αναφορά και σε μία άλλη μαρτυρία ενός γυναικολόγου-μαιευτήτα, του ιατρού Στόϊαν Αδάσεβιτς από τη Σερβία ο οποίος δημοσίως ομολόγησε ότι η έκτρωση είναι φόνος, για τον οποίον ευθύνονται τόσο ο ιατρός, όσον και η μητέρα. Ο ίδιος υποστήριξε ότι ως γιατρός γνωρίζει τις πράξεις του, είναι ένοχος για όλες τις φρικαλεότητες που έκανε εργαζόμενος ως γυναικολόγος και είναι υποχρεωμένος να προειδοποιήσει ότι η διακοπή της εγκυμοσύνης ουσιαστικά είναι φόνος του αγέννητου ανυπεράσπιστου παιδιού. Τότε δεν γνώριζε ότι έπραττε φόνο, διότι στο Πανεπιστήμιο διδάχθηκε ότι το παιδί είναι ζωντανό μόλις γεννηθεί με το πρώτο του κλάμα. Πριν του κλάματος υπάρχει μόνο ως ένα από τα όργανα της μητέρας του. Είπε πως πραγματοποίησε από 48.000 έως 62.000 εκτρώσεις. Ο δημοσιογράφος τον ρώτησε πότε έπαψε να κάνει εκτρώσεις και ο ιατρός απάντησε τα ακόλουθα. «Το 1988 έκανα την άμβλωση σε μία προχωρημένη εγκυμοσύνη των 4,5 μηνών. Κατά την διάρκεια αυτής της

---

¹¹⁸ Βλ. Φραγκιαδάκης Γ. (1997): σσ. 52-55

εγχειρήσεως, ανακάλυψα τον φονιά μέσα μου. Μία εγχείρηση, η οποία έπρεπε να είναι μία πράξη ρουτίνας, μετετράπη σε πραγματικό εφιάλτη. Με την πρώτη κίνηση του θλάστου έβγαλα το χεράκι και το έριξα επάνω στο τραπέζι των εργαλείων. Είδα το νεύρο του χεριού που έπεσε στην άκρη της κομπρέσας βρεγμένης με το ιώδιο. Το ιώδιο ερέθισε το νεύρο και το μικρούλικο χεράκι άρχισε να συσπάται. Με την επόμενη κίνηση έβγαλα το πόδι. Και συνέβη το ίδιο, τώρα έτρεμε και το πόδι. Κάτι παρόμοιο δεν μου είχε συμβεί ποτέ πριν. Ύστερα προσπάθησα με τον θλάστη να συλλάβω και την καρδιά, η οποία ακόμη χτυπούσε ολοένα και αργότερα...και αργότερα και επί τέλους έπαυσε. Τότε συνειδητοποίησα ότι έπραξα φόνο, ότι θανάτωσα έναν άνθρωπο. Εκτοτε ποτέ μου δεν επανέλαβα όμοια πράξη. Έτυχε η νέα μου γνώση να συμπίπτει με την άποψη της Εκκλησίας ότι το έμβρυο είναι ζωντανό ήδη από την σύλληψη του, δηλαδή από την στιγμή της γονιμοποίησης του ωαρίου».

Η δεύτερη ερώτηση του δημοσιογράφου προς τον ιατρό ήταν η εξής: «Πώς θα χρησιμοποιηθούν τα εκτρωθέντα έμβρυα κατά την διακοπή της εγκυμοσύνης;» και η απάντηση του γιατρού ήταν «Σε εμάς αυτά τα έμβρυα αντιμετωπίζονται ως ιατρικό απόβλητο. Εναποτίθενται σε μαύρους σάκους και καίγονται όλα ως απόβλητα. Για να πάψουν να υφίστανται τέτοιες φρικαλεότητες ως κοινωνία είμεθα υποχρεωμένοι να προστατεύουμε το παιδί ιατρικώς, ηθικώς, δικαστικώς και νομικώς, διότι πρέπει να έχει όλα τα δικαιώματα, τα οποία έχει ένας ενήλικας. Αυτό είναι το καθήκον μας προς όλα τα μέλη της κοινωνίας μας».¹¹⁹ Επιπλέον, αυτά τα παιδάκια, αυτά τα έμβρυα, δεν καταλήγουν στην ανυπαρξία με την έκτρωση, αλλά το κάθε έμβρυο είναι κι ένας τέλειος άνθρωπος και μάλιστα στην ψυχή. Αυτά τα παιδάκια ζουν στον άλλο κόσμο, τόσα εκατομμύρια παιδιά έχουν αποτελέσει έναν ολόκληρο στρατό στον ουρανό.

Ήδη από την πρώτη εκκλησία, ο εκ προθέσεως φόνος των εμβρύων είχε αναγνωριστεί ως η ριζική αποτυχία του καθήκοντος της αγάπης και ως μία από τις χειρότερες πράξεις, είτε το έμβρυο ήταν ήδη πρόσωπο είτε όχι. Ο Πατήρ Φιλόθεος Ζερβάκος έλεγε ότι δεν υπάρχει μεγαλύτερο έγκλημα από την έκτρωση και θεωρεί ότι η εκτρωτική πράξη λαμβάνεται ως μία θανάσιμη βία ενάντια σε ανθρώπινο πλάσμα.¹²⁰ Επιπρόσθετα, ο Αρχιμανδρίτης Επιφάνιος Θεοδορόπουλος επισημαίνει ότι το έμβρυο

¹¹⁹ Βλ. <http://www.diakonima.gr/2012/09/03>

¹²⁰ Βλ. Τσαλίκη-Κιόσογλου (2007): σσ. 346-347

είναι άνθρωπος και η έκτρωσή του είναι φόνος. Τονίζει ότι «μια αθώα ύπαρξη σου χαϊδεύει απαλά τα σπλάχνα και σε ετοιμάζει να γίνεις ό, τι ωραιότερο και σπουδαιότερο μπορεί να γίνει μια γυναίκα, Μητέρα! Και εσύ, μετά από αγωνιώδη διλήμματα, παίρνεις, την απόφαση να τη σκοτώσεις. Δεν φταίει σε τίποτα αν είσαι παράνομη, εσύ φταις! Σκοτώνοντάς το σκοτώνεις άνθρωπο και εγγράφεται και εσύ στον ίδιο κατάλογο με τον Κάιν που δολοφόνησε τον αδελφό του. Ίσως και να είσαι χειρότερη, γιατί εσύ δολοφονείς το παιδί σου».

Από εκκλησιαστικής πλευράς συναντάμε άλλη μια διάταξη πολύ σχετική προς την άμβλωση στην χρονικά παλαιότερη πηγή του δικαίου της Εκκλησίας. Από τους Εβδομήκοντα, η θανάτωση του εμβρύου συνιστούσε ανθρωποκτονία από τη στιγμή που αυτό είχε λάβει ανθρώπινη μορφή. Περισσότερο διαφωτιστική είναι η άποψη του σύγχρονου Τερτυλλιανού, που θεωρεί ότι η παρεμπόδιση της γεννήσεως αποτελεί φόνος, γιατί «άνθρωπος είναι και ο μελλοντικός άνθρωπος». Σε άλλο σημείο του τονίζει ότι ο καρπός μέσα στο μητρικό σώμα είναι άνθρωπος από τη στιγμή που έχει σχηματισθεί πλήρως η μορφή του.¹²¹ Με βάση τα παραπάνω η Εκκλησία κρίνει την άμβλωση ως φόνος ή δολοφονία εκ προμελέτης. Γιατί άνθρωπος δεν είναι μόνο αυτός που υπάρχει αλλά και αυτός που γίνεται και αυτό που κάνει. Άνθρωπος υπάρχει ταυτόχρονα με τη σύλληψή του, άνθρωπος με δυνατότητες και δικαιώματα στη ζωή. Καμία πράξη δεν μπορεί να θεωρηθεί ηθική, αν μέσα από αυτή απειλείται η ανθρώπινη ζωή.¹²²

Εν κατακλείδι, γίνεται φανερό το γεγονός ότι σήμερα η γη μας ποτίζεται συνεχώς από πολύ αίμα, από τους πολέμους και τόσα άλλα που συμβαίνουν. Ποτίζεται όμως και με αθώοτερο αίμα και το αίμα αυτό είναι της βρεφοκτονίας. Είναι το αίμα των αθώων βρεφών, των απροστάτευτων υπάρξεων, το οποίο χύνεται από τις ίδιες τις μητέρες τους. Εκατομμύρια βρέφη σε όλο τον κόσμο έχουν πεταχτεί στους ντενεκέδες των σκουπιδιών και στους υπονόμους. Όπως γνωρίζουμε φονιάς θεωρείται ο γιατρός, ο μαιευτήρας με το νυστέρι που σκοτώνει το βρέφος μέσα στην μήτρα και μετά με το εργαλείο του σπάζει, θραύει το κεφαλάκι του παιδιού και το βγάζει. Και η μητέρα δεν βλέπει τίποτα και όταν τελειώνει η διαδικασία αναχωρεί ήσυχη για το σπίτι της. Βλέπουμε πόσο τραγική και

---

¹²¹ Βλ. Τρωϊανός Σ. (1987): σελ. 14

¹²² Βλ. Νικολαΐδης Α. (2006): σσ. 231-232

πόσο μεγάλο έγκλημα είναι η άμβλωση. Θα πρέπει λοιπόν να σταματήσει. Οι αθώες αυτές υπάρξεις δεν πρέπει να σκοτώνονται τόσο τραγικά και χωρίς έλεγχο συνειδήσεως.

Εν κατακλείδι, η απαγόρευση της αφαίρεσης της ζωής αποτελεί ηθικό κανόνα («ου φονεύσεις»). Σύμφωνα με τους πατέρες της εκκλησίας, η παραβίαση αυτής της αρχής επισείει πολύ αυστηρή τιμωρία. Γίνεται δεκτό όμως ότι αυτή η αρχή μπορεί να έχει εξαιρέσεις και μόνο για πολύ ειδικές περιπτώσεις. Οπότε το συμπέρασμα φαντάζει εύλογο για τους υποστηρικτές της ζωής. Εφόσον το να σκοτώνεις είναι πάντα κάτι κακό και λάθος, άρα και η έκτρωση είναι μία κακή και λανθασμένη ενέργεια, αφού σκοτώνεται ένα αθώο πρόσωπο (έμβρυο).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σε αυτήν την εργασία εξετάστηκαν κάποια ηθικά ερωτήματα που σχετίζονται με την άμβλωση. Πρώτα από όλα, αξιοπρόσεκτη είναι η διάκριση ανάμεσα στους όρους άνθρωπος και πρόσωπο. Με αυτήν τη διάκριση γίνεται προσπάθεια να διαχωριστεί η έννοια του ανθρώπου ως όντος που απλά ανήκει βιολογικά στο είδος *Homo sapiens* από την έννοια του ανθρώπου ως όντος που του εξασφαλίζουν δικαιώματα, με κυριότερο αυτό της ζωής. Οπότε, για να μπορέσει να λυθεί το πρόβλημα της άμβλωσης, χρειάζεται να διευκρινιστεί το πρόβλημα της ηθικής κατάστασης του εμβρύου. Εάν δηλαδή το έμβryo είναι απλά ανθρώπινο ον ή ανθρώπινο πρόσωπο, με αναγνωρισμένα δικαιώματα, που προστατεύονται από την πολιτεία. Η επιστήμη ορίζει πως το έμβryo είναι ήδη από τη σύλληψη ον που ανήκει στο ανθρώπινο γένος. Επομένως κατέχει μια ανθρώπινη ιδιότητα. Βέβαια δεν είναι ένας «δυνάμει άνθρωπος», αλλά ένας άνθρωπος εν εξελίξει. Για τους υποστηρικτές της ζωής το έμβryo είναι πρόσωπο, με πλήρη δικαιώματα και πρωτίστως αυτό της ζωής ήδη από τη στιγμή της σύλληψής του. Αντιθέτως, οι υποστηρικτές της επιλογής ισχυρίζονται ότι το έμβryo δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως πρόσωπο που δικαιούται να έχει πλήρη ηθικά δικαιώματα, διότι τα έμβrya έχουν μόνο πιθανά δικαιώματα. Κατά την επικρατέστερη άποψη το έμβryo έχει ενδιάμεση υπόσταση με σταδιακή πορεία προς την κατάσταση του προσώπου.

Δεύτερη ηθική παράμετρος είναι ότι οι αρχές της ελευθερίας και του φόνου συγκρούονται. Αυτό είναι και το πιο κρίσιμο ζήτημα στην ηθική προσέγγιση της άμβλωσης. Εκκίνηση του όλου προβλήματος αποτελούν δύο σπουδαίες αξίες: από τη μια πλευρά το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα αυτοδιαθέσεως του ατόμου και από την άλλη η ανάγκη προστασίας του εμβρύου ως δυνάμει ζωής. Εάν κάποιος απαγορεύσει την άμβλωση, τότε παραβιάζει την ελευθερία της μητέρας και αντίστροφα αν κάποιος την επιτρέψει, φαίνεται να επιτρέπει το φόνο. Οποσδήποτε αναγνωρίζονται στο έμβryo κάποια δικαιώματα που δεν τα είχε στην αρχή της εγκυμοσύνης. Επίσης, γεννιέται και το ερώτημα, γιατί η ψυχική υγεία της εγκύου, ενόψει μιας πιθανολογούμενης υποκειμενικής βλάβης της, να αποκτά μεγαλύτερη αξία από την κυοφορούμενη ζωή. Σε αυτή τη σύγκρουση η Χριστιανική Ηθική κρίνει ότι το έμβryo εξαιτίας της θέσης του που είναι πλήρως εξαρτώμενη από τη μητέρα που το κυοφορεί πρέπει να τύχει μεγαλύτερης

προστασίας, καθώς βρίσκεται ως ανυπεράσπιστο σε μειονεκτικότερη θέση από τη γυναίκα και το δικαίωμα στη ζωή προτάσσεται έναντι του δικαιώματος στην αυτονομία της γυναίκας. Αντιθέτως, βάσει νόμου η άμβλωση δεν μπορεί να προσβάλλει το έμβρυο, διότι εκείνο δεν έρχεται σε αντίθεση με κάποιον συνταγματικό κανόνα. Όταν κινδυνεύει η ζωή ή η υγεία της γυναίκας, η αξία του εμβρύου έχει αναγκαστικά υποχωρήσει, επειδή εκείνο που διακυβεύεται είναι το υπέρτερο αγαθό της βιολογικής αυτονομίας ενός προσώπου. Ο περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας με μόνο κριτήριο την κοινωνική ηθική μπορεί να δικαιολογήσει μέτρα άλλης φύσης, όχι την επιβολή ποινής. Επομένως, το θέμα της επιλογής της άμβλωσης είναι αντικείμενο μια ηθικής απόφασης, που ανήκει στη σφαίρα των εσώτατων προσωπικών αξιολογήσεων του ατόμου.

Τέλος, ένας άλλος ηθικός προβληματισμός γύρω από το θέμα είναι το ερώτημα για το εάν η άμβλωση θα μπορούσε η όχι να εξομοιωθεί με ανθρωποκτονία. Βιολογικά σταματούμε τη ζωή ενός εμβρύου. Με βάση μαρτυρίες από δύο ιατρούς, η άμβλωση αποτελεί ένα είδος φόνου που διενεργείται σε παγκόσμια έκταση, συνήθως χωρίς καμιά αίσθηση ενοχής καθώς τα εκτρωθέντα έμβρυα αντιμετωπίζονται ως ιατρικό απόβλητο. Εναποτίθενται σε μαύρους σάκους και καίγονται όλα ως απόβλητα. Με βάση τέτοιες μαρτυρίες, δεν υπάρχει μεγαλύτερο έγκλημα από την έκτρωση και λαμβάνεται ως μία θανάσιμη βία ενάντια σε ανθρώπινο πλάσμα. Όμοια στάση έχει και η εκκλησία απέναντι στο ζήτημα των αμβλώσεων. Οι Πατέρες τοποθετούνται απαγορευτικά απέναντι στην άμβλωση και δεν εξετάζουν σε ποιο στάδιο ανάπτυξης βρίσκεται το έμβρυο. Υποστηρίζουν ότι η έκτρωση του εμβρύου θεωρείται φόνος.

Παρ' όλα αυτά η άμβλωση μπορεί να δικαιολογηθεί νομικά, ηθικά, κοινωνικά κλπ. όταν έχουν διαπιστωθεί ενδείξεις σοβαρής ανωμαλίας, σωματικής ή ψυχικής, του εμβρύου που επάγονται τη γέννηση παθολογικού νεογνού. Στην περίπτωση αυτή, η άμβλωση πραγματοποιείται για στο συμφέρον του παιδιού, το οποίο ερχόμενο στον κόσμο δεν θα αντιμετωπιστεί ως ίσο προς όλους, καθώς θα στερηθεί πολλών ευκαιριών που απολαμβάνουν τα παιδιά χωρίς κάποια γενετική ανωμαλία. Επίσης δικαιολογείται όταν υπάρχει αναπότρεπτος κίνδυνος για τη ζωή της εγκύου ή κίνδυνος σοβαρής βλάβης της σωματικής ή ψυχικής υγείας της και όταν η εγκυμοσύνη είναι αποτέλεσμα βιασμού, αποπλάνησης ανήλικης και αιμομιξίας. Συννομίζοντας, κάποιοι αναγνωρίζουν πλήρη ηθική υπόσταση στο έμβρυο, ενώ κάποιοι άλλοι αρνούνται. Με άλλα λόγια αναζητούν να

δουν εάν το έμβρυο μπορεί να συμπεριληφθεί στο πεδίο εφαρμογής του ηθικού κανόνα
«Ου φονεύσεις» κατά της ανθρωποκτονίας ή όχι.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η εισβολή της τεχνολογίας και των νόμων της αγοράς στο μυστήριο της γέννησης του ανθρώπου έχει ως αποτέλεσμα την πρόκληση πολλών, σύνθετων και δύσκολων προβλημάτων νομικών, ηθικών, Βιοηθικών, κοινωνικών και ψυχοσωματικών. Μπορεί να απαγορευτεί πλήρως η τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης; Είναι δυνατόν στο όνομα του σεβασμού και της υποταγής στην αυτονομία της εγκύου να επιτρέπεται μια “δολοφονία” η οποία θεωρείται ηθική και νόμιμη; Από την άλλη πλευρά, είναι προφανές ότι αν η έγκυος γυναίκα την οποία χρησιμοποιεί το έμβρυο για να έρθει στον κόσμο δεν διαθέτει την κατάλληλη υπευθυνότητα, είναι επικίνδυνη κοινωνικά και ψυχολογικά η συνέχιση της εγκυμοσύνης. Νομικά πάντως ο νομοθέτης δεν μπορεί να φτάσει μέχρι την πλήρη απαγόρευση της τεχνητής διακοπής της εγκυμοσύνης, διότι κάτι τέτοιο θα ερχόταν σε σύγκρουση με την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και την αυτονομία της γυναίκας. Από ηθικής πλευράς, η διεύρυνση του επιτρεπτού της διακοπής της εγκυμοσύνης είναι γεγονός ότι περιορίζει τις ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες και περιορίζει το φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης. Η πλήρης απαγόρευση της τεχνητής διακοπής της εγκυμοσύνης όχι μόνο αντιβαίνει στον αυτοκαθορισμό της εγκύου αλλά και δημιουργεί σοβαρούς κινδύνους για την υγεία και τη ζωή της αφού οι διακοπές της εγκυμοσύνης θα διεξάγονταν στην περίπτωση αυτή κρυφά και συχνά χωρίς να συντρέχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις.

Επιπροσθέτως, το ζήτημα του επιτρεπτού της τεχνητής διακοπής της εγκυμοσύνης διχάζει τις κοινωνίες των διαφόρων χωρών και αυτό έχει συνήθως θρησκευτική αφετηρία. Ακόμη και σήμερα, το ζήτημα αυτό το οποίο απασχολεί την Ιατρική Ηθική από την εποχή του Ιπποκρατικού Όρκου, δεν αντιμετωπίζεται ομοιόμορφα από τις νομοθεσίες των χωρών της Ευρώπης. Στην Ελλάδα, όσοι εκπροσωπούν την Χριστιανική Ηθική θεωρούν ότι η ζωή αρχίζει από τη στιγμή της σύλληψης. Η αρχή της ζωής υπάρχει στο γονιμοποιημένο ωάριο. Από αυτό το σημείο εγείρεται η απαίτηση για τον σεβασμό και την προστασία του εμβρύου. Όσοι σκέπτονται με βάση το φιλελεύθερο ατομικισμό

προσεγγίζουν το ζήτημα με κοινωνικά πραγματιστικά κριτήρια. Η αρχή της ζωής εντοπίζεται για αυτούς στη στιγμή του τοκετού.¹²³

Οι αντιρρήσεις στην υποβολή σε άμβλωση εναρμονίζονται με την αρχή της θρησκευτικής ανεκτικότητας. Πάντως, ακόμη και οι πλέον ενθέρμως στρατευμένοι υπέρ της ζωής (οι πιο συντηρητικοί), αναγνωρίζουν την ποινικοποίηση των αμβλώσεων όταν η άμβλωση είναι αναγκαία για να σωθεί η ζωή της μητέρας ή επειδή η σύλληψη του εμβρύου αποτελεί αποτέλεσμα βιασμού ή αιμομιξίας. Κάθε άμβλωση προϋποθέτει μια σοβαρή ηθική απόφαση, διότι συνεπάγεται την διακοπή μιας ανθρώπινης ζωής που έχει ήδη αρχίσει έναν πρόωρο θάνατο. Από τους φιλελεύθερους, δικαιολογούνται οι αμβλώσεις διότι αποτελούν ένα ηθικά αβάστακτο βάρος π.χ. για την δεκαπεντάχρονη μητέρα και την οικογένειά της. Σε αυτή την περίπτωση, η διακοπή της κύησης αξιολογείται ως ηθικά ορθή ενέργεια.

---

¹²³ Βλ. Νικολαΐδης Α. (2006): σελ. 230

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθανασίου Αθηνά (2006): «*Φεμινιστική θεωρία και πολιτισμική κριτική*», Εκδόσεις Νήσος, Αθήνα
- Αλεξιάδης Αριστείδης (1996): «*Εισαγωγή στο ιατρικό Δίκαιο*», Εκδοτικός οίκος Μ. Δημοπούλου, Θεσσαλονίκη
- Ανδρουλάκης Νικόλαος (1974): «*Ποινικόν Δίκαιον*», *Ειδικόν Μέρος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
- Βάντσος Μιλτιάδης (2004): «*Η σημασία της ορολογίας στη βιοηθική*», Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας, Θεσσαλονίκη
- Βάντσος Μιλτιάδης (2009): «*Ηθική θεώρηση της έκτρωσης*», Θεσσαλονίκη
- Βασιλειάδης Νικόλαος (1986): «*Πότε έμψυχοῦται τὸ ἀνθρώπινο ἔμβρυο;*», Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ», Αθήνα
- Βιδάλης Κ. Τάκης (2007): «*Βιοδίκαιο*», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Βιδάλης Κ. Τάκης (2003): «*Ζωή χωρίς πρόσωπο*», Το Σύνταγμα και η χρήση του ανθρώπινου γενετικού υλικού, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή
- Βιδάλης Κ. Τάκης (2013): «*Ιατρική Δεοντολογία*», Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Δαγτόγλου Πρόδρομος (1991): «*Ατομικά δικαιώματα*», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

- Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Ε. Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Ε. Αυμεωνίδου-Καστανίδου (2009): *«Ποινικό Δίκαιο και Βιοηθική»*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Καράμπελας Λάμπρος (2009): *«Ιατρικές πράξεις και ποινική ευθύνη»*, Εκδόσεις Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα
- Καρανίκας Δημήτριος (1954): *«Εγχειρίδιον Ποινικού Δικαίου»*, Εκδόσεις Π. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Καραύσης Μ. (2006): *«Βιοηθική και Βιονομία στην ελληνική έννομη τάξη»*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
- Κατρουγκάλος Γεώργιος (1993) : *«Το δικαίωμα στη ζωή και στο θάνατο»*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
- Κοκολάκης Γ. Εμμανουήλ (1994): *«Η ποινική εκτίμηση των ιατροχειρουργικών επεμβάσεων»*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή
- Κουράκης Νέστωρ (2009): *«Έμφυλη Εγκληματικότητα, Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου»*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
- Κουτσελίνης Σ. (1984): *«Ιατρική ευθύνη. Γενικά και ειδικά θέματα ιατρικής αμέλειας και ιατρικής ευθύνης»*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα
- Μάλλιος Ευάγγελος (2004): *«γενετικές εξετάσεις και δίκαιο»*, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Θεσσαλονίκη
- Μπαμπινιώτης Γεώργιος (1998): *«Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας»*, Αθήνα

- Τσαγγάλης Χ.Κ. (2005): «*ΜΟΥΣΑΩΝ ΑΡΧΩΜΕΘΑ, Ο ΗΣΙΟΔΟΣ ΚΑΙ Η ΑΡΧΑΪΚΗ ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ*», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα
- Μπέκας Γιάννης (2002): «*Εγκλήματα κατά της ζωής και της υγείας*», Εκδόσεις Π. Ν. Σάκκουλας
- Μπέκας Γιάννης (2004): «*Η Προστασία της ζωής και της υγείας στον Ποινικό Κώδικα*», Εκδόσεις Π. Ν. Σάκκουλας
- Νικολαΐδης Απόστολος (2006): «*Από τη Γένεση στη Γενετική*», Εγχειρίδιο Βιοηθικής, Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα
- Νικολόπουλος Βασίλειος (2009): «*Η περί ανθρωποκτονίας διδασκαλία του Μ. Βασιλείου και η επίδρασή της στο σύγχρονο Ποινικό Δίκαιο*», Νομική Βιβλιοθήκη
- Παπαχρίστου Θανάσης (2003): «*Η τεχνητή αναπαραγωγή στον αστικό κώδικα*», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Πούλης Γεώργιος (2008): «*Εκκλησιαστικό Ποινικό Δίκαιο*», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Σοφουλάκης Λάμπρος (1994): «*Η προστασία της ανθρώπινης ζωής κατά το Σύνταγμα και τους νόμους*», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα
- Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ (1984): «*Η άμβλωση ως πρόβλημα του ποινικού δικαίου*», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή
- Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ (1995): «*Εγκλήματα κατά της ζωής*», Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη

- Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ (2001): *«Εγκλήματα κατά της ζωής»*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Τρανταλίδης Γιώργος (2012): *«Ιατρικό σφάλμα. Η ευθύνη γυναικολόγου και μαιευτήρα»*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
- Τροκανάς Θεόδωρος (2011): *«Ανθρώπινη Αναπαραγωγή. Η ιδιωτική αυτονομία και τα όριά της»* Δημοσιεύματα Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Τσαλίκη-Κιοσόγλου Πολυξένη (2007): *«Τα θεμέλια της Βιοηθικής»*, Εκδόσεις Αρμός, Αθήνα
- Τρωιανός Σπύρος (1984): *«Η άμβλωση στο βυζαντινό δίκαιο»*, Αθήνα
- Τρωιανός Σπύρος (1987): *«Η άμβλωση κατά το Δίκαιο της Ανατολικής Ορθόδοξου Εκκλησίας»*, Αθήνα
- Φραγκιαδάκης Γεώργιος (1997): *«Αμβλώσεις»*, Εκδόσεις Όμβρος, Αθήνα
- Φραγκουδάκη Ε. (2008): *«Η νομική μεταχείριση των εφαρμογών της βιογενετικής, ιδίως από πλευράς ιδιωτικού δικαίου»*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή
- Χαλκιά Αλεξάνδρα (2007): *«Το άδειο λίκνο της Δημοκρατίας. Σεξ, έκτρωση και εθνικισμός στη σύγχρονη Ελλάδα»*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια
- Χαραλαμπίκης Ι. Αριστοτέλης (1993): *«Ιατρική Ευθύνη και Δεοντολογία, Πρώτοι βασικοί προβληματισμοί»*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή

- Ψαρούλης Δημήτριος, Βούλτσος Πολυχρόνης (2010): *«Ιατρικό Δίκαιο, Στοιχεία Βιοηθικής»*, Εκδόσεις επιστημονικών βιβλίων και περιοδικών, Θεσσαλονίκη
- Lamberton Robert (2006): *«ΗΣίοδος, ο ποιητής και το έργο του»*, Εκδόσεις τυπωθήτω, Αθήνα

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=1290>

Έκτρωση: «Γυναίκειο δικαίωμα στην υγεία ή φόνος»; (Εμμ. Παναγόπουλος, Επικ. Καθηγητής Χειρουργικής)

- <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=1290>

Έκτρωση: «Όταν η γέννηση του ανθρώπου καταντά αγοραίο είδος...» (Γιώργος Ν. Παπαθανασόπουλος)

- <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=1290>

Έκτρωση: Βιοηθικές επισημάνσεις: «Η συμφυΐα σώματος και ψυχής» (Εμμ. Παναγόπουλος, Αμ. Επικ. Καθηγητής Χειρουργικής)

- <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=1290>

«Η καταδίκη της άμβλωσης κατά την αποστολική εποχή και τους Πατέρες της εκκλησίας. Οι εκτρώσεις και οι πόλεμοι των πολιτισμών»(HermanT. Engelhardt)

- <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=1290>

«Το τελειωτικό κτύπημα» (Γέρων Εφραίμ Φιλοθέιτης)

- <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=1290>

«Επιπτώσεις της έκτρωσης στην ψυχική υγεία της γυναίκας».

- www.bioethics.org.gr

Αναστάσιος Ματσόπουλος «Αμβλώσεις και οι ψυχολογικές τους συνέπειες σε εφήβους και νεαρές γυναίκες» Κέντρο Βιοιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας, Αθήνα 2002

- <http://www.diakonima.gr/2012/09/03>

Θεολογία και Ζωή: «Έκανα έως 62.000 εκτρώσεις!» – Η εξομολόγηση ενός γυναικολόγου

- <http://el.wikipedia.org/w/index.php?title=Βιοηθική&oldid=4663066>

Βιοηθική: Από τη Βικιπαίδεια, την ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια

- <http://hdl.handle.net/10442/hedi/28252>

«Η ηθική πλευρά της άμβλωσης»

- <http://digital.lib.auth.gr/record/123986>

«Η νομοθεσία περί της τεχνητής διακοπής της εγκυμοσύνης, κοινωνιολογική προσέγγιση», 6/1/2013

- <http://www.medsafe.govt.nz/Consumers/cmi/l/levonelle.htm>
- <http://www.maria-dimitriadou.net/1indexgr.htm>
- www.bioethics.ogr.gr.
- <http://www.medsafe.govt.nz/Consumers/cmi/l/levonelle.htm>